Научниу скуп

НАУКА И СТВАРНОСТ

Књига резимеа

Издавач: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
http://www.ffuis.edu.ba

За издавача:
Др Драга Мастиловић

Организациони одбор:
Др Драган Марушич, Универзитет Приморска Копар, Словенија
Dr 岳友熙 （Yue Youxi), Технолошки Универзитет Шандонга, НР Кина
Dr 魏现军 （Wei Xianjun), Политехнички Универзитет Хенана, НР Кина
Др Александар Јокић, Државни универзитет Портланд, Орегон, САД
Др Ана Филимонова, Историјски институт РАН Москва
Др Бисерка Кошарац, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Вјачеслас Јурко, Универзитет Саратов, Русија
Др Владимир Владичић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Драга Мастиловић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Златко Павловић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Јелена Марковић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Клавдија Кутнар, Универзитет Приморска Копар, Словенија
Др Марија Летић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Мирко Радић,Универзитет Галве, Шведска
Др Мишо Кулић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Сања Бошковић Данојлић, Универзитет у Поатјеу, Француска Др
Др Бас Артс, Универзитетски колеџ у Лондону, Уједињено Краљевство
Др Владан Бартула, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Светлана Куртеш, Универзитет Мадера, ПортугалијаДр
Др Светлана Стеванович, Универзитет Кемерово, Русија
Др Стилианос Ламбакис, Институт за историјска истраживања у Атини, Грчка
Др Џорџ Мано, Тенри Универзитет, Јапан
Др Наташа Костић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Срђан Перишић, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Милка Грмуша, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Др Огњен Куртеш, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
мр Дејана Радовановић Шаренац

Главни уредник:
Др Мишо Кулић

Одговорни уредник:
Др Марија Летић

Припрема за штампу:
Милица Пајић Мачар

Пале, 2018.

ISSN (online)
COBISS

Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски Факултет Пале

Научни скуп поводом дана факултета

НАУКА И СТВАРНОСТ

19. мај 2018.

Књига резимеа

Пале, 2018.

Садржај

СЕКЦИЈА ЗА ФИЛОЗОФИЈУ

ПОДТЕМА: Поводом 200 година од рођења Карла Маркса/Наука и техника

Бранко Горгиев, *Појам techne кроз призму термина scopos/telos* 17

Владимир Милисављевић, *Средства за непознате циљеве: наука, техника и лукавство као животни хабитус* 18

Миланко Говедарица, *Антрополошке последице техничке хиперреалности* 19

Savo Laušević, *Avanture tehnike versus avantura politike* 19

Мишо Кулић, *Филозофија као онтотехнологија и амбиваленција слободе* 20

Марко Оршолић, *Утјецај Марксове критике религије на теологију некад и сад* 21

Samir Arnautović, *Znanje, tehnika i sloboda u Marksovom mišljenju* 22

Борис Б. Брајовић, *Секуларизација и техника* 22

Јован Бабић, *Виртуелна стварност – нова стварност, проширење постојеће стваности или фикција* 23

Зорица Томић, *Филозофија и политика у доба „пост - истине“* 23

Ева Камерер, *„Мерење болести“: медицинско знање и техника* 24

ПОДТЕМА: Поводом 200 година од рођења Карла Маркса/Слобода и техника

Ратко Кадовић, *Еколошки инжењеринг - високо образовање за заштиту и одрживо управљање природним ресурсима* 26

Александар Петровић, *Власт технике и историјско мишљење света живота* 27

Александар Прњат, *Слобода у историјској пракси* 28

Горан Марковић, *Актуелност Марксове теорије државе* 28

Желимир Вукашиновић, *Техника, поезија, дијалектика: откривање лепоте знања* 30

Стојан Шљука, *Слобода технике, техника слободе* 31

Саша Лакета, *Касиреров појам функције* *31*
Александар Д. Ристески, *Квалитет слободе: спор о квалијама као хоризонт тематизовања појма слободе* *32*
Владимир Дрекаловић, *Да ли је компијутерска симулација експеримент и да ли она ствара ново знање?* *33*
Данијела Милинковић, Младен Милинковић, *Парменид и каснија филозофска традиција постављања питања о бићу* *34*
Миљан Попић, *Могућност човјекове слободе у доба модерне технике* .. *34*
Биљана Балта, *Хана Арент: политика, слобода, дјеловање* *35*
Слобан Кањевац, *Вредносно одређење појма „наука”* *36*

СЕКЦИЈА ЗА ИСТОРИЈУ.....

ПОДТЕМА: Насеља и становништво у античко и средњовјековно доба
ПОДТЕМА: Берлински конгрес у српској и европској историји
ПОДТЕМА: Година 1918. у српској и европској историји
Радивој Радић, *„Рат почео” (Први светски рат у старим српским записима и натписима из Војводине)* *39*
Ирена Љубомировић, *Главне теме истраживања Николе Вулића* *40*
Глигор Самарџић, *Биљешке о становништву са југа провинције Далмације (примјери са подручја источне Херцеговине и југозападне Црне Горе)* *41*
Дејан Антић, *„Македонски проблем“ после 1918. године у извештајима аустријских дипломата из Београда и Софије*.....*42*
Дејан Тубић, *Босанско-херцеговачко сликарство као интегрални део уметности српског импресионизма* *43*
Милован Трбојевић, Зоран Малбашић, *Мађарски ревизионизам: безбедносни феномен век након Тријанона* *44*
Ненад Антонијевић, *Обележавање 100 – годишњице Великог рата у листу „Политика“ у рубрици „100 година од великог рата“ – култура сећања и још понешто* *45*
Бојан Крунић, *Нахија Бистрица у првим годинама турске власти* *46*
Славиша Вулић, *Дан одлуке – Босна и Херцеговина на дневном реду Берлинског конгреса* *46*
Маријана Ж. Млађеновић, *„Царска зима” у Никомедији 218-219. године* *47*

СЕКЦИЈА ЗА ПЕДАГОГИЈУ

ПОДТЕМА: Савремене тенденције у васпитању, образовању и настави

Раденко С. Круљ, Звездан Арсић, *Циљ васпитања у схватањима српских педагога између два светска рата* *50*

Миле Илић, *Дидактичке парадигме, методичке концепције и системи ефикасне наставе* *51*

Радован Чокорило, *Етика врлине у савременом васпитању* *51*

Србољуб Ђорђевић, Владимир Момчиловић, *Ефекти пројекта о инклузији на промену ставова и повећање компетенција за инклузивно образовање наставника редовних школа* *52*

Драженко Јоргић, Татјана Марић, *Мобилно учење као савремена тенденција у образовању* *53*

Јелена Максимовић, *Социометријска метода у истраживању односа појединца и групе у школском контексту* *54*

Јелена Османовић, *Оперативно истраживање мотивације као фактора школског постигнућа ученика* *55*

Ђујо Бјековић, *Култура кретне дјелатности и културно-образовна средина основе полазишта стратегије развоја физичке културе личности и друштва* *56*

Бранка Ковачевић, *Интердисциплинарни приступ – савремена тенденција у универзитетској настави* *57*

Биљана Сладоје Бошњак, Ранка Перућица, *Педагошки значај Александријске школе* *58*

Златко Павловић, *Вредновање маштовитости као васпитног циља од стране будућих наставника* *59*

Славиша Јењић, *Методичка (не)оправданост домаћих задатака у настави природе и друштва* *60*

Далиборка Шкипина, *Тенденције развоја професионалног образовања учитеља крајем XX вијека у Босни и Херцеговини* *61*

Душан Ерак, *Стварност музичког дјела и поимање музичког текста у феноменологији Владимира Јанкелевича* *62*

СЕКЦИЈА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ

ПОДТЕМА: Друштевено - хуманистички осврт на савремене друштвене проблеме

Наталија Јовановић, *Социолошки осврт на сиромаштво и социјалну искљученост* *64*

Бранислав Д. Стевановић, *Политика и релани токови: најважније политичке последице одлива мозгова у Србији* *65*

Урош Шуваковић, *Рационалност без хуманизма је претња злочином* .. *66*

Божо Милошевић, *(Дис)континуитет и (не)етичност у савременом (п)одомаћењу научног (социолошког) сазнања* *67*

Бисерка Кошарац, *Социолошка истраживања друштвених проблема у Републици Српској: ограничења и тешкоће* *68*

Данијела Здравковић, *Пчињско пограничје на маргинама регионалног развоја српског друштва* *69*

Сретен Јелић, Татјана Јовановић, *Образовање у руралној средини у фокусу савремених друштвених проблема* *70*

Биљана Милошевић Шошо, *Перцепција алкохолизма као друштвене девијације* *71*

Гордана Стојић, *Трендови на тржишту рада у савременом друштву: лоши послови* *72*

Милена Јовановић-Крањец, Наталија Јовановић, *Високо образовање данас-између комодификације и хуманистичког идеала образовања* *73*

Бојан Ћорлука, Миле Вукајловић, *Културна политика парламентарних партија Републике Српске* *74*

Милан Коцић, Катарина Радаковић, *Утицај социјализације чланова породице на куповно понашање потрошача* *75*

Нина Павловић, *Стереотипи о женама у садржајима корисника Фејсбука из Србије* *76*

СЕКЦИЈА ЗА ЛИНГВИСТИКУ

ПОДТЕМА: Лингвистика у савременим истраживањима

Марина Кебара, *Језичка игра у светлу концепта* простор *и* време *у роману „Шлем ужаса" Виктора Пељевина* *78*

Бојана Павловић, *Хонорифици у академском окружењу на примјеру модерног кинеског језика* *79*

Маја Жарковић, *Разлика између такозваних морфолошки мртвих и одређене групе непродуктивних суфикса у творби именица и придјева у енглеском језику* *80*

Боривоје Петровић, *Утицај фреквенција прва три форманта постфрикативних вокала на реализацију својства звучност, место изговора и темпо говора* *81*

ПОДТЕМА: Језик и стварност

Јелена Марковић, *Логички конектори у писању на енглеском језику код изворних говорника српског језика* *82*

Вера Ћервиз Нишић, *Типови паралелизма у Доживљајима мачка Тоше Бранка Ћопића* *83*

Даница Јеротијевић Тишма, *Утицај нивоа постигнућа на примену стратегија за учење изговора страног језика* *83*

Сања Маглов, *Реторичка организација као показатељ варијација у апстрактима друштвених наука и машинства на енглеском и српском језику* *84*

ПОДТЕМА: Темпорална референцијалност у лингвистици

Предраг Новаков, *Темпорална детерминација енглеских нефинитих клауза и њихових српских преводних еквивалената* *86*

Наташа Милојевић, *Нешто о паралелности елемената* класе п *у енглеском и српском језику – контрастивни приступ из перспективе семантике конструкција* *87*

Жана Гавриловић, *Предикатска референцијалност и нереференцијалност* *88*

Вишња Вишњевац, *Синтаксичко-семантичка анализа апсолутног датива у* Повести о минулим временима *и његови преводи на савремени српски и руски језик* *89*

Соња Леро Максимовић, *Асеверативне партикуле као интензификатори темпоралних вриједности у реченици* *90*

ПОДТЕМА: Језик и стварност

Зорица Никитовић, *Морфолошке разлике између иловачког и сарајевског преписа Законоправила Светог Саве* *91*

Дејан Марковић, *Афиксација у руској компјутерској лексици и српски еквиваленти* *92*

Александар Матерић, *Међујезички хомоними у црквенословенском и савременом српском језику* *93*

Весна Мићић, *Положај руског језика у Републици Српској данас* *94*

Александра Шуваковић, *Асиметричност институционалне интеракције у универзитетској настави италијанског језика* *94*

Јелена Пажин, Сања Маглов
Граматичка коментенција бруцоша Медицинског факултета Универзитета у Бањој Луци *95*

Миња Радоња, *Ставови студената о утицају страних језика на матерњи и обрнуто* *97*

Срђан Шућур, *Ставови студената страних филологија Филозофског факултета Пале према употреби матерњег у настави страних језика*.. *98*

СЕКЦИЈА ЗА КЊИЖЕВНОСТ/КЊИЖЕВНОСТ И СТВАРНОСТ

ПОДТЕМА: Југословенство у књижевности: од 1918. до 2018.

Раде Симовић, *Нушић у Босни, поново* *100*

Синиша Јелушић, *Нушићев* Покојник*: философија и психологија нихилизма* *101*

Горан Максимовић, *Ратна стварност у* Девесто петнаестој *Бранислава Нушића* *102*

Сунчица Денић, *Поезија Манојла Ђорђевића Призренца као говор о косовском усуду* *103*

Душко Певуља, *Похвала књизи: бесједа о бесједништву Г. С. Венцловића* *104*

Милорад Јеврић, *Стојан Новаковић као претеча естетске рецепције* *105*

Снежана Р. Булат, *Однос историјске и уметничке стварности у драми „Јелена Анжујска" Радослава Златана Дорића* *106*

Саша Шољевић, *Југословенски социјализам као секуларна религија* *107*

Ранко Поповић, *Пјеснишшво Светислава Мандића* *107*

КЊИЖЕВНОСТ И СТВАРНОСТ

Љиљана Аћимовић, *Њемачка књижевност у босанскохерцеговачким књижевним часописима* Зора *(1896–1901) и* Нада *(1895–1903)* *108*

Свјетлана Огњеновић, *Керил Черчил у традицији постбрехтовског театра* *109*

Огњен Куртеш, *Викторијанска стварност — хришћанска традиција у* Орканским висовима *110*

Борјанка Ђерић-Драгичевић, *Представљање стварности у постмодернистичкој књижевности: полифонијска наративна истина* Изван свијета *111*

Тијана Поповић, *Енглески пјесници о Великом рату* *112*

Ирена Суботић, *Лаки свјетови Татјане Толстој* *112*

Маја Луковић, *(Не)стварност истине идентитета у делу Владимира Набокова* Говори, Сјећање! *113*

Елена Дичева, *Използване възможностите на киното в подготовката на социалните педагози (методологически аспекти)* *114*

Марина Владева, „Прокълнатият двор". мястото – между книгата и филма *115*

Райна Калафачева, *Светът на литературата и киното през призмата на детското съзнание* *116*

Маргарита Терзиева, *Синтеза кинема и пропаганде у филми „Богдан Стимов"* *116*

Бранка Р. Брчкало, *Могућности корелације наставе књижевности са сродним садржајима осталих умјетности* *117*

Ивана Петковић, *Парабола о блудном сину Симеона Полоцког као пример школске драме* *118*

Александар В. Петровић, *Блогерска стварностАлбана Николаја Хербста* *119*

СЕКЦИЈА ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО

ПОДТЕМА: Књиге, национална и културна баштина
традиција и промјене у библиотекарству

Гордана Рудић, *Информациона писменост и иновативност библиотекара у високошколским библиотекама* *121*

Карла Селихар, *Књижевност и штампарство у Војводини до 1914. године: прилог историји српског штампарства* *122*

Бојана Ласица, *Српски књижевни часописи у БиХ између два свјетска рата* *123*

Радославка Р. Сударушић, *Милан М. Трифуновић, писац и културни посленик с краја 19. и почетком 20. вијека* *124*

СЕКЦИЈА ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

ПОДТЕМА: Трендови у психологији

Бојана Попадић, Марија Зотовић Костић,
Узрасне разлике у секундарној психолошкој сепарацији-индивидуацији адолесцената *126*

Благица Златковић, Милица Ристић,
Имплицитне теорије васпитача о природи детета *127*

Петар Станојевић, Александар Стевановић,
Правни и психолошки аспекти проблема кривичних дела против брака и породице са посебним освртом за кривично дело насиља у породици *128*

Nermin Mulaosmanović, Nedim Prelić,
Altruizam kod srednjoškolaca *130*

Горјана Коледин, Ђорђе Петронић,
Адаптација RSA скале на српском језику *131*

Анђела Кељановић, *Особине личности хексако модела као модератори односа вредности и благостања студената техничких наука* *132*

Шуајб Солаковић, Мирослав Гаврић,
Могућност идентификације карактеристика успјешног наставника ... *133*

Радомир Чолаковић, Новак Вукоје
Педагошке и психолошке последице опструкције дисајних путева код ученика основне школе *134*

Ирена Станић, *Најава одраслог доба: други поглед на завршетак адолесценције и његове менталноздравствене импликације* *135*

Сњежана Станар, Јелена Машнић
Идентификација студената са студијском групом *136*

Наташа Костић, Јована Јововић,
Могућност испитивања вриједности: листа вриједности студената ... *137*

СЕКЦИЈА ЗА КОМУНИКОЛОГИЈУ

ПОДТЕМА: Политика и стварност

Душан Алексић, Ивана Стаменковић,
Ратно извештавање између истине и пропаганде *139*

Владимир Баровић, *Вечерња пошта – пример међуратног информативно-политичког дневног листа са тенденцијама полутаблоида* *140*

Вук Вучетић, *Ера пост истине и лажних вијести* *141*

Дејана Радовановић Шаренац, *Улога медија у процесу производње значења – од презентације до обликовања стварности* *142*

Татјана Вулић, Снежана Соковић,
Контекстуализација истине о крининалу у штампи Србије *143*

Vesna Đurić, *Etika u fotografijama sportskog novinarstva* *144*

Срђан Перишић, *Фукоово предсказање: трансформација моћи - од моћи суверенитета до биомоћи либерализма* *144*

СЕКЦИЈА ЗА ГЕОГРАФИЈУ

ПОДТЕМА: Улога географије у заштити и унапређењу животне средине

Сњежана Муса, Дарио Шакић,
Military brownfields- potencijal za turističku revitalizaciju- stanje u BiH *147*

Бранисалав Драшковић, *Рељеф Требевића као потенцијал за развој нових туристичких трендова* *148*

Милка Грмуша, *Значај развијања географских вјештина у настави географије* *149*

Мариана Лукић Тановић, Снда Шушњар
Теоријски погледи на становништво и животну средину *150*

СЕКЦИЈА ЗА ФИЛОЗОФИЈУ

ФИЛОЗОФИЈА И ТЕХНИКА

Поводом 200 година од рођења Карла Маркса

НАУКА И ТЕХНИКА

Бранко Горгиев
Филозофски факултет у Нишу

ПОЈАМ *TECHNE* КРОЗ ПРИЗМУ ТЕРМИНА *SCOPOS/TELOS*

За разлику од савременог схватања појма технике, које претежно обухвата «техничке», тј. практичне аспекте људског деловања, оличеним у синтагми «know-how», старогрчки термин *techne*, као што је познато, имао је далеко шири спектар значења, обухватајући три различита домена људског испољавања: уметност, вештину и науку (уопште). Данас се овај термин везује претежно за два подручја: вештина и наука, док од уметности није остала ни блага назнака. Како је и зашто дошло до овог семантичког свођења, покушаћемо да одговоримо у овом раду, где ћемо истраживачко поље са *techne-a* пребацити на, по нашем мишљењу, два кључна термина: *scopos* и *telos*. С обзиром на то да и један и други грчки термин означавују исту ствар – *циљ,* разлика која се огледа у изнијансираном значењу тзв. *ближег циља* (*scopos*) и даљег, тј. *последњег циља* (*telos*), показује се као кључна у дефинисању *techne-a*, као науке и вештине, али и методе, у ширем теоријском и научном смислу. Такође је важно истаћи да је овај терминолошки пар *scopos* / *telos* присутан у историји философске мисли још од стоика, па све до хришћанства. У том погледу је прилично индикативно монашко-аскетско дело *Collationes patrum (Дијалози светих отаца*; написано почетком V века н.е), где нам аутор, св. Јован Касијан (360/365 – 435 н.е.) у беседи авве Мојсија (Coll. 1, 5), оставља јасно историјско и теоријско сведочанство о употреби ових двају термина, како у раној, тако и у позној антици.

Владимир Милисављевић
Институт друштвених наука
Београд

СРЕДСТВА ЗА НЕПОЗНАТЕ ЦИЉЕВЕ: НАУКА, ТЕХНИКА И ЛУКАВСТВО КАО ЖИВОТНИ ХАБИТУС

Од својих извора у грчкој митологији па све до Хегела, појам технике јавља се у блиској смисаоној вези са лукавством као животним хабитусом: техника претпоставља посредовање, способност да одређене ствари (што укључује и особе) искористимо као средства за остварење сопствених, унапред постављених циљева, који су самим тим стварима спољашњи. Напротив, наука, чиста *theoria*, за Грке нема везе са лукавством, пошто свој предмет оставља онаквим какав јесте.

Виши степен лукавства састоји се, међутим, у томе да полазећи од ствари које нам стоје на располагању осмислимо пожељне циљеве које бисмо *могли* остварити: „лукаве“ особе су пре свега оне које своје ближње од почетка сагледавају у перспективи инструмената за постизање циљева који не морају бити унапред строго дефинисани, и тако користе све њихове „капацитете“. Тај увид наивне психологије даје нам кључ за разумевање преокрета који се догађа са настанком модерне науке и технике. Суштину овог преокрета изражава чувени Беконов став, *natura parendo vincitur*, према којем природу можемо практично победити само заобилазним путем, тако што ћемо јој се покорити - дакле, управо лукавством. Тај став се обично наводи како би се поткрепила теза о значају фундаменталног научног истраживања. Али, не треба превидети да се „незаинтересовано“ теоријско познавање природе сада појављује само као средство за боље овладавање њоме, чему одговара Беконова изричита критика неплодности карактеристичног грчког схватања да је искључиви циљ науке интелектуално задовољство.

Овим разматрањима потврђује се теза да је техника суштина модерне науке. Ова, чак и када је фундаментална, свој предмет од почетка сагледава у перспективи његове могуће примене - као средство за циљеве који још нису дефинисани и који су, у крајњој линији, непознати. Одатле потиче и неизвесност с којом нас суочава савремени научни и технички напредак, који носи са собом многобројна искушења.

Миланко Говедарица
Одељење за филозофију
Филозофског факултета у Београду

АНТРОПОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ТЕХНИЧКЕ ХИПЕРРЕАЛНОСТИ

Време у коме живимо јесте време у којем је дигитална техника дубоко продрла у човеков интимни живот. Неки теоретичари савременог друштва указују да је данашњи човек постао киборг, кибернетички организам који функционише као терминал информатичке мреже. Ово подразумева битно измењен однос према реалности, у том смислу што софистицирана техничка достигнућа бришу границу између стварности и маште, и омогућују данашњим људима да у виртуелном простору имају доживљај „стварнијег од стварног“ (Бодријар). Међутим, брза и лака техничка доступност и остваривост свих врста жеља није учинила људски живот слободнијим, срећнијим и смисленијим, у односу на раније историјске периоде, што намеће потребу за филозофским преиспитивањем поменутих процеса. Стога, у свом излагању намеравам да приступим дубљој анализи далекосежних антрополошких последица убрзаног развоја дигиталне технике и њиме изазваног искуства хиперреалности.

Savo Laušević
Univerzitet Crne Gore

AVANTURE TEHNIKE VERSUS AVANTURA POLITIKE TEORIJA I TECHNE

Opšte je mjesto da živimo u svijetu tehnike i u znaku tehničke avanture kojoj se ne znaju krajnji ishodi. Nekada je ovoj konstataciji prethodio stav da živimo u dobu nauke i njenog napretka. Danas je jasnije da ova dva stava korespondiraju i sve više podupiru jedan jedinstveni avanturistički korpus. To fuzionisano tijelo poprima izgled *tehničke racionalnosti* u raznim

oblicima. Nije više tajna da naučno znanje posvuda dobija objektivirani tehnički izraz koji funkcioniše multi instrumentalno. Moderne nauke u svom silovitom zamahu od 17. vijaka do našeg vremena, su produkovale mnoga specijalistička znanja i namah ih isporučivale tehnikama. Može se reći da je već u prirodi moderne nauke prisutna *tehničnost.* Tehničnost nauke je posledica njene redukcije racionalnosti na sredstvo za moć. To je uslovilo speciljalizaciju i umnožavanje naučnih disciplina. Zato je moderna nauka morala napraviti otklon od holističke racionalnosti i napustiti antičku ideju nauke kao cjeline znanja o svijetu i čovjeku kojom se u svakom trenutku participira u harmoniji saznatog. Na mjesto ovog holističkog objedivanja, koje je u prirodi znanja, sada stupa tehničko objedinjavanje. Ovo tehničko povezivanje znanja je vještačko, jer u prvi plan ispostavlja dispozitiv upotrebljivosti i manipulativnosti. Taj dispozitiv naređuje da znanje mora biti tehnički upotrebljivo, tj. mora biti sredstvo za moć. Dakle jedan tehnifikovani (vještački) razum postaje podloga funkcionalnog objedinjavanja znanja. Sada "bavljenje naukom"ima formu jedne među mnogim profesijama koje upućuju na tehničko – instrumentalni odnos prema svijetu. Tehničnost postaje osnovom totalne mobilizacije moći u svim regijama svijeta.

Мишо Кулић
Филозофски факултет
Универзитет у Источном Сарајеву

ФИЛОЗОФИЈА КАО ОНТОТЕХНОЛОГИЈА И АМБИВАЛЕНЦИЈА СЛОБОДЕ

Питање о техници је судбоносно питање човјека, јер модерна техника није више она која се може једнозначно резимирати само као средство за постизање неког корисног циља, већ је у међувремену њено биће, обухватајући цјелину егзистенције, себе успоставило као нешто аутономно. Аутономија технике обухватајући биће модерног човјека жели да своју моћ постави апсолутно, несумњиво апсолутно, јер драматично первертира и редукује појам човјекове слободе на слијепу послушност процедури. Тако и филозофско као онтолошко питање модерног човјека и саму онтологију нужно поставља као нешто што

је сопственим бићем изњедрило технику, јер техника није више само у значењу спољашњег инструмента, већ је постала и нешто унутрашње човјековог бића, нешто аутономно. Због тога се и онтолошко питање о техници јавља као нешто технолошко, односно као онтотеологија, заправо једна неодлучна онтотеологија која не може да препозна значење слободе, јер живи у екстрему слободе: слободе које доноси техника и слободе која себе види као слободу само изван техничког. Ту недовољност онтолошког питања о техници овај рад жели да тематизује.

Марко Оршолић
Универзитет у Сарајеву

УТЈЕЦАЈ МАРКСОВЕ КРИТИКЕ РЕЛИГИЈЕ НА ТЕОЛОГИЈУ НЕКАД И САД

Посебну пажњу Марксовој критици религије су се посвећивали протестантски теолози (Gollwitzer, Moltmann, Hromadtka и др.). Чак је и ВЦЦ створило посебну Комисију за марксизам. Католички теолози су се суочавали с Марксовом критиком религије и признали да она погађа буржоаске облике кршћанства, доминантно "четрдесетих година XIX стољећа" (Ђ.Лукач), а не дотиче његову бит.Марксова критичка анлиза друштва је била претпоставка латинско-америчке теологије ослобођења (Boff). Рацингерова струја је критички стајала према њој.

Samir Arnautović
Filozofski fakultet u Sarajevu

ZNANJE TEHNIKA I SLOBODA U MARKSOVOM MIŠLJENJU

Marks nije eksplicite postavljao problem tehnike u svojoj filozofiji, ali se njegovo razumijevanje pozicije tehnike i znanja nalazi implicite u njegovom problematiziranju razvoja društva. Tehnika se u tom smislu iskazuje za mjesto samjeravanja stupnja razvoja proizvodnih odnosa i dijalektičkog kretanja društva u pravcu postvarenja slobode. Hegelijanska ideja ozbiljenja slobode kod Marksa biva mišljena u značenju mogućnosti razvoja ljudskog društva do razine humanistički oblikovane zajednice, u kojoj je društvo okrenuto prema čovjeku i nalazi se u funkciji postvarenja "dobrog života", a ne u odnosima u kojima čovjek alijenira ne samo od drugih i drugačjih, nego i od samoga sebe.

Борис Б. Брајовић
Филозофски факултет Никшић
Универзитет Црне Горе

СЕКУЛАРИЗАЦИЈА И ТЕХНИКА

Немирне границе модерности, како је наслов једног од есеја Чарлс Тејлора у његовој волуминозној студији о добу секуларизацији, смјештене су у нефиксираном и нестабилном простору сталног и измичућег разумјевања субјективности, у оностраности и овостраности, у губљењу и задобијању стварности свијета, у раздвајању и поновном пришивању духа и тијела, идеје и конкретног и у том међуграничном простору техника постаје један од секуларизата, оних еманципованих теолошких одредница чија функционалност је и њена показујућа истина.

Јован Бабић
Филозофски факултет, Београд
Филозофски факултет, Пале

ВИРТУЕЛНА СТВАРНОСТ – НОВА СТВАРНОСТ, ПРОШИРЕЊЕ ПОСТОЈЕЋЕ СТВАНОСТИ ИЛИ ФИКЦИЈА

Виртуелна стварност је све агресивнији део стварности у којој живимо, Чини се да је, поред вредносне процене о њеном утицају на артикулацију вредности индивидуалног и друштвеног живота, потребно и концептуално анализирати импликације све већег и значајнијег присуства виртуелне стварности у свим сферама живота. Циљ рада је да постави основу и за једно и за друго, и за могући правац анализе и евентуалног дефинисања виртуелне стварности у укупности стварности, и процена, или назнака процене, вредности њеног све значајнијег присуства у животу људи. На крају се поставља питање основне дефиниције живота и његовог смисла, као и питање о одређењу субјеката делања и одлучивања у том контексту.

Зорица Томић
Филолошки факултет Београд
Семинар за друштвене науке

ФИЛОЗОФИЈА И ПОЛИТИКА У ДОБА „ПОСТ - ИСТИНЕ“

У раду се класични проблем политичке филозофије- однос „фактуалних чињеница и политичког мнења“ разнматра из перспективе савременог феномена „пост-истине“. Термин „пост истина“ којим се означава епоха у којој опада вредност објективних чињеница у обликовању мнења, Оксфордски речник је 2016. прогласио за реч године. Полазећи од есеја Хане Арент „Истина и политика“, и „Филозофија и политика“, у раду се разматра проблем „пост-истине“ као подлоге политичког праксиса који више не прикрива и не изврће истину, .већ је према њој индиферентан.

Ева Камерер
Одељење за филозофију
Филозофског факултета у Београду

„МЕРЕЊЕ БОЛЕСТИ“: МЕДИЦИНСКО ЗНАЊЕ И ТЕХНИКА

Мерење је у медицини уобичајена процедура: пацијенту се мери температура, мерењем одређених биохемијских вредности утврђује се да ли је он здрав или болестан, мерењем учесталости оболевања утврђује се да ли постоји епидемија у датој популацији. ‘Мерење болести’ није непозната синтагма, иако на први поглед може да делује необично. Она потиче из епидемиологије и упућује на нови приступ патолошким појавама, према коме оне могу да буду схваћене на нивоу популације, захваљујући математичким средствима и мерењу релевантних параметара. Могли бисмо, дакле, да тврдимо да се до значајних увида у медицини долази захваљујући мерењу, поступку који нам интуитивно делује једноставно и коме нисмо склони да приписујемо неке спектакуларне ефекте у науци, нарочито не ефекте какве би имало формулисање нових теорија или увођење нових процедура лечења. Додуше, према једном актуелном тумачењу, науку најадекватније можемо да одредимо као мерење. Такође, теза да је мерење често било одсудно за прогрес у науци није нова, она је прихваћена и развијана и у радовима о историји модерне медицине. У свом излагању желела бих да, полазећи од медицине, анализирам тезу да је наука мерење и да су значајна научна објашњења суштински везана за смишљање и примену нових мерних инструмената и техника. У средишту анализе биће питање како мерење у медицини производи ново знање.

Поводом 200 година од рођења Карла Маркса

СЛОБОДА И ТЕХНИКА

Ратко Кадовић
Универзитет у Београд
Шумарски факултет

ЕКОЛОШКИ ИНЖЕЊЕРИНГ - ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЗАШТИТУ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА

Исцрпљивањем, наизглед, неограничених резерви природних ресурса током 20. века, довело је до деградације природе и животне средине. Почетком 1960-тих година, забринутост за стање животне средине прате позиви за решавањем растућих проблема деградације, регулисањем важних питања заштите законима, развојем и усклађивањем приступа и система инжењеринга.

Наглим ширењем глобализације почетком 21. века, смањена је доступност јефтиних природних ресурса. Развој и примена високих технологија доводе то тога да, како наводи Rolston (2007), "живимо на крају природе, у тренутку када се есенцијални карактер света . . . изненада мења", јер је техносфера изграђена унутар биосфере. Све већом трансформацијом, природа престаје да значи оно што јесте сама по себи, са вредностима које је све више карактеришу као предмет за употребу, због чега Callicott (1992), истиче да се формира нов динамичан и системски постмодерни концепт природе.

Високо образовање у области еколошког инжењеринга покрива неколико главних тема, које одражавају различите циљеве друштва и укључују: земљиште, воде, климатске промене, биодиверзитет, спречавање природних катастрофа, обновљиве изворе енергије, као део ширег програма одрживог развоја.

Нове генерације инжењера морају да буду способне да решавају инжењерске проблеме при све суженијим и опадајућим резервама природних ресурса; да буду упознати са појмовима, језиком и изворима информација које се односе на природне, друштвене и хуманистичке науке, тј. да имају свест о великим дилемама којима се оне баве; да развијају способност за предвиђања, у првом реду, потенцијалних исхода и промена еколошких, економских и друштвених система које произилазе из инжењерских одлука.

Успешни инжењери (Davidson et al., 2007), морају бити у стању да интегришу информације за различите скале временских периода, а инжењерски наставни програми да укључују: разматрање аспекта одрживости у свим инжењерским одлукама; разумевање за хуманистичка питања; разумевање за природну средину; иновативност; фокусирање на процесе, а не на крајње тачке; подстицање разноврсности унутар струке.

Александар Петровић
Филозофски факултет
Косовска Митровица

ВЛАСТ ТЕХНИКЕ И ИСТОРИЈСКО МИШЉЕЊЕ СВЕТА ЖИВОТА

Данас се о преовлађујућем убеђењу о превласти технолошког начина мишљења и пратећем менаџментском управљању, као услову заузимања боље позиције у поретку сталних борби за победу, на утакмицама стицања капитала и учешћа у профиту, све више саморазумљиво изјашњава, али са тиме питања културе и духовних вредности остају потиснута на маргине егзистенције у свету живота. Информативни глобализам тежи ка неутрализацији фактичности света живота, претварајући знања којима можемо да располажемо у крајње упитне, па и наводно непровериве чињенице искуства бивствовања у њему. Идентификујући власт над природом са напретком у цивилизованости, човек не само да је склизнуо у нереалан оптимизам, него је скупо платио последице отсуства могућег обрачунавања са таквом странпутицом. Ту је реч о знањима која функционишу одржавајући постојећи друштвени систем, а развој и учвршћивање технологија које „побољшавају управљање“, само успешније искоришћавају постојеће земаљске ресурсе, одајући и смисао карактера те власти. Оно што се данас губи је култура „објективног духа“, као отелотворење истине бића, јер је оптимизам за њу, изгледа сасвим спласнуо. То се збива јер су спласнуле и унутрашња и спољашња снага слободе, као последица отуђивања човека од властите самобитности, од личности, коју усмеравају и оријентишу споља већ припремљени и срочени програми,

према технолошким прорачунима, који су наводно паметнији од нас. Што се памети тиче, изгледа да је ту на првом месту пружање отпора забораву у ситуативној датости самобитне егзистенције, тј. подизање вредности слободе мишљења указивањем на достојанство човека и право на образовање које га обликује.

Александар Прњат
Алфа БК Универзитет

СЛОБОДА У ИСТОРИЈСКОЈ ПРАКСИ

Тема овог рада је концепција слободе у историјској пракси коју је заступао Михаило Марковић. Иако се појмом слободе бавио у више својих радова, његова концепција слободе досегла је свој најпотпунији облик у књизи *Слобода и пракса* (1997). У њој је прво изложио критици различита схватања слободе других филозофа, а затим је изнео и сопствено схватање света слободе. Он га одређује као као људску историју. У раду се излажу и разматрају различити аспекти Марковићеве филозофије слободе.

Горан Марковић
Правни факултет УИС

АКТУЕЛНОСТ МАРКСОВЕ ТЕОРИЈЕ ДРЖАВЕ

У теорији је спорно да ли је Маркс успио развити цјеловиту теорију државе, или је дао мање или више заокружене напомене о појединим темама. У сваком случају, Маркс се у више објављених радова бавио проблемима државе, њене друштвене природе, посебно класног карактера, те организације и функционисања. Данас, класна природа државеуглавномсе„заборавља“,истицањемтеоријепокојојједржавајавни сервис у служби грађана. У уставноправном и политиколошком смислу, истичу се начела на којима држава треба да буде организована, као што

су начело подјеле власти, вишепартијски систем, независност судства, владавина права, и др.

Сматрамо да је потребно актуелизовати Марксова разматрања о држави, из више углова. Прво, потребно је актуелизовати класну природу државе, што значи да треба поново размотрити, у свјетлу функционисања модерне државе, да ли она функционише као класно неутрални јавни сервис, или је, барем начелно, иако можда не при доношењу сваке појединe одлуке, заснована на одређеним класним интересима. Друго, реафирмација Марксових разматрања о држави истовремено значи критику модерне државе и самих начела на којима је заснована. Познато је да је Маркс заговарао начело демократског јединства власти, које је први пут утемељено у краткотрајном искуству Париске комуне. Реафирмација овог начела није прост израз вјерности Марксовој теорији, већ научно засновано указивање на чињеницу да је Маркс био у праву када је критиковао једну од догми ондашње, али и садашње, државе – начело подјеле власти, које се већ у другој половини XIX вијека, претворило у своју супротност. Други примјер је начело владавине права, које само по себи није проблематично, али је у себи противрјечно, јер се заснива на економским и политичким принципима (приватна својина, подјела власти, тржишна привреда, и др.) који доводе у питање остваривање тог начела. Марксово схватање не би било, упркос широко распрострањеном мишљењу, да владавину права треба одбацити, већ да је треба испунити другачијим садржајем, како би постала животна.

Анализа Марксове теорије државе треба да испуни два циља. Први је да се одговори на питање да ли је доминантни облик државе ваљан, са становишта принципа који су широко прихваћени, тако да су постали цивилизацијска тековина, те каква би била алтернативна организација државе, засноване на потпуно новим начелима, или на, споља посматрано, истим начелима, која би била испуњена новом садржином, па би суштински била нова начела организације државе.

Желимир Вукашиновић
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

ТЕХНИКА, ПОЕЗИЈА, ДИЈАЛЕКТИКА: ОТКРИВАЊЕ ЉЕПОТЕ ЗНАЊА

Излагање се своди на два питања: шта је знање и зашто је знање пожељно? Разумијевање сврхе људског дјеловања захтјева да се изнова испита однос између технике и смисла бивствовања, а да би се препознао значај прелаза ка дијалектици на који нас упућује већ Платон. Дијалектика се овдје разматра и као техника (грч. *techne* – вјештина, умијеће) произвођења (грч. *poiesis*) доброг живота. У заборављеном искуству технике, а коме нас враћа и Хајдегер, може се препознати историјско кретање човјека ка вјеродостојном и самосталном живљењу. Са Хегеловом феноменологијом духа се тај пут довршава у изборено слободи која се историјски успоставила као самосвијест, а Марксова критика подјеле рада води човјека ка оном разотуђењу чију битност препознаје већ и Платонов налог да, у свакоме своме поступању, човјек треба разумјети оно што ради. Умјесто негације, порицања или побијања, пут дијалектике као технике који иде и преко поезије, односно суштине умјетности, треба прије разумијети као историјски пут „успињања душе“ ка истинском животу који човјек чезне. У овој се чежњи, коју препознају одговарајућа (лијепа, примјерена; грч. *to prepon*) средства дијалектике, налази снага сједињења са љепотом којој човјек одувијек и заувијек тежи. Ово сједињење, ова синтеза јесте и изнова пронађена сродност са бивствовањем, откривена љубав према логосу, сазната љепота знања. Радост тога сазнања се саопштава свједочанством писма и говора, а по Ничеу, преко и након свега, пјесмом и плесом. Зато ваља питати: којим путем савремена наука иде или чему тај пут (грч. *methodos*), који је и техника, води?

Стојан Шљука
Филозофски факултет Пале
Катедра за филозофију

СЛОБОДА ТЕХНИКЕ, ТЕХНИКА СЛОБОДЕ

У овом раду ће бити говора о етичким аспектима слободе и технике (вјештине). Слобода се узима као *начин* постојања човјека, а техника (вјештина) као активна дјелатност преображавања и прилагођавања природних ресурса у сврху човјекових потреба. Сукоб слободе и технике (вјештине) се очитава у свховитости резултата техничких наука.

Саша Лакета
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет

КАСИРЕРОВ ПОЈАМ ФУНКЦИЈЕ

Уколико би се задатак природних наука састојао у досезању најприближније слике/копије спољашње, емпиријске, стварности, тврди Касирер, било која нова теоријска концепција коју би наука хтјела да нам испостави, налазила би се на корак даље од свога изворног циља. Прецизност и универзалност научних принципа и веза могућа је једино усљед губитка непосредне корелације науке и стварствености. Могућност да нам наука емпиријску стварност презентује и елаборира у виду општенужних законитости, дозвољена је тек усљед напуштања покушаја да се њени принципи искажу као чулна преслика природе. Само усљед превазилажења контекста непосредне емпиријске датости, наука може да нам понуди средства којима се природа исказује у виду сложеног и уређеног система.

Критицистички мотиви наведених Касирерових ставова више су него јасни. Касиреров појам функције, имплиците дефинисан у претходним реченицама, непосредан је наставак Кантове трансценденталне концепције. Централни проблем који остаје

нерјешен и у једном и у другом априористичком систему, ипак, не тиче се толико питања везаних за могућност доказивања тврдњи да су функције суђења те које дозвољавају конзистентност емпиријске стварности. У овом раду акценат ћемо поставити на тешкоће везане за могућност доказивања конзистентности саме априористичке структуре Касиреровог функционалистичког пројекта.

Александар Д. Ристески
Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у
Косовској Митровици
Филозофски факултет

КВАЛИТЕТ СЛОБОДЕ: СПОР О КВАЛИЈАМА КАО ХОРИЗОНТ ТЕМАТИЗОВАЊА ПОЈМА СЛОБОДЕ

Питање односа *технике* и *слободе* је свакако данас актуелно питање, будући да живимо и стварамо у свету који је суштински одређен *техником* у виду масовне продукције и потрошње. Теми је могуће приступити на више начина. Да ли се, наиме, питањем односа технике и слободе мисли на: *слободу техничке продукције*? Говоримо ли о *неслободи* коју бескрајна потрошња и конзумација стварају? Да ли техника на неки начин одређује слободу и *vice versa*?

Ова и многа друга питања се могу поставити у вези са назначеном темом. Но, чини се да је ова питања могуће тематизовати тек са *претпоставком* да су питања о *суштини технике* и *суштини слободе* већ решена питања, што још више отежава приступ теми. Будући тако, нужно је да на питање одговоримо *искључиво у складу са задатим контекстом*. *У раду ћемо се, стога, бавити питањем односа технике и слободе у светлу филозофије духа, са фокусом на проблем постојања квалија. Другим речима, у раду ћемо се бавити могућношћу тематизовања феномена слободе као квалитета.*

У раду ће се поћи од појма *природе* као појма који подлежи појмовима *технике* и *слободе*. *Техника* је данас неодвојива од *научног мишљења природе*, док се у филозофији појам *слободе* најчешће разматра у светлу

питања односа између *природе* и *слободе*. С тим у вези ћемо се осврнути на поједине, значајне увиде филозофа попут Канта, Шопенхауера и Томаса Нејгела.

На том трагу, питање о односу технике и слободе ћемо „редуковати“ на питање о односу *природе* и *духа*, а ове ћемо даље тематизовати кроз однос *тела* (природа) и *духа*, имајући на уму проблем *квалија*. Мисаони ток теме бисмо могли представити на следећи начин: 1) однос *технике* и *слободе*; 2) *однос природе* и *духа;* 3) *однос тела* и *духа*; 4) *квалије*; 5) *слобода као квалитет*. Главно питање, којим ћемо се бавити, јесте: можемо ли данас, у свету битно одређеним техником и сазнањима природних наука, тематски приступити феномену слободе посредством *квалитета* које везујемо за наш субјективни доживљај стварности?

Владимир Дрекаловић
Универзитет Црне Горе
Филозофски факултет Никшић

ДА ЛИ ЈЕ КОМПЈУТЕРСКА СИМУЛАЦИЈА ЕКСПЕРИМЕНТ, И ДА ЛИ ОНА СТВАРА НОВО ЗНАЊЕ?

Да ли је могуће да се ново знање о природи добије коришћењем компјутерских симулација? Да бисмо одговорили на ово питање могли бисмо симулације посматрати као неке врсте доказа-аргумената. Овакво схватање је блиско такозваном Нортоновом схватању екперимената. Покушаћемо да покажемо да компјутерске симулације могу бити представљене као докази којима се у потпуности чува епистемичка снага симулација. Такође, покушаћемо да покажемо да није основано мишљење према којем компјутерске симулације стварају знање јер су оне експерименти.

Данијела Милинковић
Филозофски факултет Пале
Катедра за филозофију
Коаутор:
Младен Милинковић

ПАРМЕНИД И КАСНИЈА ФИЛОЗОФСКА ТРАДИЦИЈА ПОСТАВЉАЊА ПИТАЊА О БИЋУ

У овом раду аутори ће се позабавити једним од фундаменталих филозофских појмова. наиме, ради се о питању бића или ономе што заиста јесте, о истини и оном првом које важи као постулат или узрок свега бивствујућег. Разматраћемо и значај овог питања за филозофију уопште. акценат овога рада биће стављен на филозофију Парменида, једног од првих значајних филозофа, те Аристотела и неких савремених филозофа као нпр. Хегела, Худерла и Сартра.

Миљан Попић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за филозофију

МОГУЋНОСТ ЧОВЈЕКОВЕ СЛОБОДЕ У ДОБА МОДЕРНЕ ТЕХНИКЕ

Да ли је могуће у данашње вријеме, које је обиљежено експанзијом модерне технике, испунити претпоставке за остварење елеметарне човјекове слободе?

Свједоци смо да је у савременом друштву сваки сегмент људског дјеловања обиљежен присуством модерне технике, она је готово „свеприсутна“ у нашим животима, чак и приликом доношења личних одлука појединаца или група. Модерна техника нам готово свакодневно, на одређен начин, доноси нова искуства која имају за

посљедицу вјештачку дилему - које најчешће нисмо ни свјесни - приликом доношења свакодневних, готово рутинских одлука.

Мартин Хајдегер, у склопу свог циклуса предавања *Уметности у епохи технике* из 1953. године одржаних у Минхену, наглашава: „Свуда смо приковани за технику и лишени слободе, било да је страсно афирмишемо или негирамо. Најгоре смо ипак изложени техници када је посматрамо као нешто неутрално; јер та представа, која се данас радо прихвата, онемогућује нам да видимо суштину технике".

Данас се налазимо у тзв. „техничкој цивилизацији", наш животни простор је „контаминиран" техничким рефлексијама које се манифестују на нас и на свако наше свјесно или несвјесно дјеловање. Врло често нисмо ни свјесни колико смо ускраћени за слободно промишљање, односно дјеловање усљед експанзије модерне технике. Ханс-Георг Гадамер, у својој расправи *Теорија, техника, пракса* из 1972. године, говори о „техничкој цивилизацији која се тотализује" и о њеној претензији „да из темеља измени праксу људског живота у заједници".

Слобода човјека у савременом друштву, између осталог, значајно је условљена експанзијом модерне технике, отворено је питање колико је човјек свјестан њеног дјеловања, нарочито јер се техника „посматра као нешто неутрално". Међутим, евидентно је да модерна техника има значајан утицај чак и на свакодневне човјекове одлуке, а сходно томе и на готово цјелокупно промишљање и дјеловање.

Биљана Балта
Филозофски факултет Пале
Катедра за филозофију

ХАНА АРЕНТ: ПОЛИТИКА, СЛОБОДА, ДЈЕЛОВАЊЕ

Потпуно супротно од традиције која слободу смјешта у унутрашњост особе, у којој је слобода ствар мишљења или воље, Хана Арент подручје политике сматра самим извориштем слободе. Наиме, према њеном мишљењу, слобода је изворно постојала само међу људима организованим у политичку заједницу (полис). Слобода тада није била филозофски проблем, иако није свима била доступна. Полису се Хана Арент враћа у својим покушајима разјашњења модерног стања

политике, јер сматра значајним да је управо на самом почетку политике слобода уживала највеће поштовање. Она је слободу поистовјећивала са дјеловањем – способношћу започињања нечега новог у јавном простору, чиме се директно супротставила традиционалном разумијевању унутрашње слободе, а касније и поимању слободе изједначене са социјалном правдом. Хана Арент је промовисала слободу као најважнији политички појам уз истовремену иновативну дијагнозу политичког стања модерног доба. Потпуно другачија перспектива политике, слободе и дјеловања довели су до бројних приговора политичкох теорији Хане Арент, а који су се првенствено односили на њену рехабилитацију полиса, као и на неразумијевање модерног друштва. Због тога је задатак овога рада указивање на међузависност политике, слободе и дјеловања, како би се понудио јаснији увид у мишљење Хане Арент.

Слободан Кањевац
Институт „ИЗИТ“ Београд

ВРЕДНОСНО ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА „НАУКА“

Опредељење за одређење појма „наука“ у овом, аксиолошком кључу, производ је не само различитости схватања и интерпретације овог појма, него и изражених противречности које су предмет расправа како у медијским тако и у научним и филозофским круговима.

Како се све више увећава развој научног сазнања, поставља се питање о његовом смислу и сврси, али и о томе у којој мери је тај раст вредносно заснован с обзиром на могућност и холистичке процене ове, назначене тенденције.

Имамо у виду инструменталну вредност науке, но исто тако морамо промишљати положај овог стваралаштва у контексту и других антрополошких стандарда.

СЕКЦИЈА ЗА ИСТОРИЈУ

Насеља и становништво у античко и средњевјековно доба

Берлински конгрес у српској и европској историји

Година 1918. у српској и европској историји

Радивој Радић
Филозофски факултет
Одељење за историју

„РАТ ПОЧЕО“ (ПРВИ СВЕТСКИ РАТ У СТАРИМ СРПСКИМ ЗАПИСИМА И НАТПИСИМА ИЗ ВОЈВОДИНЕ)

Први светски рат, односно „Велики рат“, како су га својевремено назвали, један је од највећих историјских догађаја у новијој историји. Он је на посебан начин одјекнуо у старим српским записима и натписима са подручја Војводине, у изворима који су по својој природи могу сврстати у „средњовековне“ или, како сматрају поједини стручњаци, припадају књижевности времена туркократије. Реч је о кратким и сажетим белешкама, насталим на белинама књига, с једне, или о бревилоквентним текстовима на тврдом материјалу (камен, цигла, мермер), с друге стране. У оба случаја, ови текстови су састављени у племенитом настојању да се поједини догађаји, понекад велики и историјски, а каткад мали и, с гледишта светских збивања, безначајни, отргну од заборава. Овде су, дакле, посреди језгровите белешке о догађају од светскоисторијског значаја, али из перспективе једне мале, локалне средине. Када су у питању аутори, превасходно је реч о црквеним лицима са простора данашње Војводине, подручја које је у највећем делу ратног раздобља (1914–1918) било поштеђено већих ратних дејстава, лицима, дакле, која су састављала кратке записе о ономе што су знали о Великом рату. Ту се не налазе само чињенице од општијег значаја (ток рата и последице), него и поједине локалне, „мале“ и личне историје (скидање звона са цркава за „ратне сврхе“, евакуација живља из насеља која су близу граничних линија, страдање војника на далеким фронтовима итд.). Премда оскудни и фрагментарни, сачувани подаци су довољни да се склопи одређена слика који су оновремени становници Војводине имали о Првом светском рату.

Ирена Љубомировић
Филозофски факултет у Нишу
Департман за историју

ГЛАВНЕ ТЕМЕ ИСТРАЖИВАЊА НИКОЛЕ ВУЛИЋА

Никола Вулић (1872-1945) је као припадник малобројне генерације класичних филолога модерног правца поставио основе научног рада код нас у области историје старог века, епиграфике и археологије. У више од 550 радова на српском и већем броју страних језика бавио се разним проблемима из историје античког света, највећим делом из римске историје. Његови радови су истраживачки и будући да су често настајали као одговор или реаговање на резултате рада других научника имају и полемички карактер. Научна вредност бројних његових расправа је велика и зато они и данас представљају полазну тачку у истраживању појединих проблема. У раду ће бити анализиране расправе у којима се Вучић бавио питањем средњобалканских племена у предримско и римско доба. Будући да су Вулићеве расправе и чланци дуги низ година касније заокупљали пажњу научника, неретко су чинили и полазну основу у њиховом истраживачком раду. У раду ће бити сагледани и резултати најновијих истраживања биће указано на евентуалне разлике или нова сазнања до којих се дошло у односу на Вулићеве резултате истраживања.

Глигор Самарџић
Универзитет у Приштини
са привременим сједиштем у
Косовској Митровици

БИЉЕШКЕ О СТАНОВНИШТВУ СА ЈУГА ПРОВИНЦИЈЕ ДАЛМАЦИЈЕ (ПРИМЈЕРИ СА ПОДРУЧЈА ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ И ЈУГОЗАПАДНЕ ЦРНЕ ГОРЕ)

У раду се презентују подаци о становништву са југа провинције Далмације (подручје источне Херцеговине и југозападне Црне Горе). Освајањем Илирика и образовањем провинције Далмације дошло је не само до територијалних већ и до етничких промјена. Како указују епиграфски споменици, на подручју источне Херцеговине и југозападне Црне Горе у римском периоду, поред домаћег становништва, грчких досељеника, живјели су и досељени римски грађани (*cives Romani*). Италска компонента била је значајна, а продирању римске културе и цивилизације као и римског начина живота највише су допринијели Италици који су се населили у урбаним средиштима. Они су са собом донијели све тековине римске цивилизације која је на различите начине продирала међу домаће становништво. Епиграфски споменици, разноврсни археолошки налази и наративни извори донекле осветљавају ове токове на југу провинције Далмације.

Дејан Антић
Филозофски факултет
Универзитета у Нишу
Департман за историју

„МАКЕДОНСКИ ПРОБЛЕМ“ ПОСЛЕ 1918. ГОДИНЕ У ИЗВЕШТАЈИМА АУСТРИЈСКИХ ДИПЛОМАТА ИЗ БЕОГРАДА И СОФИЈЕ

Аустроугарска монархија је током Првог светског рата будно пратила деловање пробугарских комитских снага на просторима окупиране Краљевине Србије и користила њихове услуге у пословима сузбијања српских националних интереса на тлу Македоније. По распаду Двојне монархије 1918. године видици бечке политичке елите ка југоистоку Европе остали су непромењени, премда су проблеми територијалног разграничења са новонасталим државама, као и политичко-економска превирања у Првој републици сузила могућност аустријској спољној политици да се у првим послератним годинама интензивније позабави централнобалканским дворištем.

Упркос неповољним унутрашњим и спољнополитичким догађајима који су оптерећивали политичко руководство Аустрије, њени дипломатски представници са Балкана у својим периодичним извештајима нису у потпуности запостављали проблематику македонског питања и сложених српско-бугарских односа. Зато је предмет нашег интересовања анализа дипломатских извештаја које су амбасадори у Београду и Софији, Макс Хофингер и Август Крал упућивали Савезном министарству спољних послова Аустрије, у периоду од 1920. до 1924. године, а тичу се политичко-безбедносних прилика у Краљевини СХС и Краљевини Бугарској у контексту македонског питања. У раду су детаљно представљени и подаци добијени из анализираних дипломатских дописа и саопштења, а односе се на деструктивно деловање наоружаних припадника ВМРО-а у српско (југословенско) – бугарским пограничним областима.

Дејан Тубић
Универзитет у Приштини,
Филозофски факултет у Косовској Митровици,
Одељење за историју уметности

БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКО СЛИКАРСТВО КАО ИНТЕГРАЛНИ ДЕО УМЕТНОСТИ СРПСКОГ ИМПРЕСИОНИЗМА

До данас босанско-херцеговачки импресионизам није свеобухватно разматран као интегрални део корпуса српског сликарства. Импресионизам српских сликара западно од Дрине достиже високе уметничке вредности, тако да је апсолутно упоредив са сликарством тзв. круга београдских импресиониста. Заправо, српски импресионизам без босанско-херцеговачког сликарства био би некомплетан и свакако много сиромашнији. Са много аргумената се може тврдити да су чисти импулси естетике природне светлости у српском сликарству раније реализовани у оквирима босанско-херцеговачког сликарства од оног на територији Србије. Појава париских рефлексија на српско сликарство ће морати да сачека крај Првог светског рата и окретање Србије савезничкој Француској. Босанско-херцеговачки сликари узимају равноправно учешће са уметницима са територије тадашње Србије у реализацији многих феномена импресионистичког сликарства. Једна од тих појава обележена је синтагмом „ратни импресионизам“ коме припадају сликари из босне и херцеговине као учесници српске војске у Балканским и Првом светском рату. Сликари Бранко Радуловић, Ђорђе Михајловић, Никола Машић, Перо Поповић, Петар Тијешић, Шпиро Боцарић, Тодор Швракић представљају највише домете српског импресионистичког сликарства и уметности српског раног модернизма.

Милован Трбојевић, Зоран Малбашић
Академија за националну безбедност
Београд

МАЂАРСКИ РЕВИЗИОНИЗАМ: БЕЗБЕДНОСНИ ФЕНОМЕН ВЕК НАКОН ТРИЈАНОНА

У раду се анализира утицај ревизионистичке политике коју је званична Мађарска водила између два светска рата на савремене политичке токове у тој земљи. Наиме, подела Мађарске у мировном споразуму закљученом у палати Тријанон у Версају у Француској након Великог рата представљала је значајну националну трауму за све Мађаре, с обзиром да је територија предратне Угарске знатно редукована у корист новоформираних држава: Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Аустрије, Чехословачке, као и проширење Румуније и Италије. Мађарска је овим уговором изгубила две трећине своје предратне територије и око једну трећину становника који су се изјашњавали као припадници мађарског народа, што је окарактерисано као највећа катастрофа која је задесила Мађарску од Мохачке битке 1526. године. Као никада до тада у хиљадугодишњој историји мађарске државе, Тријанонски мировни споразум је разјединио значајан део мађарског етноса, тако да је ревизија овог уговора и поврат изгубљених територија под „Круну Светог Стефана (Иштвана)" била основа како спољне, тако и унутрашње политике Краљевине Мађарске у периоду између два светска рата. Аутори ће у овом раду настојати доказати да је мађарска ревизионистичко-иредентистичка идеја жива и у 21. веку, те да кроз деловање респектабилних идеолошко-политичких формација и даље значајно утиче на политички живот у Мађарској. С тим у вези, важно је напоменути да најјача десничарска политичка партија у Мађарској - „Јобик" као примарни идеолошки циљ истиче рестаурацију „Велике Мађарске" и стављање ван снаге Тријанонског мировног споразума, тако да се Јобиков страначки активизам најчешће испољава кроз иредентистичке тежње ка територијама у окружењу настањеним становништвом мађарске националности. Паралелно са политичким успоном Јобика, значајан број радикално десничарских и парамилитарних групација појавио се у политичком животу Мађарске, често са врло блиским везама са Јобиком. Рад би био припремљен у оквиру теме *Година 1918. у српској и европској историји*.

Ненад Антонијевић
Музеј жртава геноцида,
Београд

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 100 – ГОДИШЊИЦЕ ВЕЛИКОГ РАТА У ЛИСТУ „ПОЛИТИКА“ У РУБРИЦИ „100 ГОДИНА ОД ВЕЛИКОГ РАТА“ – КУЛТУРА СЕЋАЊА И ЈОШ ПОНЕШТО

Београдски лист „Политика“ је поводом обележавања 100 година од Првог светског рата посветила велики број страница тим дешавањима, од немерљивог значаја за Краљевину Србију и целокупан српски народ. У периоду од 2014. до 2018. године, објављено је више стотина чланака у форми ауторских чланака, извештаја са научних скупова и конференција, промоција књига. Велики број текстова посвећен је култури сећања на људе, догађаје, борбе и страдања српског народа. Посебно се усталила рубрика „100 година од Великог рата“ која мање више редовно излази суботом, у штампаном издању, а појављује се и у електронском издању у последње четири године. У нашем раду анализирали смо садржај једног броја текстова у овој рубрици, у периоду од краја 2016., из читаве 2017., као и из текуће 2018. године. Бројни текстови посвећени су личним судбинама појединаца и њихових породица. (често кроз изводе из сачуваних војничких ратних дневника). Нарочит значај посвећен је и добровољцима, већином српске националности. Дужна пажња посвећена је и пријатељима српског народа из редова других народа и држава, који су помагали праведну борбу српске војске и српског народа на различите начине, често и као припадници српске војске и санитета. Нашим текстом желимо да укажемо на чињеницу, да је кроз вредан напор „Политикиних“ новинара, дописника и сарадника у рубрици „Сто година од великог рата“, али и у текстовима, који нису формално били њен део, приказана комплексна и сложена прича о Великом рату. Дат је снажан допринос култури сећања. Према нашем мишљењу, овом рубриком „Политика“ је показала и потребу да се сећање на значајне историјске догађаје негује у континуитету, па и свакодневно. Култура сећања не треба да буде везана само за најзначајније и највеће датуме, које организују државне институције путем великих и често гламурозних и скупих

манифестација, иако је неопходан и овај, да тако кажемо, „државни“ облик неговања културе сећања.

Бојан Крунић
Филозофски факултет Пале

НАХИЈА БИСТРИЦА У ПРВИМ ГОДИНАМА ТУРСКЕ ВЛАСТИ

Пад наших земаља под турску власт није донио само промјену врховне власти већ и многе друге крупне промјене у свим сегментима друштвеног живота. Овај рад представља покушај да се на основу приступачних извора и литературе проучи и прикаже положај становништва нахије Бистрице која се налазила у горњем току ријеке Дрине и да се скрене пажња на све оне мјере које су, у прво вријеме, предузели турски освајачи у циљу јачања и стабилизације своје власти.

Славиша Вулић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву

ДАН ОДЛУКЕ – БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА НА ДНЕВНОМ РЕДУ БЕРЛИНСКОГ КОНГРЕСА

У периоду од 13. јуна до 13. јула 1878. године у Берлину је одржан конгрес великих сила, сазван ради ревизије одредаба Санстефанског мира, који је у марту исте године склопљен између Русије и Османског царства. На Конгресу је одржано укупно двадесет главних сједница, а питање Босне и Херцеговине дошло је на дневни ред 28. јуна. Иако га је предсједавајући Бизмарк сврставао у споредне, изазвало је врло бурну дискусију заинтересованих страна – Османске царевине, са једне, и Аустро-Угарске, подржане од стране Велике Британије и Њемачке, са друге – и натјерало све учеснике да коначно јасно покажу своје

ставове. Захваљујући записницима са сједница Берлинског конгреса, *Тајном извјештају* првог османског опуномоћеника, као и преписци аустроугарских дипломата у могућности смо да у потпуности утврдимо сва збивања на дан одлуке и прикажемо како су се преко Босне и Херцеговине преламали интереси великих сила који су на крају довели до окончања вишевјековне османске владавине на овом подручју.

Маријана Ж. Млађеновић
Филозофски факултет Пале
Универзитет Источно Сарајево
Катедра за историју

"ЦАРСКА ЗИМА" У НИКОМЕДИЈИ 218-219. ГОДИНЕ

Посета и боравак цара у једном провинцијском граду за његово становништво представљали су велику част. Градови су се „утркивали" ко ће бити царев домаћин. На свом пропутовању кроз провинције Римског царства цар Марко Аурелије Антонин Елагабал (218-222) одлучио се да прве месеце своје владавине, у зиму, 218-219. године, проведе у лепој и богатој Никомедији. Његов боравак код ондашњег становништва, а и у потоњим поколењима, остаће упамћен као терет и пример раскалашности. Али, за гостопримство овог цара Никомедија је за узврат добила почасно звање „троструки неокор". Уживати статус *града неокора* значило је имати царски храм, старати се о царском култу али било је и званична титула града која је била потврда о његовом првенству у провинцији. Некада, у 1. и 2. веку, ова титула била је чест разлог спора међу градовима на грчком Истоку који су се борили за примат и била је питање престижа. Крајем 2. и почетком 3. века и доцније, међутим, ово звање се толико проширило да је од привилегије која се изузетно давала постало атрибут у готово свакој градској титули. Како ово звање губи на старом значају и нема више ону тежину као некад, на један симболичан начин показује и Елагабалов боравак у Никомедији, а Дионове беседе, грађанима Никомедије и Никеје, колико год биле „реторички обојене" показују озбиљност проблема на које беседник указује а чије погубне последице се огледају 100 година доцније.

Преко говора Диона из Прусе, аутора *Римских повести* Диона Касија, *Царских повести (Historia Augusta)*, епиграфске и нумизматичке грађе покушаћемо дати увид колико се однос према почастима и њиховим манифестацијама једном провинцијском граду променио код његовог становништва, које је са поносом настојало да буде носилац грчког духа и чувар његових врлина а изложено утицајима и последицама променљивог односа владара династије Севера.

СЕКЦИЈА ЗА ПЕДАГОГИЈУ

Савремене тенденције у васпитању, образовању и настави
Истраживања у педагогији

Раденко С. Круљ
Српска академија образовања
Београд
Звездан Арсић
Филозофски факултет
Катедра за педагогију
Косовска Митровица

ЦИЉ ВАСПИТАЊА У СХВАТАЊИМА СРПСКИХ ПЕДАГОГА ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

Српски педагози између два светска рата били су присталице различитих педагошких праваца, па су, у складу с тим, међу њима постојале и разлике у схватању и тумачењу једног од основних педагошких питања -циља васпитања. Из тог ралога, намера нам је да у раду, поред појмовног одређивања циља васпитања и развоја схватања о потреби његовог одређивања, прикажемо схватања најпознатијих српских педагога о циљу васпитања између два светска рата присталица различитих педагошких праваца -хербартоваца Војислава Бакића и Љубомира Протића, новопесталоцијанца Војислава Младеновића, представника педагогије радне школе Јована Миодраговића и Сретена Аџића, представника културне педагогије Милоша Милошевића, представника духовно-научне и културне педагогије Милана Шевића, као и схватања о циљу васпитања једног од најзнаменитијих педагошких мислиоца код Срба у том периоду Вићентија Ракића.

Миле Илић
Филозофски факултет Бања Лука
Учитељски студиј

ДИДАКТИЧКЕ ПАРАДИГМЕ, МЕТОДИЧКЕ КОНЦЕПЦИЈЕ И СИСТЕМИ ЕФИКАСНЕ НАСТАВЕ

У раду су идентификовани мјерљиви критерији ефикасне наставе. Експлицирана су обиљежја њених методичких концепција. Расвјетљене су савремене дидактичке парадигме на којима се темељи ефикасна настава, насупрот парадигматских полазишта неефикасне наставе.

Према тим парадигмама разврстане су доминирајуће методичке концепције и системи наставе. У оквиру њих упоређени су квалитети рада ученика, стилови дјеловања наставника, класификације програмских садржаја и образовно-васпитни исходи ефикасне и неефикасне наставе.

Радован Чокорило
Пензионер

ЕТИКА ВРЛИНЕ У САВРЕМЕНОМ ВАСПИТАЊУ

Док дјеца расту морају бити подучавана од врлих људи.
Аристотел

Етичко истраживање у функцији васпитања глобално је могуће започети ослањајући се на три сложена приступа: етика еудаимонизма, етика деонтолошка и етика врлине. У сваком од ових приступа препознатљива је етика врлине због тога што је она нераскидиво повезана са карактером појединца и понашањем које произилази из тог карактера. Због тога је васпитање карактера, односно развијање врлина, једнако значајно као што је значајно умијење етичког расуђивања. Савремено васпитање, баш као и савремено друштво карактерише

аномичност која се испољава у недостатку смисла, помањкању идеала, вриједности и циљева, прагматизму, антиинтелектуализму и сл. Стога нам се учинило сврсисходним трагати за оним врлинама које су у цивилизацијско-историјској перспективи у свом карактеру изграђивали и својим дјелом свједочили најумнији међу људима. У раду ћемо се превасходно ослонити на етику врлине у филозофији еудаимоизма Сократа, Платона и Аристотела, деонтолошкој Кантовој и хришћанској етици врлине.

Србољуб Ђорђевић
Владимир Момчиловић
Педагошки факултет у Врању
Универзитет у Нишу

ЕФЕКТИ ПРОЈЕКТА О ИНКЛУЗИЈИ НА ПРОМЕНУ СТАВОВА И ПОВЕЋАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ИНКЛУЗИВНО ОБРАЗОВАЊЕ НАСТАВНИКА РЕДОВНИХ ШКОЛА

У раду су приказани резултати истраживања које је имало за циљ да утврди ефекте пројекта о инклузији на промену ставова и повећање компетенција за инклузивно образовање наставника редовних школа. Реч је о пројекту „*Развој функционалног модела инклузивног образовања у Србији*“ који је реализован током 2009. и 2010. године од стране Министарства просвете РС у оквиру пројекта „Пружање унапређених услуга на локалном нивоу- DILS“. Истраживањем су биле обухваћене две основне школе чија се основна разлика састојала у укључености у пројекат о инклузији који је организован од стране Министарства просвете РС. Узорак истраживања је чинило 33 наставника основне школе која је била укључена у пројекат („инклузивна школа“) и 24 наставника основне школе која није била укључена у пројекат („неинклузивна школа“). У истраживању се користила техника скалирања, а од инструмената *ПИТИ-скалер* – пракса и теорија

инклузије намењен наставницима. Проверу поузданости инструмента *ПИТИ скалера* извршили смо на основу Кронбах-алфа теста. Да бисмо утврдили да ли постоји статистички значајна разлика између група испитаника две категорије применили смо *t* – тест независних узорака, док смо једнофакторском анализом варијансе (АНОВА) утврдили да ли постоје значајне разлике између више категорија. Да бисмо утврдили између којих група или категорија су присутне статистички значајне разлике урађен је *LSD Post Hoc* тест. Резултати које смо добили овим истраживањем нису потврдили претпоставке о исходима спроведеног пројекта Министарства просвете РС. Очекиване разлике између наставника инклузивне и неинклузивне школе нису пронађене (осим разлика у погледу израженості тежње за стручним усавршавањем у односу на дужину радног стажа), што упућује на потребу за додатним истраживањима начина спровођења инклузивног образовања у нашим условима, као и ефикасности спровођења пројеката и саветовања о инклузивном образовању.

Драженко Јоргић
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Катедра за педагогију
Татјана Марић
Основна школа „Милан Ракић“
Бања Лука

МОБИЛНО УЧЕЊЕ КАО САВРЕМЕНА ТЕНДЕНЦИЈА У ОБРАЗОВАЊУ

Због развоја наука, а поготово због невјероватно убрзаног развоја и напредовања информационих и мултимедијалних технологија, образовање у свим својим облицима и на свим нивоима поприма једну нову димензију која се стално мијења и прилагођава савременим трендовима у образовању глобално. Мобилно учење (М-учење) је управо један од таквих трендова који већ увелико проналази своје мјесто и у образовању. „Посебна врста учења“, како то истиче Марија

Зелић са Природно-математичког факултета Универзитета у Сплиту, „звана мобилно учење (м-учење, engl. m-learning) узадње вријеме привлачисве већупажњууистраживачкимкруговима као нова врста учења. Развој нове парадигме учења може се посматратикрозразвој бежичне инфраструктуре представљене технологијама као што су*GSM, UMTS, WiMax*. Већина данашњих система за учење се изводи на стоним рачунарима те није прилагођена извођењуна мобилнимуређајима као што сумобилнителефони, паметнителефони, таблетиисл. С друге стране, системиза мобилно учење би требали побољшати ефикасност учења највише у смислу подршке постојећим системима е-учења, односно придонијети новој филозофији свеприсутног и свеобухватно рачунарства. Ови системи би се требали непримјетно уклопити у људску свакодневицу, неометајући остале активности, те омогућити ученику преглед наставног садржаја или неких додатних материјала, рјешавање кратких тестова и сл.; све ово докчека пријатеља у кафићу или ред у банци, док путује возом, итд.“ У раду бисмо приказали и резултате једног експлоративног истраживања. Другачије речено, истражићемо колико су испитаници - ученици основних и средњих школа, као и студенти „овисни“ о мобилним телефонима, односно које апликације најчешће користе чије коришћење представља у неку руку њихово пасивно и активно учење.

Јелена Максимовић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за педагогију

СОЦИОМЕТРИЈСКА МЕТОДА У ИСТРАЖИВАЊУ ОДНОСА ПОЈЕДИНЦА И ГРУПЕ У ШКОЛСКОМ КОНТЕКСТУ

У малим групама као што су породица, група пријатеља, вршњака или радна група, временом се развију међу њеним члановима различита осећања и друштвене везе наклоности, ненаклоности, љубави, љубоморе, зависти, сарадње, ривалства. Појединац улази у различите интеракције са другим људима, и укључује се у различите

формалне и неформалне заједнице. Социоемоционалне везе и односи чланова у групи, као и статус сваког од њих у групи чиње њену социометријску структуру. Социометрија је метод којим се лако долази до сазнања о унутрашњој структури и о динамици у групи, као и о положају појединаца у групи на основу изјава и опредељења чланова групе. Овај метод је данас врло познат и често се користи у практичне педагошке сврхе, како би се снимило стање у одељењу и користили одговарајући педагошки поступци. Социометрија је утемељена да би се могла проучавати једна друштвена група, истовремено у целини и у деловима. Овим истраживањем које ћемо реализовати у основним школама на територији града Ниша желимо да сазнамо какве ставове имају наставници о социометријском истраживању, да ли их спроводе у свом раду и да ли социометријска истраживања олакшавају сарадњу са ученицима, имајући у виду да њихова примена може користити наставницима да прилагоде педагошке поступаке у раду са ученицима. Такође, овим истраживањем желимо да укажемо на значај примене социометријских истраживања у раду наставника за иновирање и унапређивање стања у васпитној групи и у односу на појединца и у односу на целу групу. Податке ћемо прикупити техником анкетирања.

Јелена Османовић
Филозофски факултет
Универзитета у Нишу

ОПЕРАТИВНО ИСТРАЖИВАЊЕ МОТИВАЦИЈЕ КАО ФАКТОРА ШКОЛСКОГ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

За све што у животу чинимо потребна је мотивација, односно лична сатисфакција која нас, као један од најбољих стимуланса, подстиче и помаже да се концентришемо на активности које нам омогућују успешно долажење до постављених циљева и жељених намера. Уколико су ученици заинтересовани, мање заинтересовани или нису мотивисани за учење наставних садржаја, неопходно је сагледати све предности и недостатке у процесу образовања и пронаћи она средства мотивације која ће на најбољи могући начин утицати на побољшање процеса учења, а самим тим и школског успеха ученика.

То значи да треба истраживати свакодневну наставну праксу и утврдити која су то средства мотивације која би дала најпозитивније резултате, јер мотивисани ученици најбоље одговарају на школске изазове, управо због тога што им није увек потребна наредба да би одрадили оно што је у оквирима њихових интересовања, те се сматра да је мотивација неизбежна у образовно-васпитном процесу. У раду се аутор бави анализом и испитивањем унутрашње и спољашње мотивације учениа, улоге родитеља, наставника и педагога у подстицању мотивасаности ученика за школска постигнућа.

Ово истраживање има све одлике оперативног истраживања јер се њиме утврђују основне педагошке законитости сазнате фундаменталним истраживањима које се најуспешније могу примењивати у пракси, па их зато зовемо и примењеним истраживањима. Предмет овог истраживања су ставови ученика о значају мотивације за школско постигнуће. У складу са одабраним предметом и циљем, коришћен је дескриптивни метод, техника скалирања, инструмент је скала процене Ликертовог типа о Мотивацији као фактору постигнућа ученика (МУП) конструисана за потребе овог истраживања. Истраживање је показало да постоје статистички значајне разлике у одговорима испитаника у односу на варијаблу школски успех, које су добијене ANOVA тестирањем. Утврђено је да школска постигнућа ученика утичу на ставове о значају мотивације за постизање истог.

Грујо Бјековић
Универзитет у Источном Сарајеву

КУЛТУРА КРЕТНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ И КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНА СРЕДИНА ОСНОВЕ ПОЛАЗИШТА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ФИЗИЧКЕ КУЛТУРЕ ЛИЧНОСТИ И ДРУШТВА

Предмет овог рада је мјесно и подручно, садржајно и функционално пројектовање културно-образовног простора физичке културе личности и друштва, еволутивно, хијерархијом узрасних културно-образовних средина:

- мајка – дијете;
- предшколска установа – родитељ;
- млађи школски узраст: персонализација режима садржаја и интензитета кретне активности, онтогенетског, тјелесног и психофизичког развоја, мотивисаних усмјереношћу личности до садржаја и односом до резултата, укљученошћу према интересима у манифестационе видове личне физичке културе житеља ближег и ширег животног окружења;
- средњи школски узраст, укљученост у локални подручни културно-образовни простор, самоорганизовањем у изборним видовима личне физичке кутуре, укљученост у цјелогодишњи план њихове реализације на нивоу школе и социокултурног окружења, осмишљавањем културно-образовне средине и себе у њој.

Ван карактеристике културе не може се остварити васпитно-образовни процес, грађење и испољавање себе, свог живљења и грађења односа са другим људима. Примарни су хуманистичко усмјерење и културно-образовни амбијент освајања и реализације физичке културе личности и друштва.

Бранка Ковачевић
Филозофски факултет Пале,
Катедра за педагогију

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП – САВРЕМЕНА ТЕНДЕНЦИЈА У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ

Појам интердисциплинарности је у ранијој литератури познат као међупредметна повезаност или корелација у настави, а у новијој литератури као интегративна настава. Констатовано је да сваки од од ових појмова подразумијева функционално повезивање наставних садржаја из различитих предмета који се међусобно допуњавају.

Аутор у раду разматра три темељне форме интердисциплинарности и анализира досадашњи интердисциплинарни приступ универзитетској настави. Констатовано је да интердисциплинарни приступ универзитетској настави подразумијева развијање и подстицање компетенција за 21. вијек, омогућава комбиновање предмета, рад на пројектима, коришћење различитих извора знања, међупојмовни однос те флексибилан распоред наставе.

Интегративна настава, пројектна настава и тимска настава представљају моделе интердисциплинарног приступа универзитетској настави који су по свом карактеру тематски, јер повезују и организују различите садржаје у тематске цјелине, односно садржаје који су заједички различитим дисциплинама. Аутор закључује да тенденција савремене универзитетске наставе осликава не само унутарпредметни него и међупредметни карактер, односно оријентисана је ка повезивању више предмета (међупредметној интеграцији).

Биљана Сладоје – Бошњак
Ранка Перуђица
Катедра за педагогију
Филозофски факултет Пале
Медицински Факултет у Фочи

ПЕДАГОШКИ ЗНАЧАЈ АЛЕКСАНДРИЈСКЕ ШКОЛЕ

Хеленистичко раздобље отворило је многе могућности у односима између народа. Александрија у античко доба била је највећи центар науке, филозофије и умјетности, мјесто гдје су се сусретали истакнути представници египатске, грчке, персијске и других култура, гдје су се водили разговори и међусобним контактима обогаћивали своја знања и сва културна добра тога времена ширили на све стране тада познатог свијета. Када говоримо о образовном раду у Александији, рећи ћемо да је он у то доба био потпуно другачији, мање се радило на поучавању а више на истраживању. Поучавање је било подређено реду ерудита – истраживачима који су радили у књижицама и Мусеиону. Кроз такав рад у Александији се развијала наука. У овом раду циљ

истраживања нам је био да дођемо до сазнања какав је то био педагошки рад у Александријској школи и у чему се огледао његов значај. Сандо и Живковић (2015) пишу да је у Александрији први пут дошло до научне и уметничке обраде хришћанског учења, као и до систематског изучавања принципа и правила живота у веру.

Златко Павловић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за педагогију

ВРЕДНОВАЊЕ МАШТОВИТОСТИ КАО ВАСПИТНОГ ЦИЉА ОД СТРАНЕ БУДУЋИХ НАСТАВНИКА

У раду ће бити представљени резултати мањег истраживања у којем су студенти, будући наставници, испитани о томе како вреднују развијање маштовистости код дјеце као компоненту циља васпитања. Добијени резултати ће бити продискутовани са становишта неких педагошких теорија и идеја које развоју личности и васпитању прилазе као сложеним процесима који нису ослобођени од противрјечности. Ријеч је о идејама Кјурна Игана који наглашава да развој не значи само добитке, него подразумијева и одређене губитке (тако нпр. одрасли изгубе дио имагинативних потенцијала који су имали као дјеца) и Светозара Богојевића који истиче потребу за поновним успостављањем равнотеже између интелигенције и интуиције, односно између разумског и имагинативног у људској природи.

Славиша Јењић
Филозофски факултет Бања Лука
Учитељски студиј

МЕТОДИЧКА (НЕ)ОПРАВДАНОСТ ДОМАЋИХ ЗАДАТАКА У НАСТАВИ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА

Домаћи рад ученика у настави природе и друштва постоји колико се реализује и настава наведеног наставног предмета. Неријетко се размишља о неколико питања: треба ли задати домаћи рад, шта да раде ученици код куће, колико оптеретити ученике, коју врсту задатака задати итд. Овакав рад ученика је истовремено оспораван, али и користан сегмент наставног процеса. Оспораван јер постоји могућност „злоупотребе“ приликом рјешавања истих, а значајан зато што постоји могућност повезивања стечених знања у школи са новим искуствима. Различите врсте задатака за домаћи рад, као што су припремни задаци, креативни, корективни и други, омогућавају успјешније постизање општег и посебних циљева наставе. Ако се задаје домаћа задаћа, њен смисао није у преписивању нечега што постоји написано, већ развијање интересовања ученика за наставне садржаје и афирмисање индивидуализације у учењу.

Аутор у раду приказује аргументе који указују на оправданост домаћег рада ученика, али и чињенице којима се може оспорити домаћи рад ученика у настави природе и друштва.

Далиборка Шкипина
Филозофски факултет Пале
Катедра за педагогију

ТЕНДЕНЦИЈЕ РАЗВОЈА ПРОФЕСИОНАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА УЧИТЕЉА КРАЈЕМ XX ВИЈЕКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Чињеница је да су се педагошке академије задржале и радиле све до деведесетих година двадесетог вијека када се прелази, бар када је ријеч о образовању учитеља у Босни и Херцеговини, на високошколски ниво образовања, тј. педагошке академије прерастају у педагошки и учитељски факултет. Подизање професионалног оспособљавања свих основношколских наставника, посебно учитеља, на високошколски ниво, тада, била је једна од темељних претпоставки за успјешно остваривање сложених васпитних и образовних задатака које основна школа има данас и које ће имати у будућности. О тенденцијама високошколског образовања учитеља у Босни и Херцеговини указује и то што се образовање наставника разредне наставе (учитеља) на педагошким академијама одвијало на основу двогодишњег наставног плана и програма који се због своје организације није могао реализовати за двије године, тако да је просјечно студиј на педагошкој академији трајао три године. И јесте реална чињеница да су двије године премало за професионално формирање у односу на четворогодишње или петогодишње образовање, премало је времена за професионалну наставну праксу нарочито ако се зна да учитељ треба да допринесе остваривању крајњих ефеката васпитања и образовања на основношколском нивоу, да стечено знање стави у функцију развоја младих и друштва, онда он мора бити образованији и што боље припремљен и оспособљен за ту улогу. Зато и јесте циљ овог рада сагледати и представити главне разлоге, тенденције и оправданост за подизање образовања наставника разредне наставе на високошколски ниво, као и рад и организацију првих факултета за професионално образовање учитеља у Републици Српској и Босни и Херцеговини.

Душан Ерак
Музичка академија
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за теоријску наставу

СТВАРНОСТ МУЗИЧКОГ ДЈЕЛА И ПОИМАЊЕ МУЗИЧКОГ ТЕКСТА У ФЕНОМЕНОЛОГИЈИ ВЛАДИМИРА ЈАНКЕЛЕВИЧА

Музичка умјетничка дјела су у филозофији музике најчешће феноменолошки интерпретирана. Различити облици музичке појавности, прије свега музичких звукова, односа тонова и особина музичког звука, могу бити објашњени различитим дискурсима о музици, као и сами смисао музичког дјела. Музички текст није само запис, партитура, него и медиј којим се успоставља однос разумјевања музичког дјела од стране композитора као ствараоца, извођача музичког дјела и слушаоца. Музичким знаковима, симболима, се успостављају симболичка значења музичких појава која могу бити на идентичан или на различите начине интерпретиране. Јанкелевич музику објашњава феноменолошки, а музичко дјело на традиционалан начин. Према овом аутору, идеја о апсолутно нечујној, неизражајној и неоваплоћеној музици у субјектовој свијести представља појмовну апстракцију. Неухватљивост музичког феномена одређује музику као нешто што је довољно само себи. Музика се не креће у равни интенционалних значења. На основу написане музике, немогуће је успоставити текст или погодити повод на основу којег је музика настала. Схватање, поимање музике и музичког дјела је једино могуће у стварном звучању током извођења, што искључује присутност и појавност музике у другим модалитетима. Музичко дјело не постоји као музички запис и као текстуални медиј који је могуће препознати унутрашњим слухом.

СЕКЦИЈА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ

Друштвено - хуманистички осврт на савремене друштвене проблеме

Наталија Јовановић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за социологију

СОЦИОЛОШКИ ОСВРТ НА СИРОМАШТВО И СОЦИЈАЛНУ ИСКЉУЧЕНОСТ

У раду ће бити анализирано сиромаштво и социјална искључености социолошки феномени и социјални проблеми. Друштвене поделе, друштвена неједнакост, друштвено раслојавање, поделе на класе, слојеве, сталеже, касте, јесу заправо поделе које су у основи поделе на сиромашне и богате. Сиромаштво разара друштвену кохезију, доноси нестабилност појединцима и друштвеним групама и једнако погађа и појединце и групе и заједнице. Сиромаштво покушавају да реше владе, међународна заједница, хуманитарне светске организације, и то је прворазредни друштвени проблем којим компетентно треба и може да се бави социологија. Тек из визуре социологије можемо разумети димензије проблема сиромаштва и друштвене искључености. Дубина и оштрина сиромашта, мерење сиромаштва, показатељи сиромаштва, мапирање сиромаштва, животни стандард јесу параметри социолошке анализе овог проблема. Сиромаштво је видљиво као: глад, неухрањеност, неадекватна медицинска заштита, недостатак лекова, лекара, здравствених установа, дефицит пијаће воде, неадекватан смештај, нехигијенски услови становања и окружења, неадекватни услови за одрастање деце, експлоатација дечијег рада, неписменост и функционална неписменост становништва, кроз низак животни стандард,низак БДП. Висока стопа смртности, виска стопаинфлације, незапосленост, индекс задужености јесу пратећи атрибути сиромаштва. Концепт социјалне искључености, као ускраћеност егзистенцијалних потреба, запослености, питање маргинализованих и/или дискриминисаних друштвених група, питања родне равноправности, приступ образовним услугама, јесу социолошке теме управо концентрисане око одређења сиромаштва. Искључене друштвене групе, материјални положај угрожених група, социјалне мере које могу да допринесу социјалном укључивању: образовање, запошљавање, умрежавање, учешће у културном и друштвеном животу,

побољшање економског положаја, јесте платформа социолошке анализе. У раду ће бити представљене неке теорије о сиромаштву и социјалној искључености, биће представљени социјални аспекти сиромаштва и друштвене искључености, а анализираће се и неки од статистичких показатеља стопе сиромаштва и социјалне исључености у Србији.

Бранислав Д. Стевановић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за социологију

ПОЛИТИКА И РЕАЛНИ ТОКОВИ: НАЈВАЖНИЈЕ ПОЛИТИЧКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ОДЛИВА МОЗГОВА У СРБИЈИ

По налазима *Светског економског форума* уназад неколико година, Србија спада у земље које имају највеће „одливе мозгова“ на свету. Постоје многи структурни разлози за то који укључују убрзане промене глобалне светске економије које Србија слабо прати, пристрасан рад геополитичких фактора, недостатак подстицаја за иновације и таленте, итд. Такође, уместо модерних меритократских принципа друштвеног успона заснованих на образовању, у Србији преживљава предмодерни редистрибутивни образац који се ослања на партијске истомишљенике и међустраначко-коалицијску „поделу плена“ након избора. Отуд је једна од главних политичких последица актуелног одлива мозгова из Србије повећање стручно (а често и морално) проблематичних особа које форсирају негативну селекцију кадрова, тј. политичку подобност а не професионално-економске квалификације. Истовремено, услед неповољних демографских токова, којима лавовски доприноси и сâм одлив мозгова, долази до успона тзв. „сиве силе“ (у значењу политичког, финансијског или друштвеног утицаја старијих људи). Како је становништво све старије, политичке партије у својој „изборној рачуници“ све мање рачунају на младе и образоване кадрове, а све више на старије грађане и пензионере. Познато је да пензионери на биралишта излазе и радије и раније од свих осталих категорија, да се лакше медијски придобијају, као и да показују тенденцију да своје политичке ставове мењају у смеру од политичког радикализма ка

конзервативизму. Такође, непосредан психолошки процес старења код старијих људи ствара тенденцију да буду затворенији за промене, што их нагони да гравитирају према странкама које бране постојеће стање. Отуд у Србији тврдокорно опстају бројни историјски рецидиви, пре свих клијентелистички однос према бирачима (посебно према младима) и партијско запошљавање (претежно у јавним, већ пребукираним, предузећима) - што додатно доприноси њеном позиционирању на периферију глобалног економског система.

Урош Шуваковић
Универзитет у Београду
Учитељски факултет
Катедра за филозофију и друштвене науке

РАЦИОНАЛНОСТ БЕЗ ХУМАНИЗМА ЈЕ ПРЕТЊА ЗЛОЧИНОМ

Над светом се све више надвија опасност техничког савршенства свега. То савршеност је, међутим, лишено људског лика. Одавно се већ заступа теза како је наука "безвредносна категорија", а она почива на идеји рационализма. *Ratio* лишен вредности, прети да доведе до нестанка Планете. Бауман је с правом указао на то како су нацистичке гасне коморе биле технички савршене справе како би се извршио злочин холокауста; америчке бомбе су "рационално" конструисане да побију у једном наврату што више људи, као што смо то видели у Хирошими и Нагасакију и у Вијетнаму; америчке ракте су технички савршене и помоћу њих су "уз велику прецизност" извршени велики ратни злочини и злочини против мира и човечности - од Ирака, преко Југославије и Либије до сада Сирије. Техника, а посебно наука, морају инкорпорирати хуманистичке вредности. Напросто, *наука треба да служи Човеку, а никако да служи уништењу Човека.* У савремености, светско друштво је угрожено пре свега "својим победама", како је то приметио Урлих Бек. У ери турбоглобализације, питање шта је то победа је актуелније више него икада. Није победа стварање новог оружја када се ни са старим не зна шта чинити; јесте победа смањити глад у свету и социјалне разлике. Неолиберална демократија која се чини "разумним избором"

за Америку и англосаксонски свет, чак "једина права демократија" како је то тврдио Сартори, није подједнако прихватљива за неке друге народе, чија је историја значајно старија од америчке. Уз хуманистички засновану науку на којој почива техничко-технолошки прогрес који инструментално треба да служи човеку, важно је обезбедити слободу у прихватању вредности, којих је мало универзалних (сем оних најопштијих, као што је светост људског живота, мир, слобода), а много више оних које су израсле у једном културно-цивилизацијском миљеу и не могу се насилно наметати другим срединама. Свет своје поверење у рационализам (науке, технике) мора да органичи њиховом вредносном хуманистичком оријентацијом, уколико жели да спречи понављање "све савршенијих" злочина.

Божо Милошевић
Нови Сад

(ДИС)КОНТИНУИТЕТ И (НЕ)ЕТИЧНОСТ У САВРЕМЕНОМ (П)ОДОМАЋЕЊУ НАУЧНОГ (СОЦИОЛОШКОГ) САЗНАЊА

У саопштењу ће бити речи о два кључна проблема савременог научног (пре свега, социолшког) позива, који настају приликом усвајања и преношења научних сазнања из развијених у мање развијене средине (ређе и обратно). Један проблем се састоји у потцењивању домаћих сазнајних достигнућа у науци (посебно у социологији), а други у сазнајном третирању ауторства домаћих научника. Иако је сазнајни дијалог претпоставка сваког научног истраживања (а посебно истрасживања друштва), приметно је да се у „научној периферији" („малој земљи") исувише истрајава на дијалог са научницима у „научним средиштима" („великим земљама"); уз занемаривање (понекада готово истоветних) достигнућа у тој „периферији". Одатле следи други проблем; он се огледа у недовољном поштовању „етоса науке" (који налаже да се у властитој култури претходно критички „претресу" она питања која су у вези са властитим истраживањима, па да се потом успостави дијалог са научницима из страних култура). У суштини, оба та сазнајна проблема произилазе из начина професионализације научног сазнања у неком друштву; па се они могу разумети као проблем

социологије науке (а када је о социолошком сазнању реч, онда и као специфични проблем „социологије социологије“).

Бисерка Р. Кошарац
Филозофски факултет Пале
Универзитет у Источном Сарајеву

СОЦИОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА СОЦИЈАЛНИХ ПРОБЛЕМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ: ОГРАНИЧЕЊА И ТЕШКОЋЕ

Предмет овог рада су социолошка истраживања друштвених проблема у Републици Српској и то кроз анализу дела социолошких часописа, зборника са научних конференција и монографија објављених у Републици Српској након конституисања социолошких катедри на два јавна универзитета: Универзитет у Источном Сарајеву и Универзитет у Бањој Луци. Истраживање друштвених проблема има велико научно значење посебно у Републици Српској и Босни и Херцеговини као транзицијској земљи у којој се још увек осећају тешке последице рата и која је више деценија изложена како економској тако и свеукупној друштвеној кризи. У таквом контексту избијају и шире се различити друштвени проблеми који ремете социјалну интеграцију и нарушавају квалитет друштвеног живота. Провођење таквих истраживања нема само научне, спознајне разлоге, већ и могућност примене резултата у различитим јавним политикама. Нагласак у раду биће стављен на чињеницу да се социолози у својим истраживањима социјалних проблема сусрећу са бројним ограничењима и тешкоћама, почев од особина објективне друштвене стварности, професионалне организованости социолога, па све до теоријских, емпиријских и методолошких ограничења и тешкоћа.

Данијела Здравковић
Педагошки факултет у Врању
Универзитета у Нишу
Катедра за друштвене науке

ПЧИЊСКО ПОГРАНИЧЈЕ НА МАРГИНАМА РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА СРПСКОГ ДРУШТВА

Концепт пограничја (K.Čiževski, 2010) примењен је у раду на подручја културне и економске размене, потом размене хуманих ресурса, као и узајамног коришћења услуга у сектору туризма.

Социолошка генеза Пчињског пограничја указује на значај дихотомије економских и демографских релација, али и на консеквенце коју подела српског друштвеног простора, по узору на поделе ширег европског простора на „богат Север“ и „сиромашан Југ“ има у смислу даље маргинализације и осиромашења. Претпоставка је да се Пчињско пограничје функционалније препознаје као опис живота и делања појединаца који у њему живе и остварујући друштвене односе поседују осећај двојне припадности, у смислу нужности и могућности проширења животног и радног простора и изван државних граница.

Међутим, у раду не желимо да се задржимо на статистичким показатељима динамике процеса исељавања из сиромашних подручја јужне Србије, који додатно отежавају квалитет живота у смислу обезбеђивања био-репродуктивног баланса, већ на истицању неравномерног развоја региона у Србији, као и перспектива бављења проблематиком живљења уз границу и феноменом очувања, прожимања и коегзистенције културних идентитета Срба и националних мањина.

Додатну важност овој теми даје чињеница да покушај ревитализације културног дијалога на испитиваном простору, полази искључиво од успостављања система и законског оквира равномернијег регионалног развоја и доприноси обнављању осећања друштвене припадности Балкану, упркос минулим ратовима и национализму.

Посебан осврт кроз цео рад дат је у контексту подршке пољопривреде у традиционалном смислу и подршке укупном руралном развоју. Иако је намера била да се испитивано пограничје узима као пример за све истраживане пограничне регионе у источној и југоисточној Србији, специфичност друштвених и политичких услова

Пчиње је одредила нека питања и теме као доминантне управо везане за овај простор. Тако су се издвојили савремени проблеми, а из тога произашла и решења истих кроз промоцију природних и хуманих ресурса Пчињана као фактора развоја пограничног подручја.

Сретен Јелић, Татјана Јовановић
Пољопривредни факултет
Универзитет у Београду
Институт за агроекономију
Катедра за теоријску економију
социологију, социологију села и пословно право

ОБРАЗОВАЊЕ У РУРАЛНОЈ СРЕДИНИ У ФОКУСУ САВРЕМЕНИХ ДРУШТВЕНИХ ПРОБЛЕМА

Важну улогу у сваком друштву има образовање. Школе као институције образовања имају несумњиву улогу јер у њима људи остварују основно право где стичу знање, вештине и усвајају одређене вредности. Програми образовања реализују значајне друштвене циљеве као што су: културни, политички, економски, социјални и васпитно-образовни.

Развој савременог друштва прати процес урбанизације где имамо стварање глобалних градова, процес субурбанизације и урбанизација простора у земљама трећег света. Социјална мобилност присутна је пре свега на релацији рурално-урбана подручја, где се становништво из руралних подручја концентрише у градовима.

Друштво Србије суочава се са низом изазова и структурним и развојним проблемима и у руралној средини. Процес деаграризације, сенилизације, смањења становништва су неки процеси који утичу да се у руралним срединама смањује укупно становништво, повећава удео старих и смањује удео младих и деце. Поставља се питање какве су могућности образовања у реконцепотуализацији осталих насеља (села) у друштвеном развоју Србије.

Имајући у виду нивое образовања, школе у руралним срединама имају посебну улогу у основном образовању. Међутим, од укупног броја

школа све више школа су мале имају мали број ђака или су истурена одељења у школама од матичних школа. У многим селима у Србији школе имају по једног или неколико ђака. Школе као институције у руралним срединама које су основно средиште културног живота се налазе пред новим изазовима у светлу савремених друштвених проблема.

Биљана Милошевић Шошо
Филозофски факултет Пале

ПЕРЦЕПЦИЈА АЛКОХОЛИЗМА КАО ДРУШТВЕНЕ ДЕВИЈАЦИЈЕ

Интересовање и занимање за социопатолошке проблеме у људском друштву, је постојало одувијек. Писани документи који потврђују настојање човјека да спозна зашто долази до „другачијег“ облика понашања од уобичајеног (као прихватљивог модела), датирају још из Старог и Средњег вијека, па до данас. Друштвена значајност у проучавању социопатолошких појава се огледа у указивању на дисфункционалност неких од структурних елемената или неуспјешне социјализације, што је врло вјероватно опет условљено дестабилизацијом одређеног друштвеног система и система вриједности. Алкохолизам као вид девијантног понашања, може се сматрати најчешћим и најутицајнијим узрочником нарушавања физичког и психичког здравља и поремећаја понашања код људи. У раду ћемо представити ниво заступљености и облик перцепције алкохолизма у нашем друштву, на основу емпиријских података добијених кроз шире научно истраживање друштвених промјена у Републици Српској.

Гордана Стојић
Филозофски факултет
Универзитет у Нишу

ТРЕНДОВИ НА ТРЖИШТУ РАДА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ: ЛОШИ ПОСЛОВИ

У сенци настојања да се повећа запосленост често остаје питање квалитета постојећих и новостворених радних места. Технолошке, економске и политичке промене довеле су последњих деценија до значајних промена у сфери рада и индустријских односа и подстакле разматрања поларизације послова на добре и лоше. Поставља се питање да ли присуствујемо расту удела добрих или лоших послова, као и то шта неки посао чини добрим, односно лошим. Значај проблема одлика и заступљености лоших послова произилази из значаја који рад има за појединца (економско благостање, квалитет живота, идентитет) као и за друштво (економски развој, друштвене неједнакости, сиромаштво).
У раду се, на основу прегледа литературе, прво разматрају различити покушаји дефинисања и операционализације лоших послова (*bad jobs*). Након тога даје се преглед анализа различитих чинилаца који утичу на квалитет послова, као и на субјективну процену запослених у погледу тога да ли је њихов посао добар или лош. На крају се указује на дилему која се поставља пред савремено друштво: незапосленост или лоши послови.

Милена Јовановић-Крањец
Универзитет у Крагујевцу
Економски факултет
Наталија Јовановић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за социологију

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ ДАНАС-ИЗМЕЂУ КОМОДИФИКАЦИЈЕ И ХУМАНИСТИЧКОГ ИДЕАЛА ОБРАЗОВАЊА

У подручју образовања, утицај неолибералне идеологије се манифестује кроз економизацију и комодификацију институција високог образовања. Бројне реформе образовања водиле су се и воде све изражајнијом комодификацијом високог образовања. Наравно, било би неозбиљно посматрати систем образовања и образовне институције једног друштва потпуно изоловано од економских утицаја и услова, али је оправдано поставити питање о томе када високо образовање постаје врста бизниса и какве су последице таквог образовања. Економски чиниоци јесу важни у функционисању високог образовања, али не смеју бити примарни.

У раду се полази од предпоставке да су досадашње реформе система високог образовања у Републици Србији, довеле до комодификације образовања и да су маргинализовале примарну хуманистичку и еманципаторску димензију образовања. Последице таквих реформи су да систем високог образовања, који образовање своди на економске законе и вредности (које су квантитативно-калкулативне природе), није кадар да студенте подстакне да критички преиспитују проблеме у друштву у којем живе у складу са трајним хуманистичким вредностима и идеалима образовања.

У раду ће, најпре, у првом делу бити речи о појму и концепту хуманистичког образовања, док ће у другом делу рада бити дата критичка анализа неких манифестационих облика комодификације високог образовања у Републици Србији.

Рад има за циљ да укаже на то какве су последице реформи које своде образовање на економске законе и вредности. У закључку рада указује се на потребу примерене реакције универзитетских професора према различитим облицима комодификације високог образовања.

Бојан Ћорлука, *Миле Вукајловић*
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за социологију

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА ПАРЛАМЕНТАРНИХ ПАРТИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Када говоримо о култури и културној политици, неизбјежно је да их повежемо са државом као једним значајним фактором културног и умјетничког живота друштва. Једна од основних функција државе је чување и унапрјеђивање културе. Култура представља веома важан чинилац људског живота и материјалне производње и постала је веома утицајан чинилац обликовања људских потреба и друштвених циљева. Само дефинисање појма културне политике, веома је сложено, са бројним тешкоћама и дилемама, прије свега због критерија културног развоја. У последњих шездесет година култура се у Републици Српској у широком замаху интерпретира у политичком кључу, а преовлађујуће политичко мњење оставља траг и на културну политику. Када посматрамо Републику Српску, због ратних дешавања (уништена привреда, пауперизација становништва, хомогенизација становништва по етничкој/религијској припадности) још су видљиве посљедице и тешко се може очекивати бржи развој културне политике. Главна интенција рада огледа се у томе да се види улога коју имају политичке партије у развоју културне политике у Републици Српској. Сходно наведеном, анализираћемо програмске циљеве које се односе на културну политику у програмима и статутима осам парламентарних политичких партија. Фокусираћемо се и на анализу садржаја и испуњавање обећања која су функционери владајуће партије износили на јавним скуповима који су се одржавали у

осам општина источног дијела Републике Српске: Пале, Источно Ново Сарајево, Источна Илица, Соколац, Хан Пијесак, Милићи, Рогатица и Братунац.

Милан Коцић
Катарина Радаковић
Економски факултет Универзитета у Крагујевцу

УТИЦАЈ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ НА КУПОВНО ПОНАШАЊЕ ПОТРОШАЧА

Понашање потрошача, као веома комплексна област истраживања, значајно је измењено са друштвеним и привредним развојем и повећањем животног стандарда потрошача. У условима које карактеришу савремени потрошачки трендови, једно од неизоставних питања у маркетиншкој литератури односи се на анализирање социјализације. У складу са тим, циљ рада је долажење до релевантних сазнања о утицају који социјализација чланова породице има на куповно понашање потрошача. У раду ће се елаборирати концептуалне основе понашања потрошача, при чему ће бити апострофиране разлике између утицаја који на куповни процес имају жене, мушкарци и деца. Анализом релевантних трендова у вези са датом проблематиком указаће се на импликације социолошких појмова на креирање и прилагођавање маркетиншких стратегија. Имајући у виду да је већина маркетиншких истраживања усмерена на социјализацију деце, у раду ће бити истакнута и нека од основних питања која се тичу етике у пласирању комерцијалних садржаја овој циљној групи. Указаће се на који начин правилно управљање пропагандним активностима доводи до усмеравања процеса социјализације и кретања у куповном процесу. Компаративним методом представиће се значај социјализације у зависности од различитих врста и карактеристика производа који се купују.

Нина Павловић
Филозофски факултет
Ниш

СТЕРЕОТИПИ О ЖЕНАМА У САДРЖАЈИМА КОРИСНИКА ФЕЈСБУКА ИЗ СРБИЈЕ

У раду се испитује присуство родних стереотипа на друштвеној мрежи Фејсбук, у садржајима које су објавили корисници из Србије. Истраживање је спроведено 2016. и 2018. године а подаци су прикупљени путем претраге по кључним речима. Постављена је теза да јавни постови који директно упућују на жене рефлектују како перцепцију родне улоге од стране корисника, тако и перцепцију корисника о пожељним садржајима родних улога у друштву. Спроведена је квантитативна и квалитативна анализа садржаја уз примену Батлер-Пејсли скале. Резултати указују на високу заступљеност стереотипног и сексистичког приказивања родних улога у испитиваном садржају. Анализирана је повезаност нивоа сексизма и социодемографских карактеристика корисника, као и разлике у заступљености стереотипа у обе године. На основу прикупљених података издвојене су поткатегорије сексистичког представљања у оквиру појединих категорија примењене скале. Предложена класификација није коначна, већ указује на вишеструке могућности примене Батлер-Пејсли скале у савременим истраживањима. Указано је на предности које пружају истраживања виртуелности, као специфичне медијске сфере и својеврсне социјалне лабораторије, али и на методолошке проблеме који су условљени специфичностима овог поља. Преношење старих образаца стереотипизације у релативно нове виртуелне просторе, актуелизује потребу промишљања дијалектичког односа медија и реалности, у циљу остварења потенцијала нових технологија.

СЕКЦИЈА ЗА ЛИНГВИСТИКУ

Лингвистика у савременим истраживањима

Марина Кебара
Филолошко-уметнички факултет
Универзитета у Крагујевцу

ЈЕЗИЧКА ИГРА У СВЕТЛУ КОНЦЕПАТА *ПРОСТОР* И *ВРЕМЕ* У РОМАНУ *ШЛЕМ УЖАСА* ВИКТОРА ПЕЉЕВИНА

У раду анализирамо концепте *простор* и *време* унутар тријаде *простор – човек – време* са аспекта језичких и семантичко-концептуалних нивоа уметничке слике света у роману *Шлем ужаса* савременог руског писца Виктора Пељевина. Концепт представља један од фундамнеталних појмова когнитивне лингвистике и у директној је вези са асоцијативно-семантичким пољем, у којем су унутар општег семантичког обележја обједињене не само јединице које укључују у семантичку структуру дато обележје, већ и јединице асоцијативно повезане с њима. Термин *концепт* нраскидиво је повезан са термином *концептосфера*, коју чине концепти у својству мисаоних слика, шеме, појмови, фрејмови и посебно когнитивни класификатори, на основу којих је могуће организовање концептосфере. Сваки концепт унутар концептосфере има свој језички израз означен као језичка слика света, на основу које они могу да постану предмет комуникације. Код Пељевина текст се мисли интертекстуално, као игра свесних и несвесних позајмљивања и цитата, што у раду истражујемо кроз призму прецедентних феномена са аспекта когнитивне и психолингвистике. Реалност у роману Пељевина је алогична и хаотична, апсурдна а стварање такве реалности омогућено је посебним језичким средствима, тачније језичком игром. Језичка игра Пељевина заснива се на честим актуелизацијама скривених сема у семантичкој структури речи, које експлицирају одређене концепте, као и на вербализацији тих концепата лексичким јединицама номинације које нису карактеристичне за експликацију одређених концепата у језику. Повезаност концепата *простор* и *време* у језичкој слици света изражена је њиховим међуделовањем и узајмном откривању, израженом у томе што експликанти једног концепта указују на постојање другог или у свом лексичком значењу одражавају садржајне елементе оба концепта.

Бојана Павловић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за синологију

ХОНОРИФИЦИ У АКАДЕМСКОМ ОКРУЖЕЊУ НА ПРИМЈЕРУ МОДЕРНОГ КИНЕСКОГ ЈЕЗИКА

У раду ћемо говорити о хонорифицима који се користе у модерном кинеском језику у академском окружењу, дати њихов етимолошки преглед, као и семантичку анализу; циљ је да се студенти и ученици кинеског језика упознају са овом врстом језика, коју странци слабо користе, и нису баш добро са њом упознати. Фокус ће бити на хонорифицима у академском окружењу (њих уклупно четири: „老师, 师母, 师兄, 师姐“, а чије ћемо значење представити даље у раду). Није ријеткост да странци дуже уче кинески језик и добро владају језиком, а да нису добро упознати са хонорифицима и још више, да нису навикли да их користе. Ово је посебно актуелно и почиње се изучавати у оквиру тзв. језичког прихватања. Овдје треба додати да је ова врста истраживања у почетној фази, чак и у подручју лингвистике кинеског језика, као и под-дисциплини која се зове „кинески језик за странце“. Тако је до сада објављено свега неколико радова на ову тему.

Маја Жарковић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Енглески језик и књижевност

RAZLIKA IZMEĐU TAKOZVANIH MORFOLOŠKI MRTVIH I ODREĐENE GRUPE NEPRODUKTIVNIH SUFIKSA U TVORBI IMENICA I PRIDJEVA U ENGLESKOM JEZIKU

Dodavanje afiksa na postojeće riječi kako bi nastale nove oduvijek je bio produktivan način obogaćivanja rječnika i zato veliki broj savremenih analiza naglašava da je afiksacija jedan od najznačajnijih tvorbenih procesa. U radu probaće se odgovoriti na pitanje kako je moguće da sufiksi čija *P* vrijednost iznosi 1 spadaju u grupu takozvanih morfološki mrtvih (Papoutsis 2013: 432) dok vrijednost 0 označava jednu posebnu grupu morfološki neproduktivnih sufiksa, bez ikakvog potencijala. *P* vrijednost se dobija kada se broj hapaxa podijeli sa brojem frekventnosti upotrebe. Ako se uzme u obzir činjenica da mogućnost sufiksa da formira hapaxe pokazuje određeni morfološki potencijal, postavlja se pitanje da li se zaista prva grupa može okarakterisati kao morfološki mrtva, a druga kao samo neproduktivna bez ikakvog potencijala kada druga grupa, bez izuzetka, ne dovodi do formiranja hapaxa i ne ostvaruje morfološki potencijal, što nije slučaj sa prvom grupom. Zato će se u analizi takozvanih morfološki mrtvih i neproduktivnih sufiksa u tvorbi imenica i pridjeva koristiti različiti parametri, s ciljem što jasnije interpretacije rezultata. Parametri koji će se koristiti su: frekventnost tipa, frekventnost upotrebe, hapaxi, produktivnost u užem smislu (*P*), produktivnost u širem smislu (*P**) i semantičko viđenje sufiksa. Osnovi cilj rada jeste da se na osnovu dobijenih rezultata utvrdi da li se može govoriti o postojanju dvije različite grupe sufiksa. Korpus u radu predstavljaju primjeri preuzeti iz novinskog, književnog, stručnog i televizijskog registra, a njihova deskriptivno-analitička analiza potvrđuje početnu hipotezu da različiti parametri i rezultati koji se dobijaju njihovom primjenom pokazuju dosta sličnosti između dvije pomenute grupe sufiksa, što nužno navodi na zaključak da takozvani morfološki mrtvi sufiksi sa punim pravom mogu da se analiziraju kao jedna posebna grupa neproduktivnih sufiksa koji ipak imaju mogućnost da ostvare određeni morfološki potencijal.

Боривоје Петровић
Педагошки факултет у Сомбору
Катедра за језик и књижевност

УТИЦАЈ ФРЕКВЕНИЈА ПРВА ТРИ ФОРМАНТА ПОСТФРИКАТИВНИХ ВОКАЛА НА РЕАЛИЗАЦИЈУ СВОЈСТАВА ЗВУЧНОСТ, МЕСТО ИЗГОВОРА И ТЕМПО ГОВОРА

Рад се бави испитивањем утицаја фреквенције прва три форманта постфрикативних вокала на акустичку реализацију својстава звучност и место изговора. Фонологија српског језика разликује четири места изговора струјних сугласника (лабијално, алвеоларно – зубно, палатално и веларно) и два модела звучност (звучно и безвучно). Резлутати рада показују да се својства [звучност] и [место изговора] разликују у односу на висину фреквенције прва три форманта на споју фрикатива и вокала који му следи. Рад такође испитује утицај темпа изговора на вредности фреквенције три форманта, а закључак је да темпо изговора, такође, има статистички значај у промени вредности фреквенције прва три форманта код постфрикативних вокала. Импликације овог истраживања примењиве у областима препознавања и синтетизовања говора је да се разлика у вредностима фреквенција Ф1, Ф2 и Ф3 може употребити за диференцијацију звучности, места изговора и темпа говора фонолошке класе фрикатива.

Јелена Марковић
Филозофски факултет
Пале

ЛОГИЧКИ КОНЕКТОРИ У ПИСАЊУ НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКА КОД ИЗВОРНИХ ГОВОРНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Енглески академски дискурс најчешће се одређује као тип дискурса оријентисан ка читаоцу, што је видљиво и у интензивној употреби логичких конектора у писању код изворних говорника. Са друге стране, досадашња истраживања употребе логичких конектора код неизворних говорника указала су на значајне разлике. У овом раду бавимо се употребом логичких конектора код српских говорника енглеског језика у писању аргументативних састава на напредном нивоу познавања језика. Истраживање квантитативно-квалитативне секвенцијалне оријентације вршимо на репрезентативном корпусу српских говорника енглеског језика. Резултати истраживања требало би да укажу и на релевантне теоријске и практичне закључке.

Вера Ћервиз Нишић
Филозофски факултет
Пале

ТИПОВИ ПАРАЛЕЛИЗАМА У "ДОЖИВЉАЈИМА МАЧКА ТОШЕ" БРАНКА ЋОПИЋА

У раду ће бити описани стилогени поступци који у подлози имају неки тип граматиког, односно граматичко-стилистичког паралелизма. Ријеч је о синтаксичким формама које се по правилу остварују преко опозиција различитих семантичких значења у историодном граматичком контексту. Ћопић се, обликујући свој поетски израз у "Доживљљим мачка Тоше" често користио овим поступком, и то не случајно, будући да се поменути паралелизми чине одлику народног језика.

Даница Јеротијевић Тишма
Филолошко-уметнички факултет
Одсек за филологију
Катедра за англистику
Крагујевац

УТИЦАЈ НИВОА ПОСТИГНУЋА НА ПРИМЕНУ СТРАТЕГИЈА ЗА УЧЕЊЕ ИЗГОВОРА СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Студије у оквиру међујезичке фонологије посебну пажњу посветиле су потешкоћама са којима се ученици сусрећу при усвајању артикулаторних и акустичких особина гласова страног језика и дефинисале најзначајније факторе који утичу на тачну перцепцију и продукцију циљних гласова (Flege 1993; Flege et al. 1995a, 1995б; Moyer 2004; Nakayama, Yamagushi 2003), при чему је и даље један од фокуса *језички трансфер*, односно утицај који матерњи језик има на усвајање страног језика (Ellis 1997: 51). Сматра се да је било који покушај објашњења усвајања страног језика непотпун уколико се језички трансфер не узме у разматрање. Поред трансфера који обликује

међујезички фонолошки систем, у процес усвајања гласова уплетени су и примењенолингвистички фактори попут нивоа постигнућа, мотивације, анксиозности итд. Општи ниво постигнућа не може се изузети када се говори о факторима важним за сам процес усвајања изговора, те је наша идеја да га укључимо као фактор који може утицати на примену стратегија за учење изговора страног језика. Такође, иако се истраживања баве многим аспектима усвајања цианих гласова, далеко су ређа она која се баве практичним стратегијама којима би се ученицима могло помоћи да превброде одређене тешкоће у процесу учења изговора страног језика.

Наш рад дакле у фокус поставља практични аспект наставе изговора и истражује како ниво постигнућа утиче на примењене стратегије при учењу изговора кроз емпиријско истраживање и квантитативно-квалитативни метод интерпретације резултата. У истраживању су учествовале три групе испитаника (укупно 34) на три различита нивоа познавања језика А2, Б1 и Ц1, просек година (20-30), а инструмент за прикупљање података била је анкета о стратегијама и дијагностички тест постигнућа. Резултати указују на важне педагошке импликације везане за наставу изговора у српском контексту наставе изговора енглеског као страног језика.

Сања Маглов
Машински факултет
Универзитета у Бањој Луци

РЕТОРИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА КАО ПОКАЗАТЕЉ ВАРИЈАЦИЈА У АПСТРАКТИМА ДРУШТВЕНИХ НАУКА И МАШИНСТВА НА ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Бројни примјери, како на свјетском нивоу тако и на нашем подручју, указују да је утицај енглеског језика у области академске комуникације све већи. Оно што проистиче из водеће улоге енглеског језика јесте то да он све више утиче на дискурсне и реторичке особине појединих жанрова или чак замјењује националне језике на академском плану.

Као дио анализе жанра, модел CARS (Create a Research Space), који се све више примјењује у анализи академског дискурса, показује на који начин аутори користе језичка средства како би креирали сопствени истраживачки простор. У складу са реторичким улогама одређених дијелова апстракта, они добијају ознаку потез (енгл. move), док се свака мања цјелина којом се реализује потез назива корак (енгл. step).

Полазећи од корпуса сачињеног од 100 апстраката научних радова издруштвених наука и машинства (по 25 апстраката на енглеском и српском језику), анализа жанра послужила је да се истраже реторичке структуре. Оне представљају кључне дијелове апстракта или потезе, односно његову макроструктуру као: Увод - У, Намјера - Н, Методологија - М, Резултати - Р и Дискусија – Д. Осим оквирне макроструктуре апстраката и учесталости реторичких елемената у корпусу, анализиран је модел реторичке организације, односно укупан број потеза у апстракту, затим понављање и уметање потеза.

Резултати истраживања показују да су много израженија одступања између апстраката у друштвеним наукама, при чему апстракти на српском само дјелимично прате веома раширени модел IMRD. С друге стране, већа је сличност између машинских апстраката, при чему они на српском језику имају једноставнију макроструктуру, мањи број потеза и мање промотивних елемената у склопу модела CARS. Сличност између машинских апстраката се може објаснити самим процесом истраживања и представљања научног рада у техничким наукама, који су више униформни без обзира на националну дискурсну заједницу из које потиче аутор.

Темпорална референцијалност у лингвистици

Предраг Новаков
Филозофски факултет
Одсек за англистику

ТЕМПОРАЛНА ДЕТЕРМИНАЦИЈА ЕНГЛЕСКИХ НЕФИНИТИХ КЛАУЗА И ЊИХОВИХ СРПСКИХ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНАТА

Пошто не означавају глаголско време, односно не подразумевају апсолутну темпоралну детерминацију предикације у односу на деиктички центар, нефинитне клаузе – као што се наводи у стручној литератури – учествују у релативној темпоралној детерминацији, односно изражавају однос симултаности, антериорности или постериорности према некој другој предикацији или недеиктичкој оријентационој тачки датој у контексту. Према томее, енглеске нефинититне клаузе, које могу бити инфинитивне или партиципске, директно не упућују на садашњост, прошлост или будућност, већ само на темпорални однос који постоји између тих клауза и других предиката у реченици или у ширем контексту. Имајући то у виду, у раду се проучавају темпорални односи у које ступају енглеске нефинитне клаузе, како оне у именичкој функцији (као субјекат, објекат), тако и оне у функцији модификатора (као адвербијали или релативне клаузе). Проучавање се усредсређује на компоненте које утичу на темпорално тумачење тих клауза као што су облик клаузе (енглески инфинитиви или партиципи), семантика глагола у нефинитној и финитној предикацији у датом контексту (трајност, тренутност, стативност), теличност предикације и адвербијали. Те компоненте проучиће се у паралелном енглеско-

српском корпусу који садржи примере из савременог енглеског књижевног текста и њихове преводе на српски језик. Након анализе енглеских примера, контрастирање са њиховим српским преводним еквивалентима омогућиће да се сагледа обим употребе нефинитних клауза у та два језика и својства њихове релативне темпоралне детерминације. Дакле, основни циљ проучавања је спецификовање компоненти које утичу на темпорално тумачење енглеских нефинитних клауза и сагледавање начина како се те клаузе преносе у преводу на српски језик.

Наташа Миливојевић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за англистику

НЕШТО О ПАРАЛЕЛНОСТИ ЕЛЕМЕНАТА *КЛАСЕ П* У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КОНТРАСТИВНИ ПРИСТУП ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СЕМАНТИКЕ КОНСТРУКЦИЈА

У раду је приказано контрастивно истраживање које за предмет има паралелна значења елемената *класе П* у енглеском и српском језику. За потребе нашег истраживања, елементи *класе П* дефинисани су као су структурни конституенти глаголске конструкције који додатно одређују лексичку спецификацију управног глагола, те лексикализују путању кретања објекта локализације унутар конструкције усмереног кретања. (Левин 1993, Миливојевић 2010, 2016, Талми 2000).

Полази се од почетне претпоставке о функционалној и семантичкој подударности елемената посматране класе у контрастивној перспективи. *Класа П* представља изразито занимљиво међујезичко поље пре свега морфо-семантичких одредница које постоје у различитим језицима и имају приближно подједнак допринос глаголској фрази која их обухвата. У енглеском језику анализиране су глаголске партикуле, док је у српском језику акценат стављен на глаголске порефиксе и на предлоге који стоје у улози глаголског аргумента.

Анализом паралелног корпуса реченичних примера установљене су три основне групе парова контрастираних конструкција и то су: парови енглеских и српских конструкција које носе обележје узајамне морфо-фонолошке хомонимности, парови конструкција које носе обележје семантичке еквивалентности те парови конструкција које испољавају функционалну еквивалентност.

Теоријски закључци који се износе у раду отварају низ занимљивих питања за будућа слична истраживања, а могу бити корисни и са становишта примењене лингвистике, пре свега у настави језика на универзитетском нивоу.

Жана Гавриловић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за англистику

ПРЕДИКАТСКА РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТ И НЕРЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТ

У раду су представљена права (референцијална) и неправа (нереференцијална, транспонована) значења финитних глаголских облика у предикату. Темпорална референцијалност у лингвистици представља апсолутан однос између момента говорења (енг. *speech time - S*) и момента дешавања глаголских ситуација (енг. *event time - E*), гдје су ситуације које се исказују или симултане са моментом говорења (презент), или су се десиле раније (прошлост) или се посматрају као будуће. У наведеним ситуацијама референцијални или стварни, темпорално истинитоносни моменат (енг. *reference time - R*) глаголске ситуације поклапа се са моментом њеног дешавања, односно, глаголска ситуација управо се поклапа са темпоралним сектором који изражава сам флективни облик глагола. Нереференцијална значења подразумијевају граматички облик за презент или прошло вријеме, при чему из ширег контекста буде јасно да се ситуација није десила у времену које изражава глагол у предикату, већ или у прошлости (уколико се изражава презентом), или у садашњости (уклико се изражава обликом прошлог времена), или у будућности (уколико се изражава презентом).

Основна хипотеза у раду јесте да на тумачење глаголских ситуација као транспонованих утиче шири контекст у којем се јављају. Утврђено је да су транспонована значења глаголске фразе у предикату контекстуално зависна и стилистички обојена, тј. представљају снажно стилистичко средство у наративном контексту.

Вишња Вишњевац
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за руски и српски језик и књижевности

СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА АПСОЛУТНОГ ДАТИВА У *ПОВЕСТИ О МИНУЛИМ ВРЕМЕНИМА* И ЊЕГОВИ ПРЕВОДИ НА САВРЕМЕНИ СРПСКИ И РУСКИ ЈЕЗИК

У овом раду разматра се синтаксичка конструкција апсолутног датива који има форму синтагме, а врши функцију реченице. Као основни извор за анализу послужиће нам *Повест о минулим временима* према *Лаврентијевском летопису* из 1377. године и њени преводи на савремени српски и руски језик. Анализа показује да се конструкција апсолутног датива у *Повести о минулим временима* веома често среће. Она најчешће кондензује нерашчлањено узрочно-временско значење, али је у неким примерима контекст одредио једно од двају значења. У саставу анализиране синтаксичке јединице првенствено учествују радни партиципи, док се трпни партиципи ређе срећу. Најзаступљенији су примери у којима радни партицип садашњег времена има значење имперфекта и они у којима радни партицип прошлог времена има значење аориста, што је у духу самог староруског споменика, будући да ова два облика прошлих времена доминирају у анализираном корпусу. Далеко је мањи број примера у којима радни партицип садашњег времена има презентско значење, као и примери у којима радни партицип прошлог времена има перфекатско значење. Када је реч о руским преводима, приликом анализе наших примера размотрили смо врсте реченица које кондензује апсолутни датив, а у појединим примерима и категорију глаголског вида, с обзиром на то да је процес њене морфологизације

у периоду староруског језика још увек трајао. С друге стране, српски језик омогућио нам је не само анализу реченица и категорије вида, већ и одговарајућих глаголских облика, будући да је сачувао сложени систем прошлих времена. Ова анализа указује на важност упоредног проучавања староруског и савременог српског језика у оквиру њиховог синхроног пресека.

Соња Леро Максимовић
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
Студијски програм српског језика и књижевности

АСЕВЕРАТИВНЕ ПАРТИКУЛЕ КАО ИНТЕНЗИФИКАТОРИ ТЕМПОРАЛНИХ ВРИЈЕДНОСТИ У РЕЧЕНИЦИ

У раду смо анализирали употребу асеверативних партикула *баш, таман* и *управо* у савременом српском језику, и то у оним случајевима када се оне користе као интензификатори неког аспекта темпоралног значења у реченици. Партикуле које смо одабрали за предмет анализе посматрали смо као језичке јединице које су примарни носиоци интензификације у ужем смислу, што је један од седам типова интензификације које Ана Јањушевић Оливери издваја у оквиру функционално-семантичког поља вербалне интензификације у српском језику. Пошто смо се водили претпоставком да партикуле у различитим контекстима могу бити и носиоци различитих значењских вриједности, анализу смо започели одређивањем тог контекста, односно прецизног описивања позиција које поменуте партикуле могу заузети када појачавају комуникативну вриједност неког темпоралног елемента, а затим смо покушали одредити која то конкретна значења партикуле остварују у датим позицијама, тј. усамој употреби у исказу, те да ли и на који начин модификују темпорално значење изражено реченичним елементом уз који стоје.

Језик и стварност

Зорица Никитовић
Филолошки факултет
Универзитета у Бањој Луци
Студијски програм за српски језик и књижевност

МОРФОЛОШКЕ РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ИЛОВИЧКОГ И САРАЈЕВСКОГ ПРЕПИСА *ЗАКОНОПРАВИЛА СВЕТОГ САВЕ*

У раду се врши анализа разлика између *Иловичког* (1262) и *Сарајевског* (13/14.в) преписа *Законоправила Светог Саве* на основу критичког апарата *Иловичког преписа*. Будући да се показала тачном претпоставка да лаксичких и творбених разлика у преписима светосавског Нококанона готово да и нема, предмет истраживања јесу разлике на морфолошком плану, најчешће је ријеч о синонимији глаголских и падешких облика.

Дејан Марковић
Филозофски факултет
Универзитета у Нишу
Департман за руски језик и књижевност

АФИКСАЦИЈА У РУСКОЈ КОМПЈУТЕРСКОЈ ЛЕКСИЦИ И СРПСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Компјутерска лексика је посебан слој језика којим се користе програмери у својој делатности. У том стручном подјезику, као у подсистему општег лексичко-семантичког система језика, можемо уочити све структурне типове речи и све начине номинације који су својствени лексици уопште.

У овом раду разматрамо афиксацију као начин творбе лексичких јединица за номинацију појмова у компјутерској сфери. У афиксацију спадају *префиксација, суфиксација и префиксо-суфиксација*. Размотрили смо детаљније лексеме које су створене афиксалним или комбинованим начином у руској и српској компјутерској лексици.

Као корпус за ово истраживање узели смо три речника електронике и компјутерске лексике: [Мириманов, Стојановић, Џунић 2001] за српске примере и [Голованова 2006] и [Садошенко 2001] за руске. Поредили смо и руску компјутерску некњижевну лексику са руском компјутерском терминологијом.

Уочили смо да се приликом стварања компјутерских термина и у руском и у српском језику активно користе префикси латинског и грчког порекла, који су карактеристични за општенаучни језик.

Такође смо подвукли одређене специфичности утицаја афиксације у некњижевној лексици руског језика, односно у стручно-колоквијалној и жаргонској руској лексици компјутерских технологија. Зауставили смо се на књижевним афиксима глагола, придева, именица (међу којима су најфреквентнији суфикси лица које врши радњу), док је постојање размотрених суфикса у жаргону условљено самом суштином овог језичког подсистема, јер суфикси субјективне оцене и изражавања емоција учествују у реализацији експресивне функције жаргона.

Навели смо и професионализме које програмери у српским фирмама информационих технологија користе за обележавање различитих програма на којима раде.

Александар Матерић
Филолошки факултет
Универзитета у Бањој Луци
Одсјек за српски језик и књижевност

МЕЂУЈЕЗИЧКИ ХОМОНИМИ У ЦРКВЕНОСЛОВЕНСКОМ И САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Рад се базира на уочавању, анализирању и класификовању међујезичких хомонима у оквиру црквенословенског (конкретно рускословенског) и савременог српског стандардног језика. Методологија рада темељи се на ексцерпцији примјера из релевантних рјечника (црквенословенски примјери из Речника црквенословенског језика Саве Петковића, а примјери стандардног српског језика из шестотомног Речника српскохрватскога књижевнога језика у издању Матице српске и Матице хрватске). Наведени примјери потом се анализирају са више становишта. Општа подјела условљена је присутношћу/одсутношћу какве семантичке споне међу значењима хомонимних парова. Затим се примјери даље класификују према поријеклу, врсти ријечи, а посебан акценат стављен је на уочавање мјеста реализоване семантичке споне међу хомонимним паровима. Иако је хомонимија несистематска појава, о чему су говорили готово сви њени проучаваоци, и премда се етимолошка анализа досад ријетко појављивала као средство проучавања хомонимије, рад ће се користити и етимолошком анализом, будући да се ради о двама генетски и културолошки блиским језицима (црквенословенски језик највећим дијелом XVIII вијека егзистирао је као књижевни језик Срба), те да је у помјерању некада истовјетне семантичке структуре могуће уочити значајне правилности. У суштини, овај рад треба да допринесе уочавању лексичких релација између савременог српског и црквенословенског језика, који је битна историјска језичка чињеница. У том смислу, овај рад кореспондира са предвиђеном темом „Језик и стварност“.

Весна Мићић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за русистику

ПОЛОЖАЈ РУСКОГ ЈЕЗИКА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ДАНАС

Рад има за циљ да испита какав је положај руског језика у образовном систему Републике Српске данас. Дат је историјски приказ положаја руског језика у свијету од почетка 20. в. па до нашег времена. Посебан осврт је дат на његов положај и статус на простору бивше Југославије. Методом статистичке обраде података и њихове анализе представљени су ставови ученика основних и средњих школа из источног дијела Републике Српске према учењу руског језика.

Александра Шуваковић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за италијанистику

АСИМЕТРИЧНОСТ ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА

Циљ овог рада је да укажемо на све значајнију тему управљања учионицом “classroom managenent” у којој централно место заузима анализа квалитативних и квантитативних карактеристика асиметричне интеракције. Заправо је реч о комуникативној размени између учесника са неједнаким приступом комуникативним правима и потребама (наставник/студент; лекар/пацијент итд). Ипак, асиметричну институционалну интеракцију у настави страних језика, у нашем случају италијанског, не треба посматрати као неприродну односно артифицијалану говорну *размену,* већ пре као жив микроорганизам одређене заједнице (учионице) са дефинисаним скупом правила

функционисања у одређеном тренутку. Организација цикличних смењивања говорног језика и потенцијалне релације у зависности од одабраног формата наставе одређује комуникативну "густину" и (а) симетрију. С тим у вези говор наставника и говор унутар учионице постају све актуалнија тема у глотодидактици. Суштински наставник може да искаже своју интеракцијску премоћ узурпирајући време током кога говори на часу; он је тај који отвара и затвара интеракцију са студентима или између студената; мења тему; користи егзибициони или трипартитни модел питања, који га ставља у повлаашћени положај што се интеракцијске неравнотеже тиче као и предвидивости одговора студената. Спровели смо истраживање на узорку од 120 студента италијанистике Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу као и студената којима је италијански други страни језик. Инструмент истраживања је анкетни упитник. Анализом резултата утврдили смо у којој мери се асиметрија у комуникацији помера у смеру ка студенту у зависности од нивоа ЗЕО; да ли је корелација између дужине говора наставника обрнуто пропорционална нивоу језичког знања студента; у којој мери наставник прилагођава свој говор тзв "teacher's talk" нивоу знања студената; као и да ли је веће преузимање речи од стране студената пропорционално језичкој односно комуникативној компетенцији.

Јелена Пажин
Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет
Универзитета у Бањој Луци
Сања Маглов
Машински факултет
Универзитета у Бањој Луци

ГРАМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА БРУЦОША МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ

Настава енглеског језика на универзитетском нивоу углавном подразумијева лексички и дискурсни садржај са циљем упознавања и усвајања одабраног лексичког корпуса у одређеној научној и стручној области. На такав начин су осмишљени и уџбеници за тзв. енглески

за посебне намјене (English for Specific Purposes - ESP), у којима се граматичким облицима често не посвећује велика пажња. У зависности од броја година током којих су учили енглески као први страни језик код нас, од студената прве године се очекује ниво знања који одговара Б2 нивоу према Заједничком европском оквиру за живе језике (Common European Framework of Reference for Languages).

У овом раду се анализира познавање основних граматичких структура од стране бруцоша на Медицинском факултету Универзитета у Бањој Луци. У обзир је узета граматичка компетенција под претпоставком да студенти који већином долазе из гимназије и медицинске школе посједују знања која су довољно напредна да би се настава могла заснивати на ESP. Да би се студенти раздвојили према нивоу знања, дат им је улазни тест према граматичким цјелинама које се обрађују у тематским и наставним садржајима.

Задаци везани за граматичке структуре су били различитог типа (од више понуђених одговора до задатака који су захтијевали цијеле реченице као одговор), односно, основних глаголских времена, модалних глагола, индиректних питања и разлике између актива и пасива. Уз улазни тест студенти су урадили анкету у којој су требали да наведу као најважније средњу школу коју су похађали и број година учења енглеског језика. Од укупно 107, разматрани су тестови 89 студената који су енглески језик учили 8 и више година.

Резултати овог истраживања показују колико се заправо граматичка компетенција разликује код студената који су учествовали у тестирању, према параметрима које смо навели, а могу се искористити за даља истраживања са циљем побољшања наставног програма и наставе енглеског за посебне намјене у цјелини.

Мињa Радоња
Филозофски факултет Пале
Катедра за англистику

СТАВОВИ СТУДЕНАТА О УТИЦАЈУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА НА МАТЕРЊИ И ОБРНУТО

За очување било ког језика од великог је значаја став говорника према том језику, нарочито став младих људи на којима остаје културна баштина њиховог народа, а у оквиру ње и језик, који игра највећу улогу у очувању културе. Овај рад тежи да утврди какви су ставови студената према матерњем језику и страном језику или језицима који се подучавају на универзитету. Изучавање страног језика на универзитетском нивоу подразумијева инструкцију, ишчитавање књижевних и стручних дијела и полагање тестова и испита на том страном језику ради његовог успјешнијег савлађивања. Учећи страни језик учи се и о култури другог народа што води ка развијању толеранције. Ипак, уколико млади човјек није развио љубав према властитој култури и према свом матерњем језику, лако може пасти у замку да страну културу и страни језик сматра вриједнијим а свој језик и своју културу унижава и губи потребу да их његује и усавршава. Ту кључну улогу играју породица и школа али свакако и медији, нарочито телевизија. Студентске ставове испитали смо помоћу упитника који су попунили студенти англистике, синологије, германистике, русистике, србистике и новинарства на Филозофском факултету Пале, те студенти економије на Економском факултету Пале, који на студијама немају курс српског језика. Упитник је испунило укупно 99 испитаника. Кренули смо са претпоставком да ће студенти србистике имати развијенију свијест о значају и очувању матерњег језика у односу на студенте страних филологија и новинарства, а нарочито у односу на студенте економије који се на студијама не сусрећу са формалном инструкцијом матерњег језика.

Срђан Шућур
Филозофски факултет Пале
Катедра за енглески језик и књижевност

СТАВОВИ СТУДЕНАТА СТРАНИХ ФИЛОЛОГИЈА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА ПАЛЕ ПРЕМА УПОТРЕБИ МАТЕРЊЕГ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Кроз историју учења и подучавања страних језика јавио се велики број мање или више успјешних метода и приступа. Једно од значајнијих питања које се налази у њиховој основи јесте улога матерњег језика у настави. То питање у доброј мјери третирано је у складу са схватањима о томе треба ли граматику страног језика подучавати индуктивно, или дедуктивно. Методе и приступи који фаворизују дедуктивно подучавање примат у настави дају матерњем језику, док улогу страног потенцирају они опредијељени за индуктивно подучавање. У најдоминантнијим приступима настави страних језика од почетка двадесетог вијека па све до данас, императив је да главни језик учионице буде онај који се учи, како би му ученици били изложени што је више могуће. Матерњи језик неријетко је стигматизован јер се сматра једним од главних узрока појаве грешака, поготово у раним фазама учења. Па ипак, и наставници и студенти свјесни су да матерњи језик никада није у потпуности напустио учионице. У новије вријеме, вршен је велики број истраживања о начинима на који употреба матерњег језика у настави страног може да допринесе наставном процесу. У овом раду, методом упитника, желимо да провјеримо ставове студената англистике, синологије, русистике, и германистике према употреби њиховог матерњег језика у настави.

СЕКЦИЈА ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Књижевност и стварност

Југословенство у књижевности: од 1918. до 2018.

Књижевност и стварност

Раде Симовић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за театрологију

НУШИЋ И БОСНА, ПОНОВО

У вријеме када је обиљежавана стопедесета година од Нушићевог рођења (2014), написано је на десетине вриједних текстова и студија, одиграна је праизведба драмског комада *Рођендан господина Нушића*, и студиозно превредновани многи стереотипови везани за нашег највећег комедиографа и првог стратега културне политике јужнословенских народа. Однос *Нушића и Босне* није изнова дотицан, иако се у том питању открива његова упорна *потрага за идентитетом*, како личним тако и колективним. О том питању прва је писала Нушићева кћерка Маргита-Гита Предић, али и позоришни историчари: Јосип Лешић, Боривоје Јевтић, Хамид Диздар, Драгољуб Влатковић и Предраг Нешовић. Њихова истраживања говоре нам да су све забране, лични прогони и негирања драмских текстова Бранислава Нушића у Босни, политички инспирисана. Прогон се наставља и након Нушићеве смрти, а посебно заоштрава на крају двадесетог и почетком двадесет и првог вијека. Текст је, иначе, посвећен обиљежавању осамдесете годишњице од смрти ненадмашног творца „великог смијеха“.

Синиша Јелушић
Факултет драмских умјетности
Цетиње

НУШИЋЕВ *ПОКОЈНИК:*

ФИЛОСОФИЈА И ПСИХОЛОГИЈА НИХИЛИЗМА

1. Прелиминарне напомене о Нушићевом југословенству

Бранислав Нушић припада најзнаменитијим личностима културне елите, који се најчешће означавају југословенским унитаристима, којима су, уз њега, припадали Јован Скерлић, Стојан Новаковић, Јован Цвијић, Михаило Петровић, Богдан и Павле Поповић Милош Црњански, Иво Андрић и други. Посебно важан податак је да је Нушић био секретар Клуба народних посланика свих политичких странака, којем је председавао Коста Стојановић. Познато је да се Клуб противио раду српске владе, ушавши у отворени сукоб са Пашићем, и то због супротстављања Пашићевим концепцијама стварања Велике Србије, насупрот југословенском програму који је Нушић, заједно са Клубом сматрао јединим реалним излазом из ратног слома.

2. Покојник (1938)

Покојник (1938, или 1937) је последња Нушићева драма /Власт, незавршена драма. Податак о последњој драми је увијек значењски индикативан јер би могао да представља свођење Нушићевог погледа на свијет, а у овоме друштво и човјека посебно.

Посебну пажњу посвећујемо семантичкој функцији интертекстуалне релације са другим драмским текстом, Толстојевим Живим лешом. Ово посебно стога јер није тешко уочити да се кључни проблем самоубиства као «губитка идентитета – негације себе» у Нушићевом дјелу преузима без остатка. Дакле, која је семантика овог нескривеног цитатног преузимања и релације са гласовитим Толстојевим дјелом? Показаће се да управо овај поступак (: поступак цитаности и монтаже) конституише битно метазначење Нушићевог текста: радикални

Нушићев антрополошки песимизам који код великог комедиографа коначно врхуни у трагичном доживљају егзистенције за коју се више не налази никакво спасоносно решење.

Горан М. Максимовић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Одсек за српску и компаративну књижевност

РАТНА СТВАРНОСТ У *ДЕВЕТСТО ПЕТНАЕСТОЈ* БРАНИСЛАВА НУШИЋА

У обимном и жанровски веома разноврсном књижевном дјелу Бранислава Нушића (1864-1938), књига *Деветсто петнаеста* (1921) заузима посебно и по свему различито мјесто. У умјетничком смислу то је дјело у којем најнепосредније долази до укрштања књижевности и стварности, те преплитања личног и колективног страдања у ратној 1915. години, када је писац поред националне трагедије и повлачења српске војске и владе са свог државног простора, доживио и непосредну велику породичну несрећу и погибију, у редовима српске војске, сина јединца Страхиње Нушића. То наглашено преплитање књижевности и стварности утицало је и на жанровске посебности ове књиге, тако да је можемо читати и као изразиту документарно-умјетничку прозу у којој долазе до изражаја аутобиографско, дневничко и мемоарско казивање, али и као мозаички компоновану романескну прозу или као вијенац прича у којима се укрштају реалистичко-миметички, са натуралистичким, али и импресионистичко-симболистичким поступком. Све то допринијело је чињеници да умјетничку слику рата у овој Нушићевој књизи доживимо на непосредан, неуљепшан, те сасвим аутентичан начин, што ово дјело сврстава у ред најбоље написаних свједочења о Првом свјетском рату у српској књижевности.

Сунчица Денић
Педагошки факултет у Врању
Универзитета у Нишу

ПОЕЗИЈА МАНОЈЛА ЂОРЂЕВИЋА ПРИЗРЕНЦА КАО ГОВОР О КОСОВСКОМ УСУДУ

Манојло Ђорђевић Призренац (Призрен, 1851- Београд, 1896) је песник, приповедач, драмски писац, путописац... За разлику од књигакоје чине скуп поменутих жанрова, поезија М. Ђ. Призренца и даље је само део многих листова и часописа у другој половини 19. века. Песме је објављивао у *Босанској вили, Отаџбини, Србадији, Српском забавнику, Јавору...* Готово у свим песмама егзалтира љубав према свом народу, величајући косовски усуд као исконску тугу, али и непролазну вредност. Известан број песама по мотиву и по тону има особине класичне десетерачке епске песме, као и стиху који је део нашег националног бића и нашег идентитета. Отргнут од Косова као дете, Призренац ће се нарочито у песмама Косову враћати, величајући јунаке и битке, уз тежњу да само чује:*Слободан Срб је и Призрен град*. Значајно место у Призренчевој поезији имакосовски усуд, као косовски мит, са чиме се он идентификује, а као да се остварује тек уз певање о њему, јер је оно својеврсни и лични жиг. Из такве туге и бунта његова поезија не припада чистој хероици, нити је устројена хајдучки и полетно. То је резигнирајуће и медитативно, болно и носталгично сећање на славну прошлост. Ова поезија, без обзира колико се намеће као индивидуални чин, израз је народног духа и времена које промовише атмосферу страдања и слободарства. Иако је ван интересовања новог читања, поезијаМанојла Ђорђевића Призренца испуњава простор који је за историју косовскометохијске књижевности, као и за целокупну историју српске књижевности од изузетне важности.

Душко В. Певуља
Филолошки факултет Бањалука
Студијски програм за српски језик и књижевност

ПОХВАЛА КЊИЗИ: БЕСЈЕДА О БЕСЈЕДНИШТВУ ГАВРИЛА СТЕФАНОВИЋА ВЕНЦЛОВИЋА

Гаврил Стефановић Венцловић, српски писац из прве половине осамнаестог вијека, оставио је обиман опус од близу двадесет хиљада рукописних страница. Половина тог опуса писана је на народном језику и претежно У облику бесједа. У његовом бесједничком искуству сустекле су се двије традиције: источнохришћанска /византијска и савремена украјинска омилитика, чији су главни представници били Лазар Баранович и Јоаникије Гаљатовски. На основу модела из ових традиција на које се угледао, али и слиједом импулса властитог индивидуалног талента, Венцловић је састављао своје проповједи. За неке од њих, у којима се оцртава вјерни колективни портрет његових парохијана/слушалаца, може се поуздано устврдити да су оригиналне творевине овог знаменитог бесједника. Између више бесједа у којима се Венцловић спорадично дотиче и питања везаних за препознатљивости овога жанра, издваја се она под насловом „Похвала књизи“, која се може тумачити и као теоријска платформа Венцловићеве бесједничке праксе. У нашем раду текст ове бесједе разматра се у односу на Венцловићеве друге сродне бесједе, као и према српском барокном бесједништву његовог времена.

Милорад Јеврић
Филозофски факултет
Косовска Митровица

СТОЈАН НОВАКОВИЋ КАО ПРЕТЕЧА ЕСТЕТИКЕ РЕЦЕПЦИЈЕ

Књижевнонаучне дисциплине, књижевна критика, теорија књижевности и књижевна историја, релативно касно су открile улогу и значај читаоца за живот књижевног дела. Естетика рецепције као посебна методолошка и теоријска дисциплина установљена је тек у другој половини XX века и то највише захваљујући Хансу Роберту Јаусу. Године 1967. објављена је његова чувена књига *Естетика рецепције*, која је ударила темеље сагледавања улоге читаоца (примаоца) у процесу естетичког дејства одређеног уметничког остварења. Међутим, књига Стојана Новаковића, *Српска књига, њени продавци и читаоци у XIX веку*, објављена је 1900. године и представља значајан темељ за каснији развој естетике рецепције. Она није директно утицала на Јауса, али је скоро седам деценија пре њега отворила многа питања улоге књижевности у друштву и диференцирала више врста читалачке публике. Ова књига је одоворила и на питања на који начин публика усваја једно књижевно дело, те открила бројне начине како књиге допиру до њега. Све то нас утврђује у уверењу да је Стојан Новаковић истински и велики претеча естетике рецепције.

Снежана Р. Булат
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

ОДНОС ИСТОРИЈСКЕ И УМЕТНИЧКЕ СТВАРНОСТИ У ДРАМИ „ЈЕЛЕНА АНЖУЈСКА“ РАДОСЛАВА ЗЛАТАНА ДОРИЋА

Владари из средњовековне српске династије Немањића, почевши од великог жупана Стефана Немање, па до цара Уроша, као главни ликови се појављују у многобројним драмским остварењима. Примарни предмет истраживања овог рада јесте сагледавање односа између историјске и уметничке стварности у драмском остварењу под називом *Јелена Анжујска: псеудоисторијска позоришна игра у шест слика* Радослава Златана Дорића. Радослав Златан Дорић се сврстава у круг представника историјског театра и несумњиво је оставио снажан траг када је реч о развоју српске драме засноване на историји и/или легендама. Рад ће показати колико су историјски подаци утицали на стварање Дорићевог драмског дела. Анализа је посебно фокусирана на доминантне драмске ликове, краља Уроша I Немањића и краљицу Јелену Анжујску. Истраживачка пажња је посвећена и сагледавању начина на који је осликан средњовековни српски двор. Важан сегмент овог рада заузеће тумачење породичних односа, као и државничких одлука које је доносио овај истакнути српски средњовековни краљ. Сусрет различитих културолошких модела, заузима истакнуто место у овој драми, што ће и бити показано на репрезентативним примерима. Установиће се колико је Дорић користио аутентичне историјске податке и средњовековне списе приликом креирања драмских ликова, а у којој мери су драмске фигуре уметнички моделиране.

Саша Шољевић
Богословски факултет
Светог Василија Острошког у Фочи

ЈУГОСЛОВЕНСКИ СОЦИЈАЛИЗАМ КАО СЕКУЛАРНА РЕЛИГИЈА

Марксизам и и неке друге идеологије 20. века тешко је схватити без прибегавања изворно религијским појмовима, који су преведени у арелигиозне представе. Марксизам има своје Свето писмо, догме, изабрани народ, расколе и јереси, покушавајући да човека обликује према начелима секуларне религије. Зато су религијска искуства премештена у област политике, која је доживљена као поредак спасења. Државе засноване на марксистичком учењу нису личиле на секуларизована, него на сакрализована, односно теократска друштва.

Ранко Поповић
Филолошки факултет
Универзитета у Бањој Луци
Српски језик и књижевност

ПЈЕСНИШТВО СВЕТИСЛАВА МАНДИЋА

Светислав Мандић (1921-2003) је један од најзначајнијих представника лирског интимизма у српској поезији након Другог свјетског рата чије стваралаштво није имало већег одјека ни код критике ни код читалачке публике. У овом раду Мандићево пјесништво биће контекстуирано унутар периода обнове и модернистичког иновирања традиционалног лирског насљеђа педесетих и шездесетих година двадесетог вијека, с посебним освртом на сликовне феномене и елементе средњовјековне српске културе који су код овог аутора очекивано присутни у великој мјери с обзиром на његово примарну умјетничку вокацију сликара, односно дугогодишњег рестауратора и врсног кописте бројних фресака из најпознатијих српских средњовјековних манастира.

Љиљана Аћимовић
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет Бања Лука
Студијски програм њемачког језика и књижевности

ЊЕМАЧКА КЊИЖЕВНОСТ У БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКИМ КЊИЖЕВНИМ ЧАСОПИСИМА ЗОРА (1896–1901) И НАДА (1895–1903)

Циљ овог рада је да анализира присуство њемачке књижевности у босанскохерцеговачким књижевним часописима *Зора* и *Нада*. Кад су у питању ова два књижевна часописа може се уочити да су оба покренута готово у исто вријеме 1895. односно 1896, и да су оба престала да излазе почетком 20. вијека: *Зора* 1901, а *Нада* 1903. године. Велика разлика огледа се у чињеници да је *Зора* била српски књижевни часопис покренут у Мостару, док је *Нада* била окупаторски часопис који је издавала Земаљска влада Босне и Херцеговине. С обзиром на овакве профиле поменутих књижевних часописа, сматрамо да би било интересантно утврдити који њемачки књижевници и која дјела су присутна у овим часописима и да ли се, без обзира на различите профиле часописа, ипак могу повући извјесне паралеле кад је у питању присуство њемачке књижевности у њима.

Свјетлана Огњеновић
Енглески језик и књижевност
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву

КЕРИЛ ЧЕРЧИЛ У ТРАДИЦИЈИ ПОСТБРЕХТОВСКОГ ТЕАТРА

Керил Черчил важи за једну од најзначајнијих, политички ангажованих, британских драмских писаца након Другог свјетског рата. Ипак, мишљења смо да је, упркос значају и утицају који има ова списатељица, домаћа публика веома слабо (чак нимало) упозната са њеним разноврсним и веома актуелним драмским комадима. То је уједно и разлог зашто смо сматрали да је неопходно и корисно осврнути се, макар укратко, на неке од најупечатљивијих комада К. Черчил. Позната као социјалисткиња и феминисткиња, али и као освједочени Брехтовац, драматургију К. Черчил посматрали смо управо кроз призму епског театра Бертолта Брехта подсјећајући на основне принципе и елементе овог, према некима превазиђеног, агитаторског, ангажованог позоришта. Међу њима овдје издвајамо историзацију, епску структуру, употребу пјесама и употребу друштвеног гестуса који заједно или појединачно доприносе ономе што је Б. Брехт назвао ефектом онеобичавања или В-ефектом (*Verfremdungseffekt*). Заправо, драме Керил Черчил могу се сматрати пост-брехтовским, не само зато што хронолошки долазе послије Брехта, већ зато што представљају даљу надградњу његових стратегија у смислу континуираног експериментисања са формом и стилом који се у њеним каснијим комадима приближава експресионизму. У раду ћемо се такође кратко осврнути на непримјерени тренд присвајања К. Черчил од стране постмодернистичких критичара и теоретичара, те показати колико су њихова тумачења тенденциозна, неусаглашена и посве удаљена од суштине ангажованих комада К. Черчил, као и од њеног виђења умјетности уопште. На крају ћемо се дотаћи и утопијске теме у њеним драмама и показати да утопија као визија неког бољег друштва не мора неизоставно, као што су то сматрали марксистички критичари, да буде одраз друштвеног ескапизма, већ да може - и треба, како с друге стране подсјећа Ернст Блох - да представља синтезу утопијског, односно критичког импулса у виду „негативне херменаутике разоткривања“ и имагинативне отворености ка откривању и постизању алтернативних рјешења.

Огњен Куртеш
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за англистику

ВИКТОРИЈАНСКА СТВАРНОСТ — ХРИШЋАНСКА ТРАДИЦИЈА У *ОРКАНСКИМ ВИСОВИМА*

Једна од најдоминантнијих тема у роману *Оркански висови*, поред опозиције љубави, мржње, страсти, материјалног добра, освете, свакако јесте и хришћанска традиција која је приказана кроз призму смјена генерација и новог и старог времена. Иако се на први поглед не стиче утисак о претјераном присуству хришћанске традиције у роману, она је итекако присутна. У овом раду покушаћемо да укажемо на најзначајније примјере хришћанске традиције која се, прије свега, огледа у принципу љубави који прелази у трансценденталне оквире и приближава се хришћанским исконским учењима. Уз љубав, ту је свакако и жртвовање, алтруистички поглед на свијет јунака овог романа као и формално хришћанско учење које се често доводи у везу са фарисејством и због тога бива дочекано са ригидношћу. Суштинско препознавање сопственог бића изван оквира физичког бивствовања наговјештава несвакидашњу визију свијета и живота, као и присуство хришћанске традиције.

Борјанка Ђерић-Драгичевић
Универзитет Синергија
Филолошки факултет

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СТВАРНОСТИ У ПОСТМОДЕРНИСТИЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ: ПОЛИФОНИЈСКА НАРАТИВНА ИСТИНА *ИЗВАН СВИЈЕТА*

Четврти објављени роман познатог енглеског постмодернистичког писца Грејама Свифта, *Изван свијета* (*Out of this World*, 1988), јесте емотивна прича о недовољно добрим очевима и њиховој отуђеној дјеци, прича у којој је још једном проблематизовано виђење и прихватање стварности као једнообразне, једностране категорије. Доводи се у питање природа истине и лажи, те поузданост, тј. непоузданост приче и приповиједања, које је окарактерисано неповјерењем према општеприхваћеном виђењу историје.

Свифт први пут користи наратолошку шему која ће касније обиљежити неке од најуспјешнијих романа – двоструко (или чак многоструко) приповиједање у првом лицу. Причу приповиједа неколико јунака, из својих (неријетко супротстављених) углова. Добијамо градацијски осврт на насиље и недостатак љубави у двадесетом вијеку. Истина је сагледана из више перспектива – супротно виђење породичне и друштвене историје и истине одсликано је независним приповијестима оца и кћерке, која се смјењују у засебним поглављима насловљеним именима наратора (именима кћерке и оца – Софи, Хари).

Двоје наратора се на различите начине боре са истим, паралелним проблемом – не престају да преиспитују свој однос са очевима, схватајући у којој мјери је тај однос обликовао њихове животе, и учинио их разједињеним, несигурним, непотпуним личностима. Хари и Софи, неповратно отуђени, узајамно опсједнути једно другим, праве ретроспективу сопствених губитака на двије супротне стране Атлантика. Њих двоје се смјењују причајући приче које имају исти циљ и чија комбинација представља највјернију слику живота породице Бич. Смјењивање наратора даје роману конверзацијску структуру – и Хари и Софи приповиједају једно другом, уморни од десетогодишње тишине. Ментална комуникација преко Атланског океана коју сада остварују показује да су спремни да прекину године ћутње, љутње, отуђености. Спремни су да се суоче са прошлошћу која их је раздвојила.

Тијана Поповић
Филолошки факултет
Универзитета у Бањој Луци
Катедра за англистику

ЕНГЛЕСКИ ПЈЕСНИЦИ О ВЕЛИКОМ РАТУ

Иако изникла на џорџијанској традицији која није имала истинског додира са непосредним искуством рата, енглеска поезија о Великом рату достигла је висок ниво експресивности, стилске избрушености и идејне виталности, првенствено због тога што су пјесници који су о томе писали махом били и војници. У овом раду ће бити ријечи о томе како су одређени енглески пјесници у годинама Првог свјетског рата доживљавали свијет око себе и каква су стилска и изражајна средства користили у својој поезији. Фокус рада је на поезији Сигрфида Сасуна и Вилфреда Овена и њиховом поимању стварности у ратном окружењу, као и на једном аутентичном пјесничком изразу који првенствено почива на искреном, личном искуству рата.

Ирена Суботић
Филозофски факултет
Универзитета у Новом Саду
Одсек за славистику

ЛАКИ СВЈЕТОВИ ТАТЈАНЕ ТОЛСТОЈ (КЊИЖЕВНОСТ И СТВАРНОСТ)

У сучељавању и конфронтацији са реалношћу, књижевни јунаци бројних приповједака Татјане Толстој прибјегавају креирању својих фиктивних универзума, личних могућих „лаких свјетова“. Метафора лаки свјетови по ријечима ауторке потиче из опуса Ф. М. Достојевског, односно из његовог описа тренутака прије епилептичног напада (стање екстазе, најдубље среће и пуне хармоније). У овом раду на материјалу неколиких приповједака из збирки *Невидимая дева* и

Лёгкие миры испитујемо манифестације ових персоналних паралелних реалности и поетичке стратегије помоћу којих их ауторка обликује. Деконструкцијом синтагме „лаки свјетови“ запажамо да се ради о тренуцима хармоније који у реалности немају свој корпус и не морају да оставе трага, али који у потпуности могу да конкуришу стварности и да је заслоне, па чак и да ријеше нека њена горућа питања. Било да се ради о ониричким искуствима, творевинама маште или о сугестивним умјетничким дјелима, ови катарзични моменти нису само одговори на импулсе из реалне стварности, већ садрже себи иманентне законитости једног новог и аутентичног свијета.

Маја Луковић
Економски факултет
Универзитета у Крагујевцу

(НЕ)СТВАРНОСТ ИСТИНЕ ИДЕНТИТЕТА У ДЕЛУ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА *ГОВОРИ, СЈЕЋАЊЕ!*

Збирка аутобиографских есеја Владимира Набокова *Говори, Сјећање!* у раду ће бити мета-истражитељски анализирана у контексту Лаканове теоријске психоанализе као (не)могућности спознаје истине стварности идентитета наратора/аутобиографа. Према Лакановој теорији једина стварност идентитета уписана је у Симболичком поретку означитеља. Сваки покушај досезања „праве“ стварности идентитета, стварности прошлости, архе-стварности Реалног нужно се завршава у Имагинарном, у имагинаризацији нарцистичке слике и објекта жеље за целовитошћу бића које се, исто тако, нужно, онтологизује у стварности означитељских ланаца Симболичког поретка. Иако је реч о аутобиографском покушају да се мноштвом минуциозних детаља, података, датума, имена, фотографија из позиције „садашње“ стварности призове и историографски оживи трансцендентал прошле стварности, од скоро четрдесет година, стварност идентитета аутора, наратора унапред је осуђена на на апофазу Лакановог Реалног, али оставља простор игри надметања стварности уметности, односно Лакановог Имагинарног и стварности Симболичке метафоричности и метонимичности као игри привида маски стварности. Означитељска

преграда Симболичког поретка стварности пружа аутору/наратору могућност медитације о прошлој стварности која је до тренутка ауторове решености и жеље да је забележи прошла мноштво означитељских метаморфоза. Читаво аутобиографско дело *Говори, Сјећање!* заправо је медитација субјекта решеног да одбаци истину стварности сопственог идентитета и да конституише химеричну стварност Имагинарног, имагинаризованог идентитета који „(...) постаје видљив када подижемо свјетиљку умјетности да просијава кроз писаћи папир живота“.

Елена Дичева
Универзитет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас
БугарскаФакултет друштвених наука
Катедре Педагогија и методологија

ИЗПОЛЗВАНЕ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА КИНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СОЦИАЛНИТЕ ПЕДАГОЗИ (МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ)

КОРИШЋЕЊЕ МОГУЋНОСТИ КИНО У ПРИПРЕМИ СОЦИЈАЛНИХ ПЕДАГОГИЈА (МЕТОДОЛОШКИ АСПЕКТИ)

В статията се описва опита от използване на филма като средство за обучение на студенти социални педагози. Разкриват се дидактическите възможности на киното като средство за обучение. Набелязват се условията за ефективност на прилагане в учебно-възпитателния процес. Споделя се систематизиран опит от множество проведени учебни форми на социално-педагогически и психологически анализ на филми с различно съдържание и насоченост на сюжета и типология на персонажите в контекст на типични практико-приложни ситуации близки до реалната дейност на социалния педагог. Чрез целенасочено организирана методика на проведените беседи, дискусии и презентациите на оценки и позиции във връзка със съдържанието на филма, логиката на поведението на героите и съответствието му възприетите социални, нравствени, правни норми се създават условия, подходящи за усвояване и развитие на основните и специфични

професионални компетенции, гарантиращи готовност за справяне с проблеми в бъдещата практика с използването на научно-обосновани социално-педагогически и психологически подходи и форми на помощ и подкрепа, корекция и превенция. Целесъобразния избор на подходящи художествени и документални киноленти позволява запознаване и обогатяване на представите на студентите за спецификата и сложността на дейност на социалния педагог.

Марина Владева
Университет „Проф. д-р асен Златаров" - Бургас
Катедра „Български език и литература"
Факултет по обществени науки

„ПРОКЛЕТА АВЛИЈА" ИВЕ АНДРИЋА. МЕСТО ЗАТВОРА - ИЗМЕЂУ КЊИГЕ И ФИЛМА

„ПРОКЪЛНАТИЯТ ДВОР". МЯСТОТО – МЕЖДУ КНИГАТА И ФИЛМА

Малкият по обем роман на Нобеловия лауреат Иво Андрич „Прокълнатият двор" (1954 г.) и неговата филмова интерпретация, осъществена през 1984 г., излъчват многопосочни послания, но всички те гравитират около проблема за мястото – за затвореното пространство на отнетите свободи и ограничените права. Затворът и в романа, и във филма е буквално крепостно пространство на изолацията и физическите репресии, но и метафора на алиенацията и нуждата от взимопомощ, от търсене на мостове, които да ни свържат, а не на прегради, които ни разделят. В настоящия текст ще се опитаме да проследим как с помощата на различни художествени средства и кинематографични способи, локусът „прокълнат двор" се превръща в мащабен символ на правото на свобода и на вярата в нея.

Райна Калафачева
Универзитет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, Бугарска
Факултет друштвених наука
Педагогија и методологија

СВЕТ ЛИТЕРАТУРЕ И КИНО У ПРИСУСТВУ ДЕТИЊСКОГ СВЕСНОСТИ

СВЕТЪТ НА ЛИТЕРАТУРАТА И КИНОТО ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ДЕТСКОТО СЪЗНАНИЕ

Докладът представя организацията, провеждането и резултатите от научно-методическо изследване за връзката между кино и литература в предучилищна възраст; разглежда кинопедагогиката като алтернативен способ за обучение.

Изследването убедително доказва, че художественият филм е образователен феномен и в днешния дигитален свят е приятел, сътрудник и партньор на 6-7-годишното дете.

Маргарита Терзиева
Универзитет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, Бугарска
Одељење за методологију и педагогију
Факултет друштвених наука

СИНТЕЗА КИНЕМА И ПРОПАГАНДЕ У ФИЛМИ „БОГДАН СТИМОВ“

СИНТЕЗ НА КИНО И ПРОПАГАНДА ВЪВ ФИЛМА „БОГДАН СТИМОВ“

Предмет на изследването е пресечната точка между пропаганда и изкуство в посланията на филма „Богдан Стимов“ от 1916 година. Реализирани са следните задачи: във фабулата са откроени пропагандни техники, водещи до разпалване на шовинизъм и монархизъм; декодирани

са агитационни модели на военно превъзходство; разкрити са механизми на манипулиране на публиката чрез сюжета и персонажната система.

Бранка Р. Брчкало
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за србистику

МОГУЋНОСТИ КОРЕЛАЦИЈЕ НАСТАВЕ КЊИЖЕВНОСТИ СА СРОДНИМ САДРЖАЈИМА ОСТАЛИХ УМЈЕТНОСТИ

Историја књижевности показује како се књижевност кроз разне стилове и раздобља преплитала и додиривала с осталим умјетностима. Однос међу умјетностима присутан је као естетско-филозофски, то јест теоријски проблем, али је изражен и у стваралачкој пракси. Тежиште расправа још од античких времена обухвата: предмет умјетничког приказивања, начин постојања појединe умјетности, доживљавање појединих умјетности и међусобне везе и односе. Из теоријских расправа и стваралачке продукције која је подлога тим разматрањима може се поставити принцип корелације наставе књижевности и осталих умјетности. Савремена настава тражи максималну активност ученика током васпитнообразовног процеса у самосталном долажењу до нових спознаја. Како би те спознаје биле што цјеловитије пожељно је да неке теме, појаве и процесе ученик сагледа с више аспеката. У раду се, коришћењем дескриптивно–компаративне и аналитичко-синтетичке методе истражују могућности корелације садржаја из књижевности и осталих умјетничких подручја у настави.

Ивана Петковић
Педагошки факултет Сомбор
Катедра за језик и књижевност

ПАРАБОЛА О БЛУДНОМ СИНУ СИМЕОНА ПОЛОЦКОГ КАО ПРИМЕР ШКОЛСКЕ ДРАМЕ

Сиже јеванђељске приче о блудном сину је био веома популаран у XVII веку, како у западноевропској, тако и у западнословенској школској драми и мистеријама. Своју прву руску драмску верзију добија у драми *Парабола о блудном сину* руског барокног писца XVII века Симеона Полоцког. Циљ овог рада је да осветли ово драмско дело у контексту његове утемељености на принципима поетике школске драме, доминантног драмског жанра у словенској књижевности у другој половини XVII века и првој половини XVIII века, чији је утемељивач у руској књижевности био управо Симеон Полоцки. Настојаћемо да идентификујемо елементе школске драме, који су видљиви пре свега у њеној дидактичној намени, поштовању структуре школске драме у усклађености са њеним принципима, затим у сведеном сценском исказу као и вези са жанром моралите који се налази у њеној основи.

Александар В. Петровић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за германистику

БЛОГЕРСКА СТВАРНОСТ АЛБАНА НИКОЛАЈА ХЕРБСТА

Иако штампана књига као медиј појавом интернета и нових медијских формата није изумрла, интернет је умногоме промијенио свијет књижевности. Интернет-књижевност се појављује на издисају постмодерне покушавајући да испуни све оно што постмодерна јесте, али и да је превазиђе. Албан Николај Хербст, њемачки књижевник-блогер, покушава управо својим примјером да докаже наведено. У раду се анализира његов блог и темељи његове поетике и покушава се одговорити на питање гдје је мјесто и какав је значај овог Хербстовог књижевног експеримента с обзиром на постмодерну као књижевну епоху.

СЕКЦИЈА ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО

Књиге, национална и културна баштина традиција и промјене у библиотекарству

Гордана Рудић
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору
Катедра за библиотекарство

ИНФОРМАЦИОНА ПИСМЕНОСТ И ИНОВАТИВНОСТ БИБЛИОТЕКАРА У ВИСОКОШКОЛСКИМ БИБЛИОТЕКАМА

Према Закону о библиотечко-информационој делатности Републике Србије, високошколске библиотеке се организују „ради подршке и унапређења образовног, истраживачког и научног рада студената, наставника, професора и истраживача“. Имајући у виду развој данашњег информационог друштва, овако дефинисана функција високошколске библиотеке може бити успешно реализована уколико запослени библиотекари поседују изузетно висок ниво стручности, информационе писмености, иновативности и мотивисаности. Библиотекар у високошколској библиотеци обавља различите послове: од стандардних послова набавке, обраде, чувања и давања на коришћење библиотечке грађе, преко претраживања и селекције научних информација, дигитализације фондова и учешћа у формирању дигиталних институционалних репозиторијума, до послова везаних за евиденцију и евалуацију резултата научно-истраживачког рада истраживача. Наведени послови захтевају познавање и коришћење различитих информационих система, база података и софтверских пакета, као и способност повезивања њихових функционалности. У раду су анализирани послови које библиотекари високошколских библиотека обављају, са посебним освртом на високошколске библиотеке Универзитета у Новом Саду.

Карла Селихар
Педагошки факултет у Сомбору

КЊИЖАРСТВО И ШТАМПАРСТВО У ВОЈВОДИНИ ДО 1914. ГОДИНЕ: ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКОГ ШТАМПАРСТВА

У другој половини 18. века, развила се посебна занатлијско - трговинска књиговезачка делатност у већим градским срединама. Појава првих занатлија књиговезаца условила је и појаву књигопродаваца и књижара. Њихови власници тежили су и отварању првих штампарија намењених штампању српских књига и новина. Рад обухвата кратак преглед настанка и развоја првих српских штампарија, чије је оснивање на територији Војводине било подвргнуто строгим прописима угарске државе. И поред свих законских препрека крајем 18. и почетком 19. века у свим већим војвођанским градовима почињу да се отварају српске књиговезнице и књижаре. У историји војвођанских Срба, штампа је представљала израз друштвених и културних струја, које су се јављале у српском друштву. У одређеним периодима она представља одраз друштвеног, политичког, културног, просветног и књижевног живота српског народа. Временски оквир, постављен у раду, значајан је за формирање како националног идентитета пречанских Срба, тако и за развој свих сегмената културног и друштвеног живота. Ауторка ће дати и посебан осврт на развој српске штампе у Војводини, и њену улогу у развоју српског културног живота.

Бојана Ласица
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за библиотекарство

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИСИ У БиХ ИЗМЕЂУ ДВА СВЈЕТСКА РАТА

Проучавање српске књижевне периодике у Босни и Херцеговини је од изузетног националног и културолошког значаја, јер је она ризница књижевноисторијских и културних чињеница једног народа у одређеном временском периоду и културолошком оквиру. Сваки књижевни часопис, на свој начин, представља јединствени поглед у књижевну прошлост у којој се могу видјети њене особине и поетичке и жанровске карактеристике. У периоду између два свјетска рата на територији БиХ јављају се сљедећи српски књижевни часописи: *Књижевни преглед „Мале библиотеке“, Змијање, Књижевна Крајина и Развитак*. Понекада је књижевност заузимала већи дио простора у часописима културно-социјалног, просвјетног, политичког и научног карактера иако они у свом поднаслову нису имали епитет књижевни. Један од њих је *Преглед*, часопис за политички и културни живот. У раду ћемо анализирати споменуте часописе и указати на њихов значај у просвјетном и културном животу у међуратном периоду у БиХ.

Радославка Р. Сударушић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за библиотекарство

МИЛАН М. ТРИФУНОВИЋ, ПИСАЦ И КУЛТУРНИ ПОСЛЕНИК С КРАЈА 19. И ПОЧЕТКА 20. ВИЈЕКА

Писац и културни посленик Милан М. Трифуновић живио је на размеђи 19. и 20. вијека. Поријеклом је из Модриче. Писао је приповијетке, бавио се трговином и радио на културној афирмацији свога краја. Био је сарадник *Бранковог кола*, *Босанске виле* и *Српске ријечи*. Збирку приповиједака *Из равне Посавине* објавио је 1907. године у Митровици. Исте године је и преминуо.

О њему су писали Никола Т. Кашиковић, Драгутин Ј. Илић, Димитрије Митриновић и Војислав Ј. Илић Млађи. Трифуновић је, према њиховој оцјени, имао извјесног приповједачког дара, али му је недостајала списатељска вјештина, коју је требало развијати и усавршавати напорним радом. Пошто је преминуо веома млад, нисмо дочекали књижевни напредак Милана М. Трифуновић.

У савременој науци о књижевности се не помиње. Ипак је, попут многих минорних аутора поменутог раздобља, забиљежен у српској националној ретроспективној библиографији.

У нашем раду доносимо библиографски попис радова Милана М. Трифуновића и говоримо о животу и дјелу овог скрајнутог и заборављеног српског писца.

СЕКЦИЈА ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

Трендови у психологији

Бојана Попадић
Филозофски факултет
Универзитет у Источном Сарајеву
Катедра за психологију
Марија Зотовић Костић
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
Одсек за психологију

УЗРАСНЕ РАЗЛИКЕ У СЕКУНДАРНОЈ ПСИХОЛОШКОЈ СЕПАРАЦИЈИ-ИНДИВИДУАЦИЈИ АДОЛЕСЦЕНАТА

Циљ истраживања је да се испитају разлике у степену постигнуте сепарације-индивидуације адолесцената различитог узраста. Сепарација–индивидуација односи се на нормативни правац развоја у адолесценцији и води од интерперсоналне зависности од родитеља као интернализоване, идеализоване представе родитељског модела у детињству, до сепарације као интерперсоналне независности у адолесценцији. Основни задатак адолесценције је формирање јединственог идентитета који је различит од родитељевог.

Узорком је обухваћено 1027 испитаника узраста од 12 до 25 година.

За потребе истраживања коришћен је Тест за процјену сепарације–индивидуације за адолесценте (SITA) који је показао задовољавајуће метријске карактеристике.

Примјеном АНОВА теста испитане су разлике у скоровима на димензијама скала сепарације–индивидуације у односу на узраст испитаника.

На основу резултата може се закључити да постоје статистички значајне разлике у скоровима на свим димензијама сепарације–индивидуације у односу на узраст испитаника. Адолесценти узраста од 15 до 17 година највише негирају потребу за другим (F= 13,042), те се у највећем степену осјећају спутаним због родитељске контроле (F= 6,920). Највећи степен здраве независности постигли су адолесценти

узраста од 21 до 25 година (F= 6,674), а они узраста од 18 до 20 година највише чезну за дјетињством (F= 2,943) и осјећају сепарациони страх (F= 2,943). Добијени резултати дискутују се у вези са теоријским поставкама, као и резултатима претходних истраживања. Иако адолесценти у касној адолесценцији постижу већи степен независности, резултати указују на то да постоје аспекти процеса сепарације-индивидуације који би могли бити значајни као поље превентивног дјеловања за јачање капацитета за аутонимију и побољшања квалтитета односа са родитељима, што би смањило страх од изазова које са собом носи одрасла доб.

Благица Златковић, Милица Ристић
Педагошки факултет у Врању
Универзитет у Нишу

ИМПЛИЦИТНЕ ТЕОРИЈЕ ВАСПИТАЧА О ПРИРОДИ ДЕТЕТА

На општем друштвеном и индивидуалном нивоу имплицитне теорије одрасле особе о природи детета утичу на дечје понашање; сложенији систем уверења и прецизнија процена детета допринеће његовом прилагодљивијем понашању и ефикаснијем развоју. На тај начин, иако се теоријска заснованост васпитне праксе у вртићимаподразумева њена реализација је уобичајено опосредована деловањем личног разумевања од стране васпитача.

У раду су приказани резултати истраживања имплицитног разумевања природе дететаваспитача у предшколској установи. Истраживање је имало за циљ утврђивање уверења васпитача о природи детета и могућности подстицања дечјег развоја у оквиру предшколске установе ради осветљавања „унутрашњег модела" којим се васпитачи руководе у раду.

Истраживање је обављено на пригодном узорку васпитача (N=38). Полна структура узорка је хомогена, у узорку су биле само припаднице женског пола. Васпитачи су у писаној форми давали одговоре на питања отвореног типа (Какво је дете по својој природи? У којој мери предшколска установа може допринети развију детета? Како предшколска установа може подстаћи развој детета?).

Добијени подаци анализирани су применом квантитативних и квалитативних поступака. Квантитативна анализа подразумевала је утврђивање фреквентности појединих категорија одговора. Анализа сарджаја одговора обављена је коришћењемсофтвера за квалитативну анализу података Maxqda, овај поступак омогућио је идентификовање кључних елемента у уверењима васпитача.

Рад указује на потребу даљег сагледавања имлицитног разумевања природе детета и изграђивање развојних схватања код васпитача из којих произилазе васпитни поступци и методе рада којима се, са већом извесношћу, могу актуелизовати потенцијали деце.

Петар Станојевић, Александар Стевановић
Правни факултет за привреду и правосуђе
Нови Сад
Кривичноправна катедра
Правни факултет
Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПРАВНИ И ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ БРАКА И ПОРОДИЦЕ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Предмет нашег рада су правни и психолошки аспекти проблема кривичних дела против брака и породице са посебним освртом на кривично дело насиља у породици. Циљ рада је да прикажемо правне и психолошке аспекте проблема кривичног дела - насиља у породици у Републици Србији уназад протеклих десет година по броју пријава, оптужења, осуда и изречених мера безбедности на основу психолошких карактеристика починилаца за кривично дело. Рад се базира на преглед теоријске стручне литературе, судске праксе и статистичких података преузетих од Републичког завода за статистику, Р. Србије из области Правосуђа, Пунолетни учиноци кривичних дела у Републици Србији, 2016. (пријаве, оптужења и осуде) Билтен 629, Београд, 2017.

Резултати показују да је пријављено у периоду од 2007-2016. за кривично дело против брака у породице између (4257) и (10190) пунолетна лица, где аритметичка средина износи (M=6209,4), а стандардна девијација (SD=1711,86). Оптужено је у истом периоду између (2722) и (4320) пунолетна лица где је (M=3494,6), а (SD=680,55) и осуђено је између (2361) и (3766) пунолетна лица где је (M=2979,6), а (SD=576,31) лица. Кривично дело насиља у породици за 2016. годину укупно је пријављено (7244), оптужено(2386) и осуђено (2065) пунолетна лица. Према годинама старости за 2016. годину пријављено је највише починиоца у средњем одраслом добу (4349), и оптужено је (2700) пунолетна лица. Према полу оптужено је (3406) мушкараца и (360) жена, а изречено је (403) мера безбедности обавезног психијатријског лечења. Према приказаним подацима можемо рећи да је линеаран тренд у погледу пораста пријава, оптужења и осуда за протеклих десет година, а да је највише пријава у 2016. годину које одступају од просека за (16,6%) за криивчно дело насиље у породици. Док је број оптужења и осуда опао у односу на број пријава због обуставе поступка, а осталим починиоцима изречена је кривична санкција или мера безбедности због психичког стања у тренутку вршења кривичног дела. Повећањем казнених мера и пооштравање закона не смањује број кривичних дела, већ треба посветити пажњу на програме превентивног карактера које пружају стручне службе и њихова сарадња између институција како би умањили број кривичних дела.

Nermin Mulaosmanović, Nedim Prelić
Edukacijski fakultet Travnik
Univerzitet Bijeljina
Fakultet za psihologiju

ALTRUIZAM KOD SREDNJOŠKOLACA

АЛТРУИЗАМ КОД СРЕДЊОШКОЛАЦА

Све већи број аутора указује на наставну праксу засновану на социјалним циљевима ученика и уз примјену метода кооперативног учења. У основи овог наставног модела важну улогу има алтруизам. Алтруизам се убраја у просоцијална понашања као посебан, несебичан облик бриге за друге људе. Школа је мјесто у коме се алтрузам и мотивација уче од малих ногу. Како се алтруистично понашање, односно учење и развијање социјалних вештина наводи као протективни фактор емоционалних и других облика проблема у понашању и прилагођавања младих, у складу с тим циљ у раду је био испитати алтуситично понашање код ученика с обзиром на школско постигнуће, спол и разред. Основни разлог да се испита како средњошколци процјењују своје алтруистично понашање у данашње вријеме огледао се у друштвеним промјенама које утичу на младе, што је даље могло утицати на степен мотивације за алтруистичним понашањем. Када су у питању сполне, добне и разлике обзиром на школски успјех разлози се налазе у намјери да се провјери да ли још увијек женски пол постиже веће резултате како наводе прешаћашња истраживања и да ли старији ученици, они са бољим школским постгнућем перципирају позитивније алтруизам и показују већи степен алтруистичког понашања.

Популацију у истраживању су чинили средњошколци доби од 16 до 19 година. Обухваћено је H=823 испитаника (48,96 % мушких; 51,04% женских). За утврђивање степена алтруистичног понашања код средњошколаца кориштен је упитник алтруизма (Raboteg-Šarić, 1988) и социодемографски упитник прилагођен за ово истраживање. Упитник алтруизма је показао високу поузданост (α =0,942). Средњошколци процјењују да посједују већи ниво алтруистичног понашања (M= 48.16; SD=13.41). Нису пронађене статистички значајне разлике на скали алтруизма у односу на школски успјех ученика (F (4, 818) = 1.666,

п>0.05). Разлике такође нису пронађене с обзиром на разред који похађају (F (3, 819) = 1.498, p>0,05). Разлика је пронађена с обзиром на спол (t (821)=-3.285, p<0.01). Утврђена је значајна ниска повезаност алтруизма и школског успјеха (r= .087; p<.05).

Значајно је истаћи да конструктивне, развојно примјерене активности са вршњацима и помагање другима имају улогу снажног агенса социјализације, стога се неки програми усмјеравају или укључују у јачање алтруистичног понашања код ученика са већим бројем социјалних вјештина како би се постигао бољи резултат.

Горјана Коледин, Ђорђе Петронић
Катедра за психологију
Филозофског факултета
Универзитета у Источном Сарајеву

АДАПТАЦИЈА RSA СКАЛЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Скала отпорности за одрасле (Resilience Scale for Adults – RSA) развијена је са циљем мјерења интерперсоналних и интраперсоналних капацитета особе који утичу на развој способности адаптације и толеранције на стерс и негативне животне догађаје. У циљу валидације RSA скале на српском језику, на пригодном узорку од 278 испитаника (35% мушког пола, узраста АС=23 godine, СД=3,1) издвојених из студентске популације поред поменуте скале примјењени су инвентар личности ВП (Великих пет) и Хопкинсонова чек листа за утврђивање симптома анксиозности и депресије. У факторској анализи (Principal axis factoring) као критеријум за издвајање фактора кориштена је паралелна анлиза. Резултати су показали да се издвајају четири фактора који заједно објашњавају 53,15% заједничке варијансе. Ајтем анализом је утврђено да је RSA хомогена (h1=0,30), да има одличну поузданост (α=.93) и да сви ајтеми који је сачињавају имају задовољавајућу дискриминативну моћ ($r_{item\text{-}total}$=.40-60). Анализом повезаности RSA скале и инвентара ВП утврђено је да је корелација највећа на димензији Екстраверзија (*r*=.63, *p*=000), затим на димензијама Отвореност (*r*=.47, *p*=000), Савјесност (*r*=.46, *p*=000), Неуротицизам (*r*=-.42, *p*=000) и Агресивност (*r*=-.19, *p*=000). Када је у питању (скала?) резултати

су показали да RSA скала има негативне и корелације умјерене јачине са димензијама Анксиозност (r=-.32, p=000) и Депресивност (r=-.50, p=000).

На основу приказаних резултата може се закључити да сакла има задовољава метријске критеријуме хомогености, дискриминативности и поузданости. Испитивањем конструктне ваљаности добијени су резултати који су у сагласности са теоријским претпоставкама и емпријским резултатима добијеним примјеном скале на енглеском говорном подручју. Стога је конструктна ваљаност RSA скале потврђена а њена употреба на српском језику оправдана.

Анђела Кељановић
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет
Косовска Митровица

ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ХЕКСАКО МОДЕЛА КАО МОДЕРАТОРИ ОДНОСА ВРЕДНОСТИ И БЛАГОСТАЊА СТУДЕНАТА ТЕХНИЧКИХ НАУКА

Основни проблем нашег истраживања је да утврдимо да ли ако познајемо особине личности, познавајући и вредносне орјентације, побољшавамо могућност предикције социјалног благостања. Истраживање је обављено на пригодном узорку студента Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Узорком је обухваћено 200 студента са Техничког факултета у Косовској Митровици. У истраживању смо користили следеће инструменте: Шварцова скала индивидуалних вредности, Хексако-ПИ-Р, скала Континуум менталног здравља и социо-демографски упитник. За процену доприноса благостању, користили смо особине личности и вредносне орјентације студената, употребивши хијерерхијску вишеструку регресију. Резултати су показали да особине личности објашњавају 61,6% варијансе социјалног благостања код студента техничких наука. Након уношења вредносних орјентација у другом кораку, моделом као целином објашњено је 91,6% варијансе. Из групе предикторских варијабли издвојиле су се све особине

личности: екстраверзија (β=,391), сарадљивост (β=,356), савесност (β=-,132), отвореност (β=,116), емоционалност (β=,191) и поштење (β=,191). Код емоционалног благостања објашњено је 15,7% варијансе у првом кораку, а пошто су у другом кораку унете вредносне орјентације, модел је објаснио 34,1% варијансе. Статистички значајна особина личности је Сарадљивост (β=,207). Резултати хијерерхијске вишеструке регресије за психичко благостање након првог корака, објашњавају је 56,7% варијансе, а пошто су у другом кораку унете вредносне орјентације, модел је објаснио 65,8% варијансе. Код студената техничких наука као предикторске варијабле издвојиле су се Екстраверзија (β=,,477) и Отвореност (β=,,409**).**

Шуајб Солаковић, Мирослав Гаврић
Филозофски факулет
Универзитет у Источном Сарајеву

МОГУЋНОСТ ИДЕТИФИКАЦИЈЕ КАРАКЕТРИСТИКА УСПЈЕШНОГ НАСТАВНИКА

Шта чини успјешног наставника? Другим ријечина, које су то особине наставника које студенти перципирају код успјешних наставника. Да ли су успјешни наставници који су добри мотиватори, или су то они наставници који добро организују наставу, или пак они који у својој настави највише користе „савремене методе излагања градива“? У овом истраживању покушавамо доћи до одговора на оваква питања. У првој етапи студентима смо поставили питање отвореног типа: „Како се у току извођења наставе треба понашати наставник да бисте га сматрали успјешним?“. Како нам је била намјера да дођемо до што већег бројакарактеристика сугерисали смо студентима да у малим групама кроз „брејн сторминг“ само наведу које су то примјетне карактеристике код „идеалног“ наставника. Након тога смо кроз дискусију преформулисали и редиговали понуђене идеје да бисмо на крају дошли до листе од 50 карактериситка успјешног настанвника.

Радомир Чолаковић, Новак Вукоје
Филозофски факултет Пале
Катедра за психологију
ОРЛ Ординација „Др Вукоје“
Петроварадин

ПЕДАГОШКЕ И ПСИХОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ОПСТРУКЦИЈЕ ДИСАЈНИХ ПУТЕВА КОД УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У раду су обрађене последице опструкције горњих дисајних путева са психопедагошког аспекта код ученика основне школе. Опструкције дисајних путева у овој популацији су најчешће узроковане увећаним крајницима искривљеном носном преградом увећаним носним шкољкама и алергијским манифестацијама. Један од узрока је и увећан трећи крајник који је смештен у горњем спрату ждрела али који у овом узрасту се знатно смањује. На узорку од 66 ученика основне школе, различитих психосоцијалних карактеристика (пол, успех, владање, присутност никтурије и оникофагије) код којих је дијагностификовани хипертрофија палатиналних крајника, уз хиперплазију трећег крајника. Сви испитаници су имали хронично запушен нос и спавали су отворених уста. Основни акценат смо усмерили на испитивање нивоа општег успеха, владања, оникофагије и никтурије код деце пре операције и после операције трећег крајника. На почетку истраживања смо утврдили фреквенцију општег успеха, ниво владања, присутност психопатолошких садржаја у форми оникофагије и никтурије. Такође смо измерили сатурацију (изражавање засићености крви кисеоником) кисеоника код сваког ученика. После оперативног захвата и након 4 месеца, после операције, измерили смо фреквенцију и интензитет општег успеха, владања, испољавање оникофагије, никтурије и сатурације код истих ученика. Утврђене су статистички значајне разлике између испитиваних варијабли, осим код оникофагије. То значи да је, после оперативног захвата, чиме су отклоњене тешкоће у опструкцији које су се испољавале кроз ронхопатију и недостатак кисеоника, дошло до знатног напредка у општем успеху, корекцији понашања (владања), смањивања никтурије. Једино нисмо утврдили да постоји статистички значајна разлика у фреквенцији и интензитету

спољавања оникофагије. Очито да оникофагија има и неке друге узроке осим опструктивних сметњи. (У неким истраживањима се показало да је оникофагија узрокована поред осталог и ронхопатијом).

Оно што посебну занимљивост и значај даје овом раду је указивање на неопходност сарадње клиничког психолога и лекара у решавању одређених здравствених проблема младих особа. У пракси су се до сада, неуспех ученика, поремећај у владању, никтурија и оникофагија често решавали само са психолошког и педагошког аспекта, што је доводило у заблуду родитеље, наставнике и многе актере у васпитно образовном раду. Осим тога, све је то доводило често до погрешне терапије (здравствене, педагошке и психолошке) продубљивању тешкоћа и компликовања укупног здравственог статуса младих особа.

Потврђено је да треба имати у виду старо правило о неопходности мултидисциплинарног приступа сваком психичком и органском проблему.

Ирена Станић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Психологија

НАЈАВА ОДРАСЛОГ ДОБА: ДРУГИ ПОГЛЕД НА ЗАВРШЕТАК АДОЛЕСЦЕНЦИЈЕ И ЊЕГОВЕ МЕНТАЛНОЗДРАВСТВЕНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

У раду је приказан један од савремених приступа у проучавању адолесценције као психолошке развојне фазе. Творац концепта "израњајуће одраслости" је Џефри Џенсен Арнет, професор на Кларк универзитету у Сједињеним Америчким Државама. У психолошкој литератури се наилази на тврдњу да адолесценција почиње у биологији и завршава у култури с обзиром да је улазак у адолесценцију обиљежен драматичним билошким промјенама у пубертетском периоду, док прелазак у одрасло доба није јасно одређен. Арнет разматра специфичности развојне фазе која у савремено доба превазилази

обрасце које су слиједиле традиционалне психолошке периодизације људског развоја. Арнет наводи пет битних одлика које овај период чине различитим од адолесценције, класично означене, која му предходи и раног одраслог доба које га слиједи. Такође, Арнет наводи и рецентрирање као битан психосоцијални задатак овог периода. Периодизације људског развоја имају практичне импликације које се огледају у формирању акционих програма усмјерених на превенцију и унапређење менталног здравља младих људи. Направљен је и осврт на актуелност Арнетовог приступа у односу на наше савремено окружење.

Сњежана Станар
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Психологија
Јелена Машнић
Филозофски факултет
Универзитета у Црној Гори
Психологија

ИДЕНТИФИКАЦИЈА СТУДЕНАТА СА СТУДИЈСКОМ ГРУПОМ

Проблем истраживања се односи на сагледавање испитивање идентификације студената са студијском групом. За потребе истраживања конструисан је инструмент за испитивање идентификације студената са студијском групом. Инструмент је Ликертовог типа и садржи тврдње које се односе на идентификацију студената са њиховом студијском групом. Узорак испитаника чине студенти Филозофских факултета Универзитета у Источном Сарајеву и Универзитета у Црној Гори. Употребом систематског емпиријског неекспериментлног метода сагледано је и у резултатима представљено у којој мјери добијени резултати на скали идентификације студената са студијском групом представљају извор разлика у погледу студијске групе, године студија, мјеста студирања и пола студената.

Наташа Костић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Психологија
Јована Јововић
Филозофски факултет
Универзитета у Црној Гори
Психологија

МОГУЋНОСТ ИСПИТИВАЊА ВРИЈЕДНОСТИ: ЛИСТА ВРИЈЕДНОСТИ СТУДЕНАТА

Проблем истраживања се односи на сагледавање могућности испитивања вриједности помоћу Листе вриједности коју је конструисао Кале [Kahle] (1983). Инструмент којим је вршено истраживање садржи девет вриједности: осјећање припадности, тражење узбуђења, топле везе са другима, самоиспуњење, поштовање од стране других, забава и уживање у животу, сигурност, самопоштовање и осјећање постигнућа. У оригиналној верзији је приликом испитивања пред испитанике постављен захтјев да од девет понуђених вриједности изаберу двије које су њима лично најважније, а у овом истраживању је пред испитанике постављен захтјев да на седмостепеној скали процијене њихову важност за њих лично. Узорак испитаника чине студенти Филозофских факултета Универзитета у Источном Сарајеву и Универзитета у Црној Гори. Употребом систематског емпиријског неекспериментално метода сагледано је и у резултатима представљено у којој мјери резултати утврђених факторских рјешења одговарају оригиналним факторским рјешењима: могућност груписања испитиваних вриједности у три групе (хедонистичке вриједности, вриједности емпатије и вриједности самоактуализације). Такође су представљени и анализирани резултати који се односе на значај сваке од испитиваних вриједности на укупном узорку испитаника, те разлике између испитиваних група студената у значају који придају испитиваним вриједностима.

СЕКЦИЈА ЗА КОМУНИКОЛОГИЈУ

Политика и стварност

Душан Алексић
Ивана Стаменковић
Филозофски факултет
Универзитета у Нишу
Департман за комуникологију и новинарство

РАТНО ИЗВЕШТАВАЊЕ ИЗМЕЂУ ИСТИНЕ И ПРОПАГАНДЕ

На самом почетку развоја штампаних медија и њихове експанзије у Европи почетком 17. века, извештаји о ратним сукобима привлачили су највећу пажњу јавности. Већ тада је уочено колика је моћ медија, па се поставља питање колико ратно извештавање може бити објективно. Са циљем да се утиче на јавно мњење, развијени су бројни пропагандни принципи који су озбиљно проучавани и систематизовани тек вековима касније. За студију случаја у овом раду одабрано је извештавање листа „Политика“ на почетку Првог балканског рата. Квалитативном анализом садржаја проучаван је период између 11. и 17. фебруара 1912. године, односно издања која су пратила званичну објаву рата Србије Турској. „Политика“ је одабрана као најсавременији и најпопуларнији лист тог времена, а истраживање је фокусирано на начин извештавања, пропагандне технике, као и језичко стилске карактеристике које је овај медиј користио како би остварио утицај на читаоце.

Владимир Баровић
Филозофски факултет Пале
Универзитет у Источном Сарајеву

ВЕЧЕРЊА ПОШТА – ПРИМЕР МЕЂУРАТНОГ ИНФОРМАТИВНО-ПОЛИТИЧКОГ ДНЕВНОГ ЛИСТА СА ТЕНДЕНЦИЈАМА ПОЛУТАБЛОИДА

„Вечерња пошта“ је дневни лист који је у Сарајеву излазио од 01.07.1921. до 21.02.1933. године. Као власник, односно главни и одговорни уредник потписан је Јозо Сиронић, док су као одговорни уредници навођени: Чедомил Бојевић, Максим Свара и Звонко Шпрајцер. Уредници рубрика били су: Миле Бојевић, Еуген Џиковски, др Милан Марковић, Лука Поповић. Лист се бави политичким темама, локалним вестима, спољном политиком и државама региона, аферама, спортом, судским процесима. На почетку излажења коштао је 1 динар, док је месечна претплата износила 20 динара за грађане и 15 за чиновнике. Лист је излазио на латиничном писму у фолио формату. У раду је анализиран медијски дискурс листа, као и степен поштовања новинарске етике. У раду се посебно анализирају актуелне вести из унутрашње политике, којима редакција поклања дужну пажњу. У току излажења евидентно је да лист добија полутаблоидне карактеристике и одлике јер у фокус интересовања редакције у значајној мери долазе разне сензационалне вести, скандали, убиства, разбојништва, самоубиства, приватне афере. „Вечерња пошта“ у структури има разноврсне рубрике које у значајној мери покривају локалне теме, разне вести из спољне и унутрашње политике, службене информације и објаве, налазимо редовно фељтон, информације из области спорта, занимљивости, привредних кретања. Редакција је имала обичај да у „Вечерњој пошти“ објављује романе у наставцима, којима су неретко дати интригантни наслови, како би се на таблоидан начин привукла читалачка публика. У форми додатка штампан је „Забавник Вечерње поште“ који је излазио као део новина. Анализа и истраживање овог листа битан је сегмент у стварању шире слике о историјату штампаних медија на овим просторима, што је од значаја за укупну прошлост журналистике.

Вук Вучетић
Филозофски факултет
Универзитета у Источном Сарајеву
Катедра за новинарство

ЕРА ПОСТ ИСТИНЕ И ЛАЖНИХ ВИЈЕСТИ

У раду ћемо се бавити актуелтним медијским и комуниколошким феноменима пост истине и лажних вијести. Суштина се огледа у томе да су развој интернета и друштвених мрежа створили услове за бујање различитих облика дезинформативних, полуинформативних и лажних садржаја који углавном имају политички, комерцијални и забавни карактер. Публика која је недовољно медијски писмена и вјешта се лако „упеца“ на овакве садржаје који због своје атрактивности и једноставности изазивају велику пажњу и имају утицај. Проблем је у томе што се важност медијских садржаја почиње мјерити бројем „кликова“, „лајкова“ и „шерова“ док су у другом плану вјеродостојност и провјерљивост. Другим ријечима, већи утицај на публику имају лажне, бомбастичне, вијести које изазивају велику пажњу него истините, али често компликоване и сложене (политичке и друштвене) чињенице. С тим у вези поплава лажних вијести уводи „глобално село“ у несигурну еру пост истине у којој долази до банализације и забавизације политичке сфере и спектакуларизације друштвене стварности.

Дејана Радовановић Шаренац
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за новинарство и политикологију

УЛОГА МЕДИЈА У ПРОЦЕСУ ПРОИЗВОДЊЕ ЗНАЧЕЊА – ОД ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ДО ОБЛИКОВАЊА СТВАРНОСТИ

Процес производње значења представља идеолошку функцију медија на начин да се стварност презентује с обликованим значењем, односно, да се путем одређене медијске репрезентације стварности врши њено осмишљавање. У процесу производње значења кључна је интерпретација као инструмент који медији користе за осмишљавање стварности, односно, њено кориговање коришћењем манипулативних техника селекције садржаја, апстраховања, структурисања и обликовања поруке. На тај начин медији умјесто да рефлектују стварност са њеним значењима (Бригс-Колби) активно раде на томе да стварност добије значење.

Циљ овог рада је да компаративном анализом садржаја централних информативних емисија два најгледанија електронска медија у РС, Јавни сервис РС и БН ТВ, покаже стратегије осмишљавања стварности (истине) и њихово идеолошко дјеловање у процесу контроле друштвене стварности.

Татјана Вулић
Филозофски факултет
Универзитет у Нишу
Департман за комуникологију и новинарство
Снежана Соковић
Правни факултет Универзитет у Крагујевцу

КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА ИСТИНЕ О КРИМИНАЛУ У ШТАМПИ СРБИЈЕ

Последњих деценија дневна штампа у Србији криминалу, насиљу и истражним радњама посвећује сталне рубрике као што је на пример „Црна хроника“, али су ове теме неретко и саставни део осталих сталних рубрика и садржај насловних страна. Присуство ових тема намеће утисак о порасту криминалитета. У исто време службени извештаји не одговарају медијској истини о криминалу и насиљу у Србији. Писање о криминалу може се разумевати из различитих углова и то не само из контекста gatekeeperinga и таблодизације већ и у контексту утицаја идеологије на разумевање стварности, јавне перцепције криминалитета, а у функцији одржавања контроле и постојећег стања апатије грађана. Ауторке ће за потребе рада приступити анализи садржаја дневне штампе: Политика, Данас, Блиц, Вечерње новости и Курир. Јединица анализе за потребе овог истраживања је појединачни новинаски напис који за тему има криминал. Налазе овог истраживања компарираћемо са службеним извештајима како би одговорили на истраживачко питање да ли интензитет писања о овој теми одговара истини о интизитету криминалитета у српском друштву.

Vesna Đurić
Fakultet političkih nauka Banjaluka

ETIKA U FOTOGRAFIJAMA SPORTSKOG NOVINARSTVA

Fotografija ima važnu ulogu u prenošenju informacija, kreiranju javnog mnjenja, kulture i društvene klime jednog naroda.Od njenog nastanka uvijek je bila predmet interesovanja recipijenata i neizbježan pratilac svih događaja. Fotoreporteri su konstantno suočeni sa etičkom dilemom: Da li treba sve snimljene sadržaje emitovati? Fotografija u sportskom novinarstvu kao i sportsko novinarstvo suočava se sa izazovima modernog doba čiji konzumenti očekuju plasiranje svih informacija od rezultata i uspjeha do tragedija, nesreća i nasilja koji su pratioci sportskih dešavanja.

Cilj ovog rada je da se ukaže na sve veću prisutnost fotografija u sportu koje se kose sa etičkim principima. Novinari zbog tiraža i gledanosti pribjegavaju senzacionalističkom izvještavanje koje inkorporira i takvu vrstu fotografija, često zanemarujući mogućnost diskretnijeg prikaza događaja. Činjenica je da i novinari i fotoreporteti izvještavatavaju i o nesrećama ali moraju biti svjesni da svojim pristupom ne smiju povećavati ni omalovažavatipatnju unesrećenih i njihovih porodica.

Срђан Перишић
Филозофски факултет
Универзитет у Источном Сарајеву
Катедра за новинарство и политикологију

ФУКООВО ПРЕДСКАЗАЊЕ: ТРАНСФОРМАЦИЈА МОЋИ - ОД МОЋИ СУВЕРЕНИТЕТА ДО БИОМОЋИ ЛИБЕРАЛИЗМА

Мишел Фуко је теоретичар који напушта традиционални приступ проблему моћи и државе, приступ који се заснивао на правном моделу кроз питање – шта је и шта легитимише моћ, и на институционалном нивоу кроз питање – шта је држава? Сама та чињеница Фукоа чини посебним. Но, посебност је изражена и у томе што он у својим делима

обухвата читав низ питања не само из политичке филозофије, него и из антропологије, социологије, културе, психологије.

Од 70-их година прошлог века, Фукоова преокупација је моћ, тј. *генеалогија моћи*. Фуко тиме одустаје од своје раније тезе о стриктној аутономији дискурса, те прихвата постојање ван дискурзивних механизама његове контроле, тј. 'моћи' или 'власти'. Но, Фуко тиме није одустао и од значаја структуре. Говорећи о биополитичким инструментима потчињавања, дисциплинизације и контроле Фуко као структуру уводи биомоћ. Фуко не критикује хуманистичке науке само због њиховог епистемолошки проблематичног становишта, већ у њима види инструменте непосредног потчињавања, тј. несводљиви интегрални део дисциплинарних и биополитичких механизама.

Фуко развија дискурс о биополитици/биомоћи одређујући биополитику кроз различите облике и манифестације моћи који се спроводе прво над појединцима, па онда и над целокупном популацијом – становништвом, са циљем сталне контроле и појединца и друштва. Тиме је он, крајем 70-их и почетком 80-их година 20. века, пророчки осликао данашње (анти)политичко време.

СЕКЦИЈА ЗА ГЕОГРАФИЈУ

Улога географије у заштити и унапређењу животне средине

Snježana Musa, Dario Šakić
Sveučilište u Mostaru
Fakultet prirodoslovno matematičkih i odgojnih znanosti

MILITARY BROWNFIELDS- POTENCIJAL ZA TURISTIČKU REVITALIZACIJU- STANJE U BIH

Postojanje i podrijetlo „military brownfields“ (napušteni vojni objekti) nije isključivo vezano s geopolitičkim promjenama s kraja 20. stoljeća. Brojni su napušteni vojni objekti po svijetu, od onih vezanih za osvajanja Amerike do suvremenih ratnih skloništa i skladišta. Ovi objekti bivaju napušteni ili zbog promjene ratnih doktrina, promjenom tehnologija ili povlačenjem novih granica. Njihova regeneracija vezana je prvenstveno za interes lokalnih vlasti. Iz novijih primjera vidimo kako Albanci svoje bunkere koriste za razvoj turizma pri čemu ih nude kao smještajne objekte. Suvremena istraživanja „military brownfields“-a u svijetu govore kako se ona koriste kao mjesta novih turističkih destinacija, ili u funkcionalne svrhe kao administrativne i stambene zgrade, skladišta, garaža, itd. Činjenica jeste da su u BiH gotovo sve gradske sredine imale kasarne, pa se revitalizacija vrši upravo s tog aspekta: one postaju prostori za organiziranje kampusa sveučilišta ili drugih javnih ustanova. Ostali objekti, osobito oni u ruralnim područjima, su problematični, oni su izvori zagađenja. Najočigledniji je primjer objekt „Odvažna Barbara“ na Golamočkom polju koji obiluje problemima, kako onim vezanim za imovinsko pravne odnose, tako I onim širih dimenzija, u kojima se naziru ekološke katastrofe sa dalekosežnim i teško predvidljivim posljedicama.

Ipak, postoji nekolicina vojnih baza koje su potencijalni objekti turističkih interesovanja sa izuzetnim krajobraznim elementima I ogromnim kapacitetima.

Бранислав Драшковић
Универзитет у Источном Сарајеву
Катедра за географију

РЕЉЕФ ТРЕБЕВИЋА КАО ПОТЕНЦИЈАЛ ЗА РАЗВОЈ НОВИХ ТУРИСТИЧКИХ ТРЕНДОВА

Планина Требевић код Сарајева има изразито развијену енергију рељефа са пет упоредних планинских вијенаца. Између њих смјештена су котлинска проширења која су погодна за одвијање спортско-рекреативних активности, као и за нове туристичке трендове, од тематских паркова, преко мултифункционалних хотелско-угоститељских објеката до еколошко-етнографских локалитета. У посљедњих неколико година на Требевићу је дошло до својеврсног туристичког „бума" захваљујући прије свега близини града, развоју инфраструктуре (успињача), али и изузетним рељефним предиспозицијама планине која је прије само десетак година у том смислу била потпуно заборављена.

У раду ће, поред нових туристичких кретања, бити приказане и промјене у типовима и начину коришћења земљишта као посљедице антропогених активности у посљедњих двадесетак година. Са медицинско-географског аспекта биће идентификоване зоне са најбољим хипсометријским карактеристикама за развој здравствених облика туризма. Биогеографске карактеристике које су уско повезане са рељефним карактеристикама планине биће разматране као посебна туристичка вриједност.

Милка Грмуша
Катедра за географију
Филозофски факултет Пале

ЗНАЧАЈ РАЗВИЈАЊА ГЕОГРАФСКИХ ВЈЕШТИНА У НАСТАВИ ГЕОГРАФИЈЕ

Учење захтијева стицање различитих врста знања. У настави географије потребно је поучавати све четири врсте знања, а то су чињенично, концептуално, процедурално и метакогнитивно знање. Један од недостатака традиционалне наставе је доминантно присуство чињеничног знања, тако да је потребно омогућити ученицима да усвоје и остале три врсте знања. Процедурално знање обухвата познавање вјештина, техника и метода специфичних за предмет, као и критерија за коришћење одређених процедура. У настави географије је нарочито значајно стицање и развјање географских вјештина. Географске вјештине могу бити разноврсне, нпр. вјештина географског посматрања, картографске вјештине, примјена теренских метода, рад са графичким и статистичким материјалом, примјена ГИС технологије и сл. Познавање истраживачких поступака, метода и техника је важан сегмент процедуралног знања. То је знање које омогућава да се дође до нових знања. Истраживачки рад је значајан на свим нивоима географског образовања. На нижим образовним нивоима потребно је постепено уводити ученике у истраживачи рад. На вишим нивоима образовања то су знања која су потребна да би се самостално провело истраживања, рјешавали проблеми који се јављају приликом провођења властитиог истраживања и сл.

Мариана Лукић Тановић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за географију
Санда Шушњар
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Катедра за географију

ТЕОРИЈСКИ ПОГЛЕДИ НА СТАНОВНИШТВО И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Географија као наука велику пажњу посвећује међузависности природних елемената и друштвених фактора у одређеном простору.

Природна основа (рељеф, клима, воде и др.) је битно утицала на размештај становништва, док са друге стране човек, односно друштво, утиче и мења животну средину. Међузависност становништва, животне средине и друштвено-економске развијености огледа се у многим облицима, па с тим у вези постоји низ теорија које покушавају објаснити како становништво и развој делују на квалитет животне средине.

Предмет истраживања је однос између становништва и животне средине, односно утицај човека на квалитет животне средине. Циљ је да се, користећи доступну литературу и изворе, представе теоријски погледи и схватања о односу становништва и животне средине.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

1(048.3)
94(048.3)
37(048.3)
81(048.3)
82(048.3)
02(048.3)
159.9(048.3)
91(048.3)

НАУЧНИ скуп поводом дана факултета "Наука и стварност" (Пале) (2018)
Наука и стварност [Електронски извор] : Књига резимеа / Научни скуп поводом дана факултета, 19. мај 2018., Пале ; [главни уредник Мишо Кулић ; одговорни уредник Марија Летић]. - Источно Сарајево : Филозофски факултет, 2018

Način pristupa (URL): http://ffuis.edu.ba/index.php/n-ucni-s-up-vi/n-ucni-s-up-2017

ISBN 978-99938-47-96-0

COBISS.RS-ID 7724568